

Pieaugušo migrantu lingvistiskā integrācija dažādās valstīs un dažādās valodās

Izdevums franču valodā:

L'integration linguistique des migrants adultes:

978 -92 -871 -7870 -1

Šajā darbā pausts autoru viedoklis, kas nekādā ziņā neatspoguļo Eiropas Padomes oficiālo politiku. Visas tiesības aizsargātas.

Bez iepriekšējas, rakstiskas Komunikācijas direktorāta atļaujas (F-67075 Strasbourg Cedex vai publishing@coe.int) nevienu šīs publikācijas daļu nedrīkst tulkot, atveidot vai pārsūtīt nedz elektroniskā veidā (lasāmatmiņas kompaktdiskos, tīmeklī u. c.), nedz mehāniskā veidā, tostarp, izgatavojot fotokopijas vai ierakstus vai glabājot rokasgrāmatu informācijas glabāšanas vai izgūšanas sistēmās.

Vāka fotogrāfija: *Shutterstock*

Izkārtojums: *Jouve, Parīze*

Council of Europe Publishing

F-67075 Strasbourg Cedex

<http://book.coe.int>

ISBN:978-92-871-787 1-8

© Eiropas Padome, 2014. gada maijs

Iespiests Eiropas Padomē

SATURS

Pateicība	4
PRIEKŠVārds	5
Ievads	9
1. nodaļa	11
Cilvēktiesības, vienlīdzība un dzīves kvalitāte	11
Pamatprincipi	11
Lingvistiskā integrācija	15
Ģimenes apvienošanās vai ģimenes atkalapvienošanās	19
Valodas prasmju pārbaudes	22
2. nodaļa	25
Valodas mācību programmu izstrāde	25
Valodas politikas nostādnes, ko īsteno uz pieaugušajiem migrantiem: no vērtībām līdz izglītībai	25
Migrantu situācijas ietekmes vērtēšana	27
Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei (<i>CEFR</i>) un valodas prasmes līmeņi	28
<i>CEFR</i> un pieaugušo migrantu mācību sistēmu izstrāde	30
<i>CEFR</i> vienoto prasmes līmeņu apraksts atsevišķām valodām (RDL)	32
Valodu prasmes	34
Valodas vajadzības	35
Lingvistisko prasmju apraksti un to veidošana	36
Individuāli pielāgoti kursi	38
3. nodaļa	39
Valodas programmu īstenošana	39
Pieaugušo migrantu mācību un kursu programmu izstrāde	39
Pieaugušo migrantu motivēšana valodas mācībās	41
Mācību metodes	43
Rakstpratība	44
Valoda darbam	46
To pedagogu sagatavošana, kas strādā ar pieaugušajiem migrantiem	48
4. nodaļa	51
Valodas prasmju un valodas kursu novērtēšana	51
Valodas apguves novērtēšana	51
Eiropas valodu portfelis	52
Migrantu izglītības un mācību kvalitāte	54
Valodas kursi, valodas prasmju novērtēšana un kvalitātes nodrošināšana	56
5. nodaļa	61
Starpkultūru perspektīvas ievērošana	61
Labvēlīga attieksme pret citām valodām	61
Izcelsmes valoda	63
Izglītības kultūra	64
Zināšanas par sabiedrību	65
Pilsonība	66

Pateicība

Eiropas Padome pateicas šādiem autoriem (alfabēta secībā) par viņu kopīgo ieguldījumu projektā “Pieaugušo migrantu lingvistiskā integrācija” () un šā informācijas apkopojuma izstrādē:

* emeritētajam profesoram Dr. Žanam Klodam Biko [*Jean-Claude Beacco*], Jaunā Sorbonas III Parīzes universitāte [*Sorbonne nouvelle, Université Paris III*],

* Klērai Ekstramjēnai [*Claire Extramiana*], *Delegation a la langue française et aux langues de France (DGLFLF)*, Kultūras ministrija, Parīze,

* emeritētajam profesoram Hansam Jirgenam Krumam [*Hans-Jürgen Krumm*], Vīnes universitāte, Austrija,

* Dr. Barbarai Leizenbijai Simpsoni [*Barbara Lazenby Simpson*], bijušajai programmas *Integrate Ireland Language and Training (IILT)* zinātniskajai līdzstrādniecei, un Dr. Deividam Litlam [*David Little*], Dublinas Trīsvienības koledžas [*Trinity College*] stipendiātam un asociētajam profesoram,

* Ričardam Rosneram [*Richard Rossner*], *EAQUALS (Evaluation and Accreditation of Quality in Language Services)* konsultantam un līdzdibinātājam,

* Džozefam Šeilsam [*Joseph Sheils*], bijušajam Eiropas Padomes Valodu politikas nodaļas vadītājam, Strasbūra,

* Dr. Pītam van Avermātam [*Piet van Avermaet*], Starpkultūru izglītības centrs, Ģentes universitāte.

Lielākā daļa tekstu, uz ko atsaucas šajā darbā, ir pieejami tiešsaistē, tīmekļa vietnē, kas veltīta projektam “Pieaugušo migrantu lingvistiskā integrācija” (*LIAM*):

www.coe.int/lang-migrants.

PRIEKŠVārds

Mūsdienu Eiropa ir kontinents, kurā pastāv liela daudzveidība.

Maz ir jautājumu, kam ir pievērsta tik liela sabiedrības uzmanība kā vērā ņemamajiem centieniem nodrošināt, lai šī daudzveidība varētu pastāvēt un lai būtu iespējams pilnvērtīgi izmantot tās potenciālu. Neatkarīgi no tā, vai valdības pieņems vai nepieņems lēmumu kompensēt darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazinājumu, veicinot plaša mēroga imigrāciju, turpmākajos gados šī daudzveidība palielināsies.

Valstis uz to reaģē, ar aktīvu Eiropas Padomes palīdzību izstrādājot integrācijas politiku. Pašai organizācijai ir bijusi ļoti svarīga loma šā procesa atbalstīšanā un izvērsnā. 2002. gadā ministri, kas bija atbildīgi par migrācijas lietām Eiropas Padomes dalībvalstīs, apņēmas izstrādāt un īstenot integrācijas politikas nostādnes, pamatojoties uz cilvēktiesību, demokrātijas un tiesiskuma principiem.

Tomēr, neraugoties uz gūtajiem panākumiem, tika konstatētas divas tendences, kas radīja bažas. Pirmkārt, daudzi cilvēki uzskatīja, ka šo integrācijas politikas nostādņu galvenie mērķi tomēr nav īsti sasniegti un ka nav izpildīti solījumi nodrošināt vienlīdzīgu attieksmi, jo sabiedrībās joprojām pastāvēja galējas atšķirības un sabiedrības sadrumstalotība. Otrkārt, redzot, ka šīs politikas nostādnes nav veiksmīgi īstenotas, savu viedokli kategoriskāk sāka paust personas, kas migrantus un viņu atšķirīgās tradīcijas un paražas uzskata par draudu sabiedriskajai kārtībai, nacionālajai identitātei un savai drošībai.

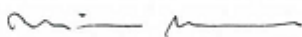
Patiešām tikai atzīt, ka pastāv daudzveidība, nav pietiekami. Tikai atzīstot sabiedrību un mūsu sarežģīto un daudzveidīgo identitāšu atšķirības, netiek garantēts sociālais taisnīgums un harmonija sabiedrībā. To iespējams panākt, vienīgi īstenojot sociālās kohēzijas procesus.

Demokrātiskā sabiedrībā vienīgā īstā valsts politikas izvēle ir dot migrantiem tiesības paust savu viedokli, atzīt viņu patieso vērtību un stiprināt viņu piederības sajūtu attiecīgajām sabiedrībām jeb, citiem vārdiem sakot, dot viņiem iespēju. Izvēloties šādu ceļu, mēs varēsim izveidot sabiedrību, kura ir taisnīga pret visiem un kurā migranti ir integrēti un jūtas integrēti.

Risinājums ir mijiedarbība – veicināt migrantus veidot ciešākas, ilgstošākas attiecības ar uzņemošās valsts iedzīvotājiem un citiem migrantiem darbavietās, savā apkaimē, skolās, slimnīcās, pieņemšanā pie ārstiem vai vietējos administratīvajos dienestos.

Migrantiem ir būtiska loma mūsu sabiedrībā un ekonomikā, un mēs nedrīkstam pieļaut, ka cilvēki, kas atbalsta rasismu un veicina neiecietību, grauj mūsu demokrātiskās vērtības un mazina cieņu, kas pienākas ikvienai personai neatkarīgi no pilsonības, izcelsmes vai rases. Mijiedarbības veicināšana starp migrantiem un vietējo sabiedrību vairo savstarpējo sapratni un tādējādi palīdzēs likvidēt barjeras un iznīdēt ksenofobiju.

Šāda ir šīs publikācijas pamatdoma. Es ceru, ka tā jums būs noderīgs palīglīdzeklis, lai rīkotos ar mērķi nodrošināt, ka daudzveidība tiek uzskatīta par vērtīgu ikvienam.

Torbjorns Jaglands [*Thorbjørn Jagland*],
Eiropas Padomes ģenerālsēkretārs

Pašreizējās izglītības sistēmas mums neiemāca, kā rīkoties paradoksālās situācijās, un šo faktu atspoguļo migrantu lingvistiskā integrācija, kas arī ir šī izdevuma galvenā tēma. Vairums no mums apbrīno cilvēkus, kas prot vairākas valodas un spēj bez lielām grūtībām pāriet no vienas valodas uz citu. Tomēr sabiedrībā mēs pārāk bieži skeptiski un pat aizdomīgi izturamies pret cilvēkiem, kas runā citā valodā nekā vairums mūsu tautiešu. “Svešvalodu” lietošana un runāšana valsts valodā ar kļūdām vai akcentu tiek uzskatīta par svešādības pazīmi. Lai gan pirms dažām paaudzēm vismaz atsevišķas svešādības izpausmes tika uzskatītas par patīkami eksotiskām, mūsdienu sabiedrībā pieaug tendence “svešādo” pielīdzināt “draudiem”.

Šķiet, ka pēc daudzu cilvēku domām mazākais, ko var darīt mūsu valstī iebraucošie cilvēki, ir “kļūt tādi paši kā mēs”. Tāpēc pastāv spēcīga prasība lingvistiski integrēt migrantus, taču bieži vien tā ir drīzāk prasība viņus asimilēt, nevis integrēt. Protams, netiek apstrīdēts nedz tas, ka sabiedrībai ir nepieciešama kopēja saziņas valoda, nedz arī tas, ka personām, kas šķērso robežas, ir jāiemācās tās sabiedrības valoda(-as), kurā tie apmetas uz dzīvi. Tomēr šajā publikācijā ir ļoti skaidri norādīts, ka, lai notiktu kultūras un lingvistiskā integrācija jaunā sabiedrībā, nav nepieciešams atteikties no savas identitātes – situācija ir tieši pretēja.

Šeit būtu labi atcerēties, ka reti kura cilvēka identitāte ir viendabīga, pat ja šis cilvēks visu dzīvi nodzīvo savā dzimtajā zemē. Lielākā daļa no mums dažādos apstākļos uzsver dažādus mūsu identitātes aspektus. Ja esam savā dzimtajā pilsētā, mēs sevi uzskatām par daļu no šīs pilsētas, bet ja esam kopā ar cilvēkiem no dažādām valsts vietām, mēs sevi vairāk identificējam ar konkrētu pilsētu vai reģionu, bet, ja izceļojam ārpus valsts, mūsu piederība savai valstij var būt identitāte, ko izjūtam visstiprāk. Šajā ziņā nav pretrunu, jo šie visi ir dažādi mūsu daudzšķautņaino identitāšu aspekti.

Kā jau to norādījuši šīs publikācijas autori, valsts valodas prasmju uzlabošana var veicināt integrāciju, savukārt kompetences parasti tiek apgūtas dažādos līmeņos un veidos. Migranti var baidīties, ka apgūstamā valoda funkcionālu iemeslu dēļ “izkonkurēs” viņu dzimto valodu un tādējādi viņiem zudīs “piederības sajūta”. Tomēr novērtēt kādu jaunu kultūru un justies tajā ērti nenožīmē pārraut saites ar kultūru(-ām), kurā(-ās) cilvēks ir uzaudzis.

Turklāt ir vērts uzsvērt, ka mācības ir process mūža garumā. Mēs nekad neesam pilnībā apguvuši kādu valodu, pat ne savu dzimto valodu, vismaz līdz tā laika beigām, ko zviedru autors Vilhelms Mobergs [*Vilhelm Moberg*] ir nodēvējis par “mums atvēlēto laiku uz Zemes” [*var stund pajorden*]. Pamatoti ir pieņemt, ka pieaugušie migranti, tāpat kā pārējie sabiedrības locekļi, mācās visa mūža garumā.

Pieaugušo migrantu lingvistiskajai integrācijai ir nepieciešama vēlme, neatlaidība un pamudinājums. Tas ir gan katras personas, gan valsts pienākums. Tāpat tam ir nepieciešami rīki, un viens no šīs publikācijas autoru galvenajiem mērķiem ir sniegt kodolīgu pārskatu par dažādām problēmām un rīkiem, sākot no lingvistisko kompetenču apraksta un kursiem ar īpaši pielāgotām programmām un kursu izstrādi un beidzot ar mācību metodoloģiju, motivēšanu, novērtēšanu un sabiedrības zināšanām. Šis ievads nav paredzēts, lai sniegtu kopsavilkumu par dažādiem atbalsta veidiem, par kuriem ir vērts izlasīt pilnībā. Tomēr ļaujiet man izcelt dažus autoru aktualizētos jautājumus, kas gan nenožīmē, ka pārējie publikācijā aplūkoti jautājumi ir mazāk svarīgi.

Lasītprasme un rakstītprasme nav absolūti jēdzieni. Cilvēks var prast lasīt un rakstīt savā dzimtajā valodā, taču viņam var būt grūti apgūt lasītprasmi un rakstītprasmi kādā citā

valodā, jo īpaši gadījumā, ja šajā citā valodā ir atšķirīgs alfabēts vai rakstība. Daži migranti nekad nav mācējuši lasīt un rakstīt savā dzimtajā valodā, savukārt citi to var būt pratuši, bet savas prasmes zaudējuši nepietiekamas praktiskās izmantošanas dēļ. Turklāt lasītprasme un rakstītprasme nenozīmē tikai “burtu pazišanu”; kompleksā sabiedrībā tā nozīmē arī spēju saprast dažādas grūtības pakāpes tekstus, kam var būt nepieciešama arī izpratne par jauno sabiedrību.

Šajā publikācijā ir uzsvērtā izglītības, kultūras, sabiedrības zināšanu un pilsonības nozīme, pie tam pēdējais minētais aspekts ir aplūkots gan kā juridiskais statuss, kas piešķir tiesības un pienākumus, gan kā mentalitāte (vai attieksmju kopums, ja šāds formulējums lasītājam šķiet piemērotāks), kas uzsvēr nepieciešamību indivīdiem piedalīties un sniegt savu ieguldījumu sabiedrības dzīvē. Demokrātiskai valstij ir nepieciešamas demokrātiskas iestādes un likumi, bet, lai šīs iestādes un likumi darbotos praksē, ir nepieciešama demokrātijas kultūra. Šāda kultūra nerodas pati no sevis. Tā ir jāattīsta paaudzi pēc paaudzes un jāuztur, lai netiktu aizmirsta un nelietota. Demokrātijas kultūra līdzinās nevis braukšanai ar divriteni, ko, reiz iemācījies, proti, bet gan valodai – ja to praktiski neizmanto, to var aizmirst. Lieki teikt, ka izglītība visos līmeņos ir būtiska demokrātijas kultūras attīstībai, bez kuras mūsu sabiedrības zaudēs demokrātiskumu.

Šajā ziņā ar demokrātijas kultūru ir īpaši saistīts kāds jēdziens, ko var raksturot kā “labvēlīgu attieksmi pret citām valodām”. Pieaugušu migrantu lingvistiskā integrācija ir atkarīga gan no pašiem migrantiem, gan arī no tās valsts sabiedrības, uz kuru tie pārceļas. Integrācija tiek veicināta, ja cilvēki, kurus migranti satiek jaunajā sabiedrībā, izrāda pozitīvu interesi par migrantu valodām un kultūrām un novērtē tās. Turpretī, ja mēs vienaldzīgi vai naidīgi attiecamies pret migrantu valodu un pieredzi, mēs integrāciju neveicinām.

Tikai atbilstoši, ka šo dokumentu ir sagatavojuši un publicējuši tieši Eiropas Padome. Eiropas Padome ir starpvaldību organizācija, kas apvieno 47 Eiropas Padomes dalībvalstis un vēl trīs Eiropas kultūras konvencijas dalībvalstis. Eiropas Padomes galvenie mērķi, proti, veicināt demokrātiju, cilvēktiesību ievērošanu un tiesiskumu, atbilst gan vērtībām, kas nepieciešamas, lai veicinātu migrantu lingvistisko integrāciju, gan trīs prioritātēm, kas noteiktas tajā 2014.–2015. gada programmas daļā, kuras īstenošanā īpašu ieguldījumu sniedz Demokrātijas ģenerāldirektorāts (ĢD II), proti, daudzveidībai, līdzdalībai un demokrātiskai inovācijai.

Pārfrāzējot Džona Dana [*John Donne*] teikto, neviena sabiedrība nevar pastāvēt viena pati. Cik man zināms, vēsturē nav gadījumu, kad plaukstošas sabiedrības būtu eksistējušas pilnīgā izolācijā, bez jebkādas citu kultūru vai valodu ietekmes. Lielākā daļa valodu ir aizņēmušās vārdus, gramatiskās konstrukcijas un citus elementus no citām valodām un kultūrām. Ārēju impulsu trūkums parasti ir pielīdzināms stagnācijai.

Arī Eiropas Padome (vismaz tās sekretariāts) ir migrantu organizācija, kaut arī mēs esam privileģēti migranti, jo, ierodoties savā jaunajā sabiedrībā, mums jau ir garantēta darba vieta. Tā kā mēs strādājam organizācijā, kuras mītne atrodas Strasbūrā un kurai ir divas darba valodas (angļu un franču valoda), vairums no mums nedzīvo savā dzimtajā zemē un nestrādā savā dzimtajā valodā. Daudzi no mums pārvalda divas savas valsts valodas, no kurām neviena var nebūt Padomes oficiālā valoda. Manā ģimenē runājam franču valodā, jo tā ir tās sabiedrības valoda, kurā mēs dzīvojam, un angļu valodā, kurā mēs bieži sazināties ar daudziem draugiem un kolēģiem, kā arī spāņu valodā ar akcentu, kāds dzirdams teritorijā starp Andu kalniem un Kluso okeānu, un norvēģu valodā, jo tās ir attiecīgi manas sievas un mana dzimtā valoda – spāņu valodā sekmes gan ir labākas nekā norvēģu valodā – tāpēc mēs

nespējam sniegt konkrētu atbildi uz tādu vienkāršu jautājumu kā “kāda ir jūsu meitu dzimtā valoda”. Šajā ziņā mēs neatšķīramies no citiem migrantiem, un mēs savām meitām vienmēr sakām, ka, dzirdot savus klasesbiedrus izsmejam ārzemniekus un imigrantus, viņām nevajadzētu aizmirst, ka arī mēs paši esam imigranti.

Čīliešu sociologs Euhenio Tironi [*Eugenio Tironi*], kurš, starp citu, vairākus gadus pavadīja trimdā Eiropā, teica, ka atbilde uz jautājumu “kāda izglītība mums ir nepieciešama” jārod, atbildot uz citu jautājumu: “kādu sabiedrību mēs vēlamies”. Atbildei uz šo jautājumu jāietver vēlme pieredzēt pieaugušo migrantu lingvistisko integrāciju savās jaunajās sabiedrībās tā, lai, valodas un kultūras ziņā viņiem arvien vairāk iejūtos jaunajās sabiedrībās, tiktu novērtēta arī viņu pašu valoda, kultūra un mantojums. Šajā dokumentā lasītājiem ir sniegts lielisks pārskats par daudziem saistītajiem jautājumiem, un tas, cerams, vairoš viņu vēlmi lasīt vairāk, domāt vairāk un (ne mazāk svarīgi) rīkoties, lai veicinātu migrantu lingvistisko integrāciju šā vārda patiesajā nozīmē.

Šūrs Bergans [*Sjur Bergan*],
Demokrātiskas pilsonības un līdzdalības direktorāta Izglītības departamenta vadītājs,
GD II, Demokrātijas ģenerāldirektorāts

Ievads

Šajā publikācijā ļoti konkrētā veidā ir aplūkoti jautājumi, kas jau ilgu laiku ir īpaši aktuāli, proti, jautājumi saistībā ar migrāciju un tām valstu politikas nostādnēm, kuru mērķis ir palīdzēt migrantiem apmesties jaunajā valstī un sākt savu jauno dzīvi. To, ka šie jautājumi ir aktuāli jau sen, pierāda apkopotie konvenciju, ieteikumu un rezolūciju teksti, kurus Eiropas Padome ir izstrādājusi kopš 1970. gadiem un kuros regulāri ir skatīti valodu jautājumi, piemēram, Parlamentārās asamblejas Ieteikums Nr. 1625 (2003) un šāds izvilkums no Ministru komitejas sniegtās atbildes:

“Valodu politikai jāveicina arī integrācija. Ministru komiteja atbalsta Izglītības koordinācijas komitejas viedokli, ka ir jāizvērtē, kādas politiskās sekas rada objektīvu prasību ieviešana ne tikai attiecībā uz svešvalodu prasmēm, bet arī uz citu valodu prasmēm. Tālab ir jāizpēta dzimtās valodas, mācību valodu un tradicionāli par “svešvalodām” dēvēto valodu dublēšanās un atšķirības, kas kļūst arvien sarežģītākas un ar ko sastopas valodu apguvēji.”

Šie jautājumi ir aktuāli, jo bažas rada signāli, kas skaidri liecina, ka, lai gan apstākļi ievērojami atšķiras, grūtības joprojām rodas visā Eiropā. Piemēram, ir būtiski, ka D. Fialas ziņojums (2010. gada 12. aprīļa dokuments Nr. 12201), kas tika iesniegts Parlamentārās asamblejas Migrācijas, bēgļu un iedzīvotāju lietu komitejai un ko atbalstīja ar 2010. gada Ieteikumu Nr. 1917, saucās “Migranti un bēgļi. Pastāvīgs izaicinājums Eiropas Padomei”¹ un tajā bija uzsvērtā problēmu sarežģītība. Integrācija nav precīza zinātne, un ir jārunā par daudziem dažādiem pasākumiem, kas tiek īstenoti visā Eiropā, lai iegūtu pēc iespējas vairāk labās prakses piemēru, īpašu uzmanību pievēršot valodu jautājumiem – valodu mācīšana, izpratne par pilsonību, demokrātiska līdzdalība, darba, izglītības un mājokļu pieejamība, tiesību aizsardzība un sabiedrības veidotie tilti ir būtiski integrācijai un ir jāiekļauj jebkurā integrācijas stratēģijā.

Integrācija ir izaicinājums ne tikai tiem cilvēkiem, kas pārceļas uz citu valsti, bet arī vietējām sabiedrībām. Viens no aspektiem, kas ir kopīgs visiem integrācijas veidiem (nodarbinātības, izglītības, tiesību u. c. jomās) noteikti ir saistīts ar valodu, jo “lingvistiskā integrācija” (visbiežāk lietotais termins) nenozīmē tikai vietējās sabiedrības valodas apgušanu. Tāpat tas noteikti nenozīmē tikai valodas prasmju un ar vietējo sabiedrību saistīto zināšanu pārbaudi, kas parasti jāveic migrantiem un viņu ģimenes locekļiem kā iecelošanas, strādāšanas, apmešanās uz dzīvi un pilsonības iegūšanas priekšnosacījumus. Vairāki ilgstoši pētījumi (ko veica Valodas politikas nodaļa, kura atbild par šiem jautājumiem) pierāda, ka vairumā Eiropas valstu pastāv tendence ieviest vairāk pārbaudu un paaugstināt prasības, dažreiz pat faktiski tikai “nokopējot” citu valstu veiktās pārbaudes. Tāpēc valodu izglītība ir novirzījies no sākotnējā nolūka nodrošināt integrāciju, un galējos gadījumos pat tiek izmantota dažāda veida sociālās veicināšanai. Paradoksāli, ka valodu prasmes līmeņi, kas noteikti Eiropas kopīgajās pamatnostādnēs valodu apguvei (CEFR), tiek minēti, lai attaisnotu pieņemtos lēmumus. Tādējādi šis nepreskriptīvais instruments, kurā nepieciešamie labojumi un precizējumi tiek izdarīti ar šīs publikācijas tekstu, tiek ļaunprātīgi izmantots, un tas nav pieļaujams.

Tieši šādu notikumu dēļ Eiropas Padomes Valodas politikas nodaļa sāka projektu, kura mērķis bija atbalstīt dalībvalstu centienus veicināt pieaugušo migrantu lingvistisko

¹ Mūsu uzsvars.

integrāciju, nosakot, ka lēmumu pieņemšanā saistībā ar pieaugušu migrantu valodas apguves organizēšanu centrālā loma ir Eiropas Padomes pamatvērtībām un principiem. Valodas politikas nodaļa jau daudzus gadus ir spējusi panākt nepieciešamo ekspertu līdzdalību šo jautājumu risināšanā bez slēptām ideoloģiskām programmām.

Centieni nodrošināt kvalitatīvas izglītības programmas gan tiem migrantiem, kas tikai nesen ieradusies, gan migrantu grupām, kas valstī dzīvo jau ilgāku laiku, ir pielīdzināmi centieniem panākt taisnīgumu, caurredzamību un efektivitāti, kā arī izskaust diskrimināciju. Tas, ka valodu apguves programmu plānošanai un šim nolūkam pieejamo instrumentu izstrādei tiek izmantoti vispārēji protokoli (tostarp *CEFR* un valodu vajadzību analīze, ko arī izstrādājusi Eiropas Padome), dabiski nozīmē tādas valodu apguves programmas veidošanu, kas būtu piemērota šīm atšķirīgajām grupām, viņu valodas prasmju daudzveidībai, tam, cik viņi labi pārvalda uzņemtajā valstī lietoto sarunvalodu, tam, kādu izglītību šīs grupas ir saņēmušas iepriekš, un viņu profesijām, kā arī šo grupu subjektīvajām vajadzībām, kaut arī viņiem var nebūt objektīvas izpratnes par mācību procesu un nepieciešamajām zināšanām. Pieaugušajiem migrantiem ir jāļauj paust savas vajadzības, lai viņiem nerastos iespaids, ka galvenās viņu jaunajā vidē lietotās valodas mācīšanās katrā ziņā nozīmē atteikšanos no valodām, kurās viņi runāja iepriekš. Vai patiešām pasaulē, kurā visur valda daudzvalodība, ir jāziedo viena valoda, lai iemācītos citu?

Valodas politikas nodaļa šo pienākumu pilda jau daudzus gadus, izmantojot dažādus līdzekļus, tostarp, publicējot tādus dokumentus kā, piemēram, “Valodu loma pieaugušo migrantu integrācijas politikā” (2008. gadā), rīkojot starpvaldību konferences (2008., 2010. un 2014. gadā), veicot aptaujas un pētījumus, kā arī īpaši atbalstot noteiktus dalībvalstu pasākumus. Nesen tā šim nolūkam izveidoja īpašu tīmekļa vietni, nodrošinot piekļuvi visiem resursiem, kas izveidoti un apkopoti saistībā ar minētajiem jautājumiem (www.coe.int/lang-migrants). Tajā būtiskais saturs ir izvietots lietotājam draudzīgākā, *wiki* tipa tīmekļa vietnē, ko veido īsi ieraksti (aptuveni 25), kurus var aplūkot gan atsevišķi, gan sagrupēt nodaļās labākai pārskatāmībai. Tīmekļa vietnē ir atgādināti principi (taisnīgums un kvalitāte), kas ilustrēti ar praktiskiem piemēriem, lietotājiem izskaidroti valodu apguves plānošanas pamata aspekti (struktūra un praktiskā īstenošana), kā arī aprakstīta valodas prasmju novērtēšana un starpkultūru attiecības saistībā ar mācību procesiem.

Saturs skaidri atspoguļo prasību pilnībā ievērot Eiropas Padomes pamatprincipus, kuru īstenošanai ir nepieciešama koordinēta pieeja valodas politikas nostādņēm, kā arī migrantu un vietējo sabiedrību savstarpējo tiesību un pienākumu ievērošana. Attiecīgās iestādes tiek aicinātas īstenot tādas valodas programmas, kas atbilst migrantu valodas vajadzībām personiskajā, sabiedriskajā un darba dzīvē, tajā pašā laikā ņemot vērā arī viņu daudzveidību, lai viņi varētu mācīties patstāvīgi. Programmas un pārbaudes jāizstrādā saskaņā ar starptautiski pieņemtajiem kvalitātes nodrošināšanas principiem, veicinot iniciatīvu, nevis lietojot spaidus. Visbeidzot, kad vien tas iespējams un neatkarīgi no izmantotajām mācību metodēm, ir būtiski izmantot vai novērtēt migrantu izcelsmes valodas, kas ir daļa no viņu identitātes, kura mainās. Valodas ir būtiskas starpkultūru sapratnes un sociālās kohēzijas vairošanai. Kopīgais ieguldījums atbilstošā “labvēlīgā” valodu izglītībā noteikti ir ļoti mazs salīdzinājumā ar iespējamo ieguvumu.

1. nodaļa

Cilvēktiesības, vienlīdzība un dzīves kvalitāte

Pamatprincipi

Eiropas Padomes projekta “Pieaugušo migrantu lingvistiskā integrācija (PMLI)” mērķis ir palīdzēt dalībvalstīm izstrādāt iekļaujošas valodas politikas nostādnes, kuru pamatā būtu Eiropas Padomes kopīgās vērtības – cilvēktiesību ievērošana un cieņa pret cilvēku, demokrātija un tiesiskums. Lai šos pamatprincipus efektīvi ievērotu, ir nepieciešama koordinēta un principiāla pieeja valodas politikai, kas aptvertu dažādas integrācijas politikas jomas (sociālo, nodarbinātības, veselības aprūpes u. c.), un izpratne par migrantu un viņu jauno sabiedrību abpusējām tiesībām un pienākumiem. Eiropas Padome ir izstrādājusi standarta instrumentus un ieteikumus, kuros noteikti principi, kas jāņem vērā, īstenojot pasākumus migrācijas jomā. Šos instrumentus un ieteikumus papildina valodas politikas pamatnostādnes un atsauces rīki, kas izstrādāti ar mērķi atbalstīt to efektīvu īstenošanu, ievērojot iekļaujošu pieeju, kuras pamatā ir kopīgas vērtības un principi (1. atsauce).²

Pamatojoties uz šiem principiem, par valodas politiku atbildīgās aģentūras tiek aicinātas izvērtēt, cik lielā mērā tās:

- * īsteno tādas valodas programmas, kas atbilst konkrētām migrantu valodas vajadzībām saistībā ar personisko, sociālo un darba dzīvi – tā kā ir identificētas migrantu neatliekamās un vidēja termiņa vajadzības, ir iespējams definēt atbilstošus komunikācijas mērķus, vajadzības gadījumā pamatojoties uz Eiropas kopīgajās pamatnostādnēs valodu apguvei (CEFR) noteiktajiem valodu prasmes līmeņiem, piemēram, lai uzrunātu sava bērna skolotājus, sarunātos ar kaimiņiem, uzrakstītu *curriculum vitae* kādai vakancei u. c. (2. atsauce);

- * nodrošina, ka programmas ir pietiekami pieejamas dažādiem migrantiem – nepastāv viens standarta modelis, jo migrantu personīgie apstākļi, vajadzības un iespējas, iepriekš iegūtā izglītība un apgūtās valodas un laiks, kas tiem nepieciešams vai ir pieejams valodas apguvei, var būt ļoti atšķirīgi, kā arī atšķiras migrācijas veids un posms, piemēram, atkarībā no nodomātā uzturēšanās ilguma (3. atsauce);

- * palīdz migrantiem attīstīt neatkarīgas mācīšanās prasmes, jo pēc kursu beigām viņiem būs jāspēj pastāvīgi mācīties un apgūt darbam nepieciešamā līmeņa prasmes, veidojot sociālus tīklus u. c. Eiropas valodu portfelis (EVP) ir veidots tā, lai atbalstītu pastāvīgas mācīšanās prasmju attīstīšanu un lai migranti to varētu izmantot, attiecinot savu progresu uz CEFR valodas prasmes līmeņiem (4. atsauce);

- * uzrauga valodas un kultūras kursus, lai nodrošinātu to atbilstību starptautiski atzītiem kvalitātes nodrošināšanas standartiem – kvalitatīvu, individuāli pielāgotu kursu izstrāde un vadīšana, ko veic pienācīgi sagatavoti speciālisti atbilstošās telpās, var izmaksāt vairāk, bet ir izdevīgāka, ņemot vērā kursu apmeklētību, migrantu motivāciju un mācību rezultātus (5. atsauce);

² Šī un turpmākās atsauces katra punkta beigās attiecas uz sadaļas beigās norādītajiem dokumentiem un citiem resursiem par attiecīgo tēmu.

* ir noteikušas valodas prasmes līmeņus atbilstoši reālajai situācijai un elastīgā veidā, atspoguļojot faktiskās migrantu vajadzības un iespējas – *CEFR* var izmantot, lai definētu “aprakstus”, piemēram, mutiskās komunikācijas prasmes atbilst A1 līmenim, bet lasīšanas vai rakstiskās komunikācijas prasmes – A2 līmenim, nevis viendabīgi līmeņi (visas prasmes atbilst A2 līmenim). Pielāgojot *CEFR* līmeņus oficiāliem mērķiem, piemēram, nosakot kritērijus pastāvīgās uzturēšanās atļaujas vai pilsonības iegūšanai, ir svarīgi noteikt reāli sasniedzamus līmeņus, paturot prātā, ka lielākajā daļā sabiedrību vairumam to iedzīvotāju, kam attiecīgās sabiedrības valoda ir dzimtā valoda, nav jāveic augstākos *CEFR* līmeņos norādītie uzdevumi. Prasība pierādīt valsts valodas prasmju atbilstību “pietiekamam” līmenim vai “augstam standartam” ir ne tikai pārāk nenoteikta, lai būtu lietderīga, bet arī pamatota uz nepierādītu pieņēmumu par to, ka veiksmīga integrācija ir atkarīga no noteikta valodas prasmes līmeņa (6. atsauce);

* nodrošina, lai gadījumā, ja tiek veiktas oficiālas pārbaudes, tās atbilstu atzītiem kvalitātes standartiem un netiktu izmantotas migrantu izslēgšanai no sabiedrības – ja pārbaudes izmanto oficiāliem mērķiem, piemēram, lemjot par pastāvīgās uzturēšanās atļaujas vai pilsonības piešķiršanu, tās jāsadzīvo profesionālām organizācijām, lai nodrošinātu, ka tās ir objektīvas, ticamas un taisnīgas. Tomēr nav konstatēta saistība starp valodu prasmes pārbaudes nokārtošanu un veiksmīgu integrēšanos; migranti var būt ļoti integrējušies arī tad, ja viņu valodas prasmes ir ierobežotas, jo cilvēks iemācās valodu laika gaitā, ikdienā to lietojot, tāpēc oficiālām pārbaudēm jābūt nevis priekšnosacījumam līdzdalībai sabiedriskajā dzīvē, bet gan drīzāk tās rezultātam. Izmantojot alternatīvus novērtēšanas veidus, piemēram, EVP, iespējams noteikt, ko valodas apguvējs spēj izdarīt, lietojot attiecīgo valodu, un šie alternatīvie veidi var papildināt vai pat aizstāt pārbaudi, kas saistīta ar *CEFR* (7. atsauce);

* izstrādā efektīvus stimulus, nevis neefektīvas sankcijas: reāls apbalvojums par valodas mācīšanos, piemēram, motivāciju palielina drīzāka piekļuve nodarbinātībai vai sociālajiem pabalstiem, savukārt, nosakot sankcijas ar mērķi piespiest migrantus mācīties, mācīšanās efektivitāte var samazināties un rasties negatīva attieksme pret integrāciju. Nesamērīgi pasākumi var būt diskriminējoši un būt pretrunā migrantu cilvēktiesībām (8. atsauce);

* novērtē migrantu izcelsmes valodu un viņu unikālo daudzvalodu un daudz kultūru identitāti – viņu izcelsmes valodām ir svarīga loma integrācijas procesā; īstenojot daudzvalodu un starpkultūru pieeju valodu apguvē, ir svarīgi parādīt, ka šīs valodas tiek novērtētas, un mudināt migrantus mācīt tās arī saviem bērniem, jo tās ir svarīgas identitātes pazīmes un vērtība visai sabiedrībai (9. atsauce).

Valodas ir būtisks starpkultūru sapratnes vairošanas un sociālās kohēzijas instruments. Tās vietējās sabiedrības valoda vai valodas, kurā migranti cenšas integrēties, un valodas, ko katrs no viņiem jau pārvalda, veido viņu, kā aktīvu un demokrātisku valsts pilsoņu, identitāti. Daudzvalodu un starpkultūru pieeja vietējās sabiedrības valodas mācīšanai nodrošina, ka valodas kļūst par iekļaušanas instrumentiem, kas nevis šķir, bet vieno cilvēkus.

Atsauces

1. atsauce: Eiropas Padomes politikas dokumenti

Living together as equals in dignity, Baltā grāmata par starpkultūru dialogu, Eiropas Padome, 2008.

The role of languages in policies for the integration of adult migrants, konceptdokuments, Beacco, Jean-Claude, 2008.

Integration of adult migrants and education: Extracts from Council of Europe conventions and recommendations/ resolutions by the Committee of Ministers and Parliamentary Assembly, Eiropas Padomes Valodas politikas nodaļas sagatavots apkopojums, 2013.

2. atsauce: vajadzībām atbilstošas valodas programmas

The Common European Framework of Reference for Languages and the development of policies for the integration of adult migrants, Little, David, 2008.

Valodas apguve, mācīšana un prasmju novērtēšana un pieaugušo migrantu integrācija. The importance of needs analysis, Piet van Avermaet, Sara Gysen, 2008.

Tailoring language provision and requirements to the needs and capacities of adult migrants, Krumm, Hans-Jürgen, Plutzar, Verena, 2008.

Sk. arī: *Language courses and assessment*, Rossner, Richard.

3. atsauce: programmas, kas izstrādātas, ņemot vērā migrantu daudzveidību

Language learning in the context of migration and integration - Challenges and options for adult learners, Plutzar, Verena, Ritter, Monika, 2008.

Living together in diversity - Linguistic integration in Flanders, Pulinx, Reinhilde, 2008.

4. atsauce: patstāvīgas mācīšanās prasmju attīstīšana

The linguistic integration of adult migrants and the “Common European Framework of Reference for Languages”, Little, David, 2012.

Responding to the language needs of adult refugees in Ireland: an alternative approach to teaching and assessment, Little, David, 2008.

The linguistic integration of adult migrants and the European Language Portfolio (ELP): an introduction, Little, David, 2012.

The European Language Portfolio for adult migrants learning the language of the host country, Lazenby Simpson, Barbara, (un saistītie dokumenti), 2012.

Sk. arī:

Language policies for adult migrants: from values to education, Beacco, Jean-Claude.

The “Common European Framework of Reference for Languages” (CEFR) and levels of language proficiency, Little, David.

5. atsauce: atbilstība pieņemtajiem kvalitātes nodrošināšanas standartiem

Beacco, Jean-Claude, *Adult migrant integration policies: principles and implementation* (ar dokumentu pārskatu), 2010.

Quality assurance in the provision of language education and training for adult migrants - Guidelines and options,

Rossner, Richard, 2008.

Responding to the language needs of adult refugees in Ireland: an alternative approach to teaching and assessment,

David Little, 2008. Sk. arī:

Language courses and assessment, Rossner, Richard.

6. atsauce: reāli un elastīgi valodas prasmes līmeņi

The linguistic integration of adult migrants and the Common European Framework of Reference for Languages,

David Little, 2012.

Education: tailor-made or one-size-fits-all? Nīderlandes Valodas nodaļas pasūtīts projekts, Halewijn, Elwine (ITIA), Houben, Annelies (CTO), De Niel, Heidi (CTO), 2008.

Sk. arī:

Language policies for adult migrants: from values to education, Beacco, Jean-Claude.

The Common European Framework of Reference for Languages and levels of language proficiency, Little, David.

7. atsauce: oficiālo pārbaužu kvalitāte un caurredzamība

The linguistic integration of adult migrants: evaluating policy and practice (2010. gada konferences atsaucis dokumenti), Little, David (red.).

Quality assurance in the provision of language education and training for adult migrants – Guidelines and options, Rossner, Richard, 2008.

The role of literacy in the acculturation process of migrants, Adami, Herve, 2008.

Language tests for social cohesion and citizenship – An outline for policy makers, Eiropas valodas prasmes pārbaudītāju asociācijas (ALTE) autoru grupa, 2008. (ALTE locekļi iesniedza arī šīs publikācijas versijas šādās valodās: bulgāru, vācu, itāļu un norvēģu valodā).

Providers of courses for adult migrants – Self-assessment handbook, Rossner, Richard, 2012.

8. atsauce: efektīvi stimuli, nevis neefektīvas sankcijas

The role of languages in policies for the integration of adult migrants, konceptdokuments, Beacco, Jean-Claude, 2008. Sk. arī:

Linguistic profiles and profiling, Krumm, Hans- Jürgen, 2012.

9. atsauce: migrantu izcelsmes valodu novērtēšana

The role of languages in policies for the integration of adult migrants, konceptdokuments, Beacco, Jean-Claude, 2008.

The role of literacy in the acculturation process of migrants, Adami, Herve, 2008.

Human rights, equity and quality, 1.S lpp.

Lingvistiskā integrācija

Nesen ieradušos migrantu integrācija ir daudzšķautņains process, un tāpēc to ir ļoti grūti izvērtēt. Ir izstrādāti dažādi rādītāji, lai novērtētu, cik veiksmīga ir šo migrantu pielāgošanās citai sabiedrībai. To starpā ir gan rādītāji, kas attiecas uz tādām vispārējām jomām kā sociālā iekļaušana, veselības aprūpe u. c., gan specifiskāki rādītāji (ienākumi, nodarbinātība, mājoklis, izglītība, līdzdalība sabiedriskajā dzīvē u. c.), piemēram, Eiropas Kopienas Statistikas biroja izstrādātie rādītāji (“Imigrantu integrācijas rādītāji. Eksperimentālais pētījums” [*Indicators of immigrant integration - A pilot study*], 2011.). Bieži vien šajās analīzes metodēs nav iekļauti kritēriji, kas ir tieši saistīti ar valodām, lai arī uzņemoties valsts valoda lielākā vai mazākā mērā ir būtiska pieaugušajiem migrantiem, īpaši gadījumā, ja viņi valstī apmetas uz ilgu laiku.

Patiesa migrantu integrācija jaunajā sabiedrībā ietver arī centienus parūpēties par viņiem vairāk nekā tikai veikt noteiktus pasākumus viņu uzņemšanai. Tas, ka sabiedrība pieņem jaunus sociālās uzvedības veidus, ar nosacījumu, ka tie nepārkāpj demokrātijas pamatvērtības, nozīmē, ka šī sabiedrība ir atvērta citādam un iecietīga pret izmaiņām. Ir svarīgi šo “kolektīvās rīcības pārskatīšanu”, kas ir izaicinājums, ņemot vērā sabiedrībai dabiski piemītošo kūtumu attiecībā uz ilgstošām kultūras izmaiņām, veikt kopā ar izglītojošiem pasākumiem, lai no tiem labumu gūtu visi un visur (sk. Balto grāmatu par starpkultūru dialogu, 2008.).

Lingvistiskās integrācijas specifika

Lai gan var lietot terminu “lingvistiskā integrācija”, šo integrācijas veidu noteikti nevajadzētu uzskatīt par tādu pašu kā citus integrācijas veidus. Iemesls tam ir fakts, ka valodas nav uzskatāma tikai par praktisku saziņas līdzekli, kas migrantiem vienkārši jāiegūst, gluži tāpat kā viņi galu galā iegūst mājokli vai darbu. Valodas var lietot arī, lai veidotu gan personisko, gan grupas kultūras identitāti. Tā kā valodas ir identitātes pazīmes, kas tiek pieņemtas, pieprasītas vai vienkārši paciestas, tās, tāpat kā reliģiskie uzskati un apģērbs, rada sociālas un kultūras atšķirības. Tādējādi jaunas valodas – vietējās sabiedrības valodas – mācīšanās un lietošana vai tādu citu valodu lietošana, kuras migrants jau pārvalda, bet kuras nav zināmas vietējās sabiedrības pārstāvjiem, nav tikai praktisks jautājums, bet var arī aizsākt procesus, kuru rezultātā rodas šaubas par savu identitāti.

Lingvistiskā integrācija – asimetrisks process

Tādu migrantu lingvistiskā integrācija, kas uzņemtajā valstī runā citās valodās, nav simetrisks process. Uzņemotās valsts iedzīvotājos jūtama jaunu valodu klātbūtne var radīt nemieru vai bailes par savu nacionālo identitāti, kas saistītas ar (bieži vien iedomātās) lingvistiskās vienotības apdraudējumu vai galvenās valodas degradāciju tādu citu valodu, kas var arī nebūt migrantu lietotā valoda, “piesārņojuma” dēļ. Cilvēkiem ir grūti pieņemt jaunu daudzveidības veidu, kas aizstāj tradicionālo lingvistisko daudzveidību teritorijā, kur viņi dzīvo (reģionālās un mazākumtautību valodas), attīstīšanos. Šāda reakcija rodas ideoloģiskā līmenī, kaut arī jaunu valodu parādīšanās attiecīgā teritorijā tieši neietekmē tās iedzīvotājus, jo viņiem obligāti nav jāapgūst šīs jaunās valodas.

Šie jautājumi migrantus skar tiešā veidā un var radīt dažādas sekas: migranti var uzskatīt, ka, apgūstot savas jaunās dzīvesvietas galveno valodu, viņi bagātina savu identitāti, bet tādēļ var arī justies neaizsargāti. Tāpat jaunas valodas mācīšanās var radīt migrantiem ciešanas (saistībā ar nespēju izteikties) un var graut viņu esošo identitāti. Viņiem var būt pamatotas bailes, ka funkcionālu iemeslu dēļ valoda, kas viņiem jāapgūst, var “izstumt” iepriekšējās valodas (tostarp dzimto valodu) un tādējādi viņi var zaudēt “piederības sajūtu”.

Lai arī uzņemotās valsts iedzīvotāji var uzskatīt, ka tiek apdraudēta viņu izpratne par savu nacionālo identitāti, migrantiem var rasties šaubas gan par savu kultūras identitāti, gan par uzticību savai grupai. Integrācijas cena atšķiras atkarībā no skatupunkta, no kura uz to raugās.

Lingvistiskā integrācija – neatgriezenisks process?

Lingvistiskās integrācijas pamatdoma patiesībā ir tikai uzņemotās valsts iedzīvotāju priekšstats par jaunpienācēju pienākumiem, kas var arī nesaskanēt ar šo jaunpienācēju galveno mērķi. Realitātē bieži valda uzskats, ka “integrācija” ir notikusi tad, ja migrantu saziņas veids neatšķiras vai ļoti nedaudz atšķiras no citiem attiecīgās valsts galvenās valodas pratējiem (piemēram, viņi runā ar nelielu akcentu) vai sabiedrībā viņi vispār nelieto citas valodas, ko pārvalda, un aizmirst tās. Saskaņā ar šo viedokli migrantu valodām jābūt nepamanām un migrantiem jālieto pamatiedzīvotāju “ikdienas” valoda. Šī ir ārēja integrācijas interpretācija, kas saistīta ar noteiktu pamatiedzīvotāju vēlmēm, proti, pakāpeniski iznīdēt atšķirības un standartizēt valodu. Saskaņā ar šo interpretējumu pieaugušajiem migrantiem ir jāparāda ļoti labas galvenās/valsts valodas prasmes, jo to uzskata par pierādījumu viņu lojalitātei pret uzņemamo valsti. Galu galā valodas prasmes līmenis tiek pielīdzināts pilsonībai pēc principa “persona, kas (labi) runā franciski, ir francūzis”.

Šādu “asimilējošu” attieksmi var kompensēt ziņkāre par svešām valodām, vēlme tās iemācīties, labvēlīga attieksme pret migrantu pieļautajām kļūdām un grūtībām, kas viņiem rodas izsakoties, un fakta, ka sabiedrībā vai plašsaziņas līdzekļos tiek lietotas citas valodas, pieņemšana. Šāda daudz pozitīvāka attieksme var būt atkarīga gan no valodu leģitimitātes pakāpes (migrantu valodas salīdzinājumā ar ārvalstnieku valodām), gan arī no tā, cik lielā mērā tiek pieņemta mantotā daudzveidība. Šo pozitīvo attieksmi var jāveicina, izmantojot visa veida starpkultūru izglītības iespējas.

Eiropas Padome uzskata, ka iepriekšminētā ārējā lingvistiskās integrācijas definīcija neatbilst ne vietējās sabiedrības patiesajām vajadzībām vai pašu migrantu vēlmēm, ne tiesībām, kas viņiem jānodrošina. Attiecībā uz iekšējo perspektīvu integrāciju nevajadzētu definēt tikai saistībā ar valsts valodas apguvi, bet gan saistībā ar katras personas pārvaldītajām valodām. Skatoties no migrantu viedokļa, lingvistiskā integrācija būtu

attiecīgi jāsaprot kā viņu pielāgošanās (jaunajai) saziņas videi, proti, kā izmaiņas un pielāgojumi katras personas valodu prasmēs un viņu pārvaldīto valodu integrācija.

Lingvistiskās integrācijas veidi

Raugoties no šāda viedokļa, iespējami vairāki lingvistiskās integrācijas veidi, kā arī ir daudzi veidi, kā pielāgot personas valodu prasmes jaunajai lingvistiskajai videi. Šie veidi var atspoguļot dažādus migrantu (vai citu grupu) mērķus vai vajadzības. Par to, vai valodu prasmes ir pietiekami pielāgotas, jālemj attiecīgajām personām.

Var izšķirt šādus veidus:

** pasīvā lingvistiskā integrācija:* personas valodu prasmes nav vienmērīgas, jo valsts valodas prasmes ir nepietiekamas, lai efektīvi un bez pārmērīgām pūlēm tiktu galā ar dažādām komunikācijas situācijām. Saziņā bieži vien ir jāiesaistās trešajām pusēm, un tās veiksmīgs iznākums lielā mērā ir atkarīgs no citu runātāju labvēlīgas attieksmes pret citām valodām. Saziņā bieži vien ir jāiesaistās trešajām pusēm, un tās veiksmīgs iznākums lielā mērā ir atkarīgs no citu runātāju labvēlīgas attieksmes pret citām valodām. Šādā situācijā var rasties sociālā pašcenzūra: migranti nepiedalās atsevišķos pasākumos vai faktiski izvairās no tiem, jo tie viņiem šķiet lingvistiski pārāk sarežģīti. Viņi savas valodas prasmes var uzskatīt par neefektīvām, un tas viņos var radīt neapmierinātību. Tādējādi personas, kam attiecīgā valoda ir dzimtā valoda, var “izstumt” migrantus. Tomēr tās var viņus arī pieņemt, lielāku vērtību piešķirot viņu pārvaldītajām valodām, bet vietējās sabiedrības valstis valodai – tīri praktisku lomu, un tādā gadījumā migranti var nepilnveidot savas jaunās valodas prasmes. Šajā situācijā migrantu izcelsmes valoda var saglabāt spēcīgu ietekmi uz viņu identitāti;

** funkcionālā lingvistiskā integrācija:* valodu (īpaši valsts valodas) prasmes ir pietiekamas, lai lielākoties (salīdzinoši) veiksmīgi sazinātos par sociālām, profesionālām un privātām tēmām, un ir pietiekamas, lai lielākā daļa sarunu būtu veiksmīga. Migranti var pieļaut kļūdas vai lietot novecojušus vārdus vai konstrukcijas, ko viņi var ignorēt, ja viņiem galvenokārt rūp saziņas efektivitāte. Viņi var arī censties tās novērst, lai panāktu lielāku lingvistisko “naturalizāciju” un mazāk atšķirtos, ja, viņuprāt, tas ir lietderīgi un pieņemami. Šajā gadījumā izcelsmes valodai var nebūt galvenā ietekme uz identitāti;

** pilnīgā lingvistiskā integrācija:* pieaugušie migranti cenšas uzlabot savas valodas prasmes gan ar nolūku lingvistiski labāk iederēties sabiedrībā, gan personisku iemeslu dēļ – ar savu darbu saistītu pasākumu dēļ vai arī ar mērķi veidot sabiedriskas un personiskas attiecības, u. c. Viņi cenšas mazāk kļūdīties un pilnveidot savas prasmes līdz līmenim, ko viņi paši uzskata par pieņemamu;

** lingvistiskā integrācija, paplašinot lingvistisko identitāti:* migranti maina savas valodu prasmes, pilnībā apgūstot vietējās sabiedrības valodu un apzināti kontrolējot savas valodas prasmes; it īpaši neizvairoties pārmaiņus lietot vairākas savas pārvaldītās valodas dažādās dzīves situācijās. Izcelsmes valoda joprojām atspoguļo migranta identitāti, bet arī vietējās sabiedrības valoda(-as) sāk kļūt par migranta identitātes daļu. Vairāku identitāti atspoguļojošu valodu pārvaldīšanu var salīdzināt ar dubultpilsonību. Šāda integrācijas veida gadījumā izcelsmes valodai var tikt piešķirta tāda vērtība, ka pastāv vēlme to nodot tālāk, tomēr pieaugušie migranti bieži no tā izvairās, uzskatot savu valodu par migrācijas pazīmi.

Šie abstraktie migrantu valodu integrācijas veidi, iespējams, ir atkarīgi no tā, par cik vērtīgām šie migranti uzskatīja savas valodu prasmes pirms ierašanās vietējā sabiedrībā. Nav iespējams kvantitatīvi novērtēt, cik veiksmīga bijusi lingvistiskā integrācija (piemēram, neliela integrācija, funkcionāla integrācija vai pilnīga integrācija). Turpmāk aprakstītie lingvistiskās integrācijas veidi un paveidi atspoguļo pieaugušajiem migrantiem pieejamās izvēles iespējas:

* izvēloties nemainīt savas valodu prasmes, proti, sistemātiski nemācoties vietējās sabiedrības galveno valodu, jo īpaši gadījumā, ja lielākā daļa laika tiek pavadīta vidē, kur dominē viņu izcelsmes valoda, migranti samierinās ar funkcionālo spiedienu, kas rodas tādēļ, ka viņi nespēj lietot šo vietējās sabiedrības valodu;

* ja migranti vēlas mainīt savas valodu prasmes, bet to nespēj, piemēram, laika vai pārliecības trūkuma dēļ, tas viņiem var radīt psiholoģisku un sociālu diskomfortu;

* migranti var vēlēties veikt funkcionālas izmaiņas savās valodu prasmēs, netiecoties pēc normatīvas pielāgošanās, proti, viņi uzskata par pieņemamu novecojošu vārdu un konstrukciju lietošanu, akcentu un saziņas kultūras ieradumu pārņemšanu mērķa valodā, piemēram, saskaņā ar savu vienas identitātes valodas stratēģiju, uzskatot, ka viņa identitāti veido tikai viņa izcelsmes valoda;

* migranti var vēlēties mainīt savas valodu prasmes, lai panāktu “lingvistisku naturalizāciju”; tostarp pamazām atmetot savu izcelsmes valodu, līdz tādi pakāpei, ka viņi to vispār vairs nelieto, tāpēc tā netiek nodota nākamajām paaudzēm. Arī šī ir daļa no vienas identitātes valodas stratēģijas, kam ir raksturīgi, ka persona runā tikai vietējās sabiedrības valodā;

* migranta mērķis var būt mainīt savas valodu prasmes tā, lai viņa identitāti veido divas valodas.

Katram migrantam pašam ir jālemj, kura no šīm valodas stratēģijām ir visvairāk piemērota viņa, kā arī viņa ģimenes un bērnu dzīves mērķiem un identitātes veidošanai. Tas jau atkal pierāda, ka valodas apguves uzdevums ir informēt migrantus par savas izvēles sekām un izskaidrot, ka migrācija vienmēr ir saistīta ar identitātes pielāgošanu, kas jābalsta uz plurālismu un iekļaušanos, nevis nostalgisku neelastīgumu.

Mācību laikā šiem valodas lietotājiem var lūgt pārdomāt, kā tikt galā ar kodu maiņu (piemēram, “mikromaiņu” vienā un tajā pašā komunikācijas situācijā atbilstoši sarunas dalībniekiem un viņu iecietībai pret valodu daudzveidību vai pārslēgšanos starp divām vai vairāk valodām atbilstoši dažādām saziņas situācijām (“makromaiņa”)). Jebkurā gadījumā fakts, ka migranti var vēlēties izdarīt izvēli starp dažādiem pielāgošanās veidiem, nozīmē, ka ir jāveic pasākumi migrantu viedokļu uzklaušīšanai un individuāli pielāgojamu kursu izstrādei un vadīšanai.

Saistītie resursi

Linguistic integration of adult migrants - Guide to policy development and implementation (jo īpaši 3. nodaļa), Eiropas Padome, 201.

Languages and language repertoires: plurilingualism as a way of life in Europe, Beacco, Jean-Claude, 2004.

Language learning, teaching and assessment and the integration of adult immigrants. The importance of needs analysis, Piet van Avermaet, Sara Gysen, 2008.

Living together in diversity - Linguistic integration in Flanders, Pulinx, Reinhilde, 2008.

Guide for the development of language education policies in Europe (sk. 4. nodaļu), Beacco, Jean-Claude, Byram, Michael, Eiropas Padome, 2007.

Living together as equals in dignity, Baltā grāmata par starpkultūru dialogu, Eiropas Padome, 2008.

Ģimenes apvienošanās vai ģimenes atkalapvienošanās

Starptautiskās organizācijas (Eiropas Padome, Eiropas Savienība, UNESCO u. c.) šos abus terminus lieto kā savstarpēji aizvietojamus, un nevienam no tiem nav noteikta konkrēta piemērošanas joma. Piemēram, Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja lieto terminu “ģimenes atkalapvienošanās” (piemēram, Ieteikumā Nr. 1686 (2004)), tomēr biežāk tās dokumentos parādās termins “ģimenes apvienošanās” (piemēram, Ieteikumā Nr. 1703 (2005)). UNESCO savā publikācijā “Cilvēki, kas pārceļas. Atsevišķu terminu un jēdzienu rokasgrāmata” [*People on the move: handbook of selected terms and concepts*] (28. lpp.) terminu “ģimenes atkalapvienošanās/ apvienošanās” definē kā “procesu, kura rezultātā satiekas ģimenes locekļi, jo īpaši bērni, laulātie un vecāka gadagājuma apgādājamie”. Visā šā dokumenta tekstā ir lietots termins “apvienošanās”.

Ģimenes apvienošanās un valodas prasības

Daudzās starptautiskajās deklarācijās, piemēram, Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā (16. pantā), Eiropas Cilvēktiesību konvencijā (8. pantā), Eiropas Sociālajā hartā (pārskatīta 1996. gadā) un 1977. gada Eiropas konvencijā par viesstrādnieku juridisko statusu un ES Direktīvā par tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanās (2003/86/EK), ir atzīts, ka vienas no pamata cilvēktiesībām ir tiesības uz cieņu pret ģimenes dzīvi un tās aizsardzību. Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja puda pārliecinošu atbalstu šīm tiesībām savā Ieteikumā Nr. 1686 (2004) un nesen arī savā dokumentā “Nostāja attiecībā uz ģimenes apvienošanās” [*Position paper on family reunification*] (AS/Mig (2012) 01, 2012. gada 2. februāris).

Parlamentārā Asambleja atkārtoti uzsver, ka “Eiropas līmenī nav definēts jēdziens “ģimene”, kas ir jēdziena “ģimenes apvienošanās” pamatā, un būtiski atšķiras “atkarības” principam piedēvētā vērtība un svarīgums, kā arī mudina dalībvalstis jēdziena “ģimene” interpretācijā iekļaut arī de facto ģimenes locekļus (faktiskā ģimene), piemēram, [...] partneris/-e vai ārliulības bērni, vai vecāka gadagājuma, nespējīgas vai citādi atkarīgas personas” (Ieteikums Nr. 1327 (1997), Ieteikums Nr. 1686 (2004) u. c.).

No cilvēktiesību perspektīvas un saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas interpretāciju nepieciešams vispārīgi definēt jēdzienu “ģimene” (sk. arī ES Direktīvu 2003/86/EC, 4. pantu); šim mērķim atkarības princips var būt noderīgs kritērijs.

Politiskā līmenī tiek debatēts par nosacījumiem, kas jāizpilda, lai īstenotu tiesības uz ģimenes apvienošanās. Dažādās valstīs šie kritēriji ir atšķirīgi: tie var būt attiecīgās sievietes vai bērnu vecums, finanšu garantijas u. c. Arvien vairāk valstis ģimenes apvienošanās gadījumā iecelšanas kritērijos iekļauj arī prasības saistībā ar valodas prasmēm.

Ja tiek piemēroti šādi nosacījumi, prasības ir šādas (sk. apsekojumu pārskatus – sk. turpmāk “saistītos avotus”):

* kursi pirms ieceļošanas kādā valstī, parasti ar mērķi apgūt valodu atbilstoši CEFR A1 līmenim;

* pārbaudes pirms ieceļošanas kādā valstī šajā līmenī.

Ja personai nav sertifikāta, kas apliecina, ka šie kursi ir veiksmīgi pabeigti un nokārtota pārbaude, attiecīgā valsts tai neizsniedz ieceļošanas vīzu.

Pastāv risks, ka šie pasākumi ir diskriminējoši, jo īpaši tad, ja tos piemēro neaizsargātām grupām, sevišķi sievietēm, kas migrē. Kursi ne vienmēr ir pieejami – lai tos apmeklētu, var būt nepieciešams uz laiku atstāt bērnu vai kādu no apgādājamajiem vecākiem, īrēt dzīvokli citā pilsētā un maksāt par kursu apmeklēšanu un pārbaudes kārtošānu. Lai gan cilvēkiem, kas ir apguvuši vairākas valodas, kā arī prot lasīt un rakstīt attiecīgās valsts valodā, noteiktais līmenis var šķist ļoti zems, cilvēkiem, kam ir maza valodas mācīšanās pieredze vai kam tās nav vispār un kam ir zema pašapziņa, tas var radīt grūti novēršamas un nesamērīgas problēmas. Tas var notikt īpaši tajos gadījumos, kad noteiktie līmeņi nav pielāgoti attiecīgo migrantu lingvistiskajai situācijai un valodas vajadzībām. Šajos apstākļos prasības attiecībā uz valodas prasmi ļoti viegli var kļūt par šķērslī ģimenes apvienošanai.

“Tiesības uz ģimenes dzīvi ir ikviena cilvēka pamattiesības,” un “to migrantu ģimeņu atjaunošana, kas valstī uzturas likumīgi, [...] ģimenes atkalapvienošanās ceļā stiprina politiku attiecībā uz integrāciju vietējā sabiedrībā un veicina sociālo kohēziju” (Parlamentārās asamblējas Ieteikums Nr. 1686 (2004)).

Saistībā ar integrāciju ir svarīgi saprast, ka ģimenes atkalapvienošanās gadījumos viens no ģimenes locekļiem (dēvēts par “apgādnieku”) jau likumīgi uzturas uzņemošajā valstī. Vairumā gadījumu šis apgādnieks jau ir zina attiecīgos tiesību aktus, pārzina dzīvesveidu attiecīgajā valstī un, iespējams, runā tās valodā. Šis ģimenes loceklis bieži vien var būt ļoti efektīvs “gids” un “tulks” tiem radniekiem, kas ieradušies nesen, tāpēc pirmajos posmos daļa integrācijas procesa notiek valodā, kurā runā attiecīgajā migrantu ģimenē. Tā ir valoda, ko viņi visi pārvalda un kurā viņi var vienkāršāk saprast sarežģītus jautājumus, savukārt attiecībā uz uzņemošās valsts valodu viņiem būs nepieciešams daudz vairāk laika, lai prastu to efektīvi pielietot un piedalītos vietējās sabiedrības dzīvē.

Pieredze dažās valstīs rāda, ka no dienas, kad persona, kas gatavojas imigrēt uz attiecīgo valsti, ir pabeigusi valodas kursus pirms ieceļošanas šajā valstī, var paiet pat vairāki mēneši (ārkārtas gadījumos pat divi gadi), līdz ir nokārtoti visi administratīvie jautājumi un šai personai tiek atļauts ieceļot uzņemošajā valstī. Līdz tam laikam lielākā daļa no kursu, kas notiek pirms ieceļošanas kādā valstī, laikā apgūtajām valodas zināšanām jau ir aizmirstas, un uzņemošajā valstī viss atkal ir jāsāk no jauna.

Cilvēktiesību kontekstā pieņemami ir tikai tādi līdzekļi, kas veicina integrāciju un atbilst samērīguma principam.

Par šādu līdzekli var uzskatīt neobligātu bezmaksas valodas apguves programmu, kura notiek migrantu dzīvesvietas tuvumā un pēc kuras nav jākārt pārbaude, turpretī obligāta prasība pabeigt ar augstām izmaksām saistītus kursus, neņemot vērā personiskos apstākļus, var būt šķērslis ģimenes atkalapvienošanai. Attiecībā uz tiem ģimenes apvienošanās

gadījumiem, kuros iesaistītas nepilngadīgas personas, Eiropas Komisija uzsver, ka prasības saistībā ar valodas apguvi neatbilst ES migrācijas principiem (Padomes Direktīva 2003/86/EK par tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanos). Pie tam Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja norāda: “Prasībām attiecībā uz valodas prasmēm nevajadzētu radīt šķēršļus tiesību uz ģimenes dzīvi īstenošanai” (Rezolūcija Nr. 1618 (2008)).

Tāpēc Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas Migrācijas, bēgļu un iedzīvotāju komiteja uzskata, ka “prasība attiecībā uz zināšanām (piemēram, uzņemotās valsts valodas prasmēm vai zināšanām par šīs valsts sabiedrību), kas ir ģimenes atkalapvienošanās nosacījums, ir diskriminējoša un apdraud ģimenes dzīvi, un tādēļ neatbilst Ģimenes atkalapvienošanās direktīvas nolūkam” (AS/Mig (2012) 01, 3. lpp.).

Saistītie resursi

Language requirements for adult migrants in Council of Europe member states, apsekojuma pārskats, Extramiana, Claire, van Avermaet, Piet, 2011. Eiropas Padomes Valodas politikas nodaļa, 2011.

Plutzar, Verena, un Ritter, Monika, *Language learning in the context of migration and integration - Challenges and options for adult learners*, situācijas pētījums, Eiropas Padome, 2008.

The role of literacy in the acculturation process of migrants, Adami, Herve, 2008.

Tailoring language provision and requirements to the needs and capacities of adult migrants, Krumm, Hans-Jürgen, un Plutzar, Verena, 2008.

Integration of adult migrants and education: Extracts from Council of Europe conventions and recommendations/ resolutions by the Committee of Ministers and Parliamentary Unit, pārskatīts 2013. gadā. Apkopojumu sagatavojuši Eiropas Padomes Valodas politikas nodaļa.

Valodas prasmju pārbaudes

Valodas prasmju pārbaudes ir oficiāls novērtēšanas līdzeklis. Tās var izmantot gan vispārīgai valodas prasmju pārbaudei nesaistīti ar kādu konkrētu mācību programmu, gan arī ar mērķi novērtēt, cik lielā mērā valodas apguvēji ir sasnieguši konkrētu kursu mērķus. Valodas prasmju pārbaudes, kas dažreiz jākārt pieaugušiem migrantiem, lai viņi varētu ieceļot atbilstošajā valstī vai iegūt pastāvīgās uzturēšanās atļauju vai pilsonību, var ietilpt abās kategorijās.

Valodas prasmju pārbaudes ne vienmēr ir pats piemērotākais novērtēšanas veids attiecībā uz pieaugušajiem imigrantiem, jo īpaši, ja ir noteiktas finansiālas vai sociālas sankcijas, jo tādējādi var tikt mazināta motivācija mācīties. Dažkārt, ja novērtēšana attiecas uz kādiem noteiktiem valodu kursiem, var būt vēlams izmantot alternatīvu līdzekli, piemēram, portfeli. Šim nolūkam īpaši piemērots ir Eiropas valodu portfelis (EVP), jo tas ir tieši saistīts ar valodas lietošanas kategorijām un valodas prasmes līmeņiem, kas aprakstīti Eiropas kopīgajās pamatnostādnēs valodu apguvei. Tomēr, lietojot EVP kā novērtēšanas līdzekli, ir nepieciešams pastāvīgs pedagoga atbalsts, jo īpaši tāpēc, ka daudzu pieaugušo migrantu iepriekšējā izglītības pieredzē pašnovērtēšanai nav bijusi būtiska nozīme. Pašnovērtējums vienmēr jāpamato ar pierādījumiem par sasniegto, un tas ir ticamāks, ja to papildina citi nepārtrauktas novērtēšanas veidi. Alternatīvi novērtēšanas veidi ir īpaši lietderīgi, ja sertifikācijai ir vietējs raksturs.

Pienācīgi izstrādātām, veidotām un īstenotām valodas prasmju pārbaudēm ir šādas priekšrocības:

- * rezultāti ir standartizēti un ticami, kas nozīmē, ka ir viegli salīdzināt dažādu pretendentu prasmes vienā un tajā pašā vai dažādos pārbaudes kārtēšanas laikos un vietās;
- * pretendentu prasmes tiek novērtētas un objektīvā veidā;
- * īsā laikā iespējams pārbaudīt lielu skaitu pretendentu;
- * pārbaudes validitāte palīdz nodrošināt taisnīgumu.

Saskaņā ar labu pārbaudžu izstrādes praksi izstrādātājiem vispirms ir jānosaka pārbaudes nolūks un reālās prasības pārbaudes kārtotājiem. Tad atbilstoši šīm reālajām prasībām jāizstrādā lingvistiskās prasības (zināšanas un prasmes, kas nepieciešamas pārbaudes kārtotājam), ko var sasaistīt ar atbilstošajiem *CEFR* valodas prasmes līmeņiem un prasmju aprakstu. Nākamajā posmā tiek sagatavotas pārbaudes specifikācijas, kurās tiek aprakstīti izmantoto metožu un uzdevumu veidi, pārbaudes formāts, rezultātu vērtēšanas kritēriji un citi praktiski jautājumi. Tad pārbaudes specifikācijas jāsadala konkrētos pārbaudes punktus, lai varētu izstrādāt piemērotas pārbaudes uzdevumu un metožu kopas. Šī procesa mērķim jābūt nodrošināt pārbaudes kārtotājiem pienācīgas iespējas pierādīt savu atbilstību vērtēšanas kritērijiem. Izstrādājot pārbaudi, tās elementi ir iepriekš jāpārbauda.

Valodas prasmju pārbaudes jāveic apstākļos, kas ir vienlīdz taisnīgi attiecībā pret visiem pārbaudes kārtotājiem. Tas nozīmē, ka pārbaudes centriem jābūt pienācīgi akreditētiem pārbaudžu veikšanai un jāatbilst vispārējām kvalitātes prasībām, pārbaudžu centra personālam jābūt profesionālam un kompetentam, visa pārbaudes procesa laikā jāaglabā augsts drošības un konfidencialitātes līmenis, pārbaudžu centrā jābūt piemērotiem fiziskajiem

apstākļiem (piemēram, trokšņa līmenim un temperatūrai, attālumam starp pretendentiem) un jābūt veiktiem visiem pielāgojumiem, kas nepieciešami tiem pārbaudes kārtotājiem, kam ir īpašas vajadzības. Bez pienācīgas pārvaldības katrs no šiem pārbaudes vadīšanas aspektiem var būt pretrunā pārbaudes kārtotāju cilvēktiesībām.

Objektīvi atbildētus pārbaudes elementus (piemēram, jautājumus ar atbilžu variantiem, ko izmanto klausīšanās un lasīšanas prasmju pārbaudēs) var precīzi pārbaudīt datorizētā veidā vai arī atbilstoši sagatavotas personas; subjektīvi atbildētus pārbaudes elementus (ko izmanto runāšanas un rakstīšanas prasmju novērtēšanai) jāvērtē atbilstoši sagatavotiem vērtētājiem, kuru darbs pastāvīgi jāuzrauga. Kopumā pārbaudes ir pastāvīgi jāpārskata, lai nodrošinātu, ka ar tām patiešām var pārbaudīt spējas, kuru pārbaudei tās ir paredzētas, ka spējas visos pārbaudes variantos tiek vērtētas konsekventā veidā un ka pārbaude tiek veikta taisnīgi attiecībā pret visām pārbaudāmajām personām neatkarīgi no to izcelsmes. Pārbaudēs, kas paredzētas pieaugušajiem migrantiem, šiem jautājumiem noteikti ir centrālā nozīme. Ļoti svarīga ir arī pārbaudes pieejamība – ja pieaugušajiem migrantiem ir jāmaksā par piedalīšanos pārbaudē, tas var mazināt viņu motivāciju un radīt diskrimināciju.

Turklāt jāņem arī vērā, ka “integrācijas pārbaudēm” ir nesamērīga ietekme uz noteiktām personu grupām. Eiropas Savienības “brīvas pārvietošanās” principi nozīmē, ka ES pilsoņiem jākārt pārbaudes vienīgi gadījumā, ja viņi piesakās citas ES dalībvalsts pilsonības saņemšanai. Tāpēc, ja pārbaudžu mērķis ir migrantu integrācijas veicināšana, ievērojama personu daļa tiek izslēgta no procesa, kas rada bažas par attieksmes vienlīdzīgumu. Tāpēc ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka skaidri tiek nodalīti procesi, kuru īpašais mērķis ir pārvaldīt migrāciju, un pārbaudes, kuru mērķis ir novērtēt un atbalstīt personas panākumus “ceļā uz integrāciju”, kaut arī abos gadījumos var lietot līdzīgas pārbaudes metodes.

Saistītie resursi

Linguistic integration of adult migrants – Guide to policy development and implementation, Eiropas Padome, 2014.

Integration tests: helping or hindering integration?, ziņojums, 2014. Migrācijas, bēgļu un iedzīvotāju komiteja, Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja. Ziņotājs: *Tineke Strik*, 2014.

Providers of courses for adult migrants – Self-assessment handbook, Rossner, Richard, 2012.

Quality assurance in the provision of language education and training for adult migrants – Guidelines and options, Rossner, Richard, 2008.

Language tests for social cohesion and citizenship - an outline for policy makers, Eiropas valodas prasmes pārbaudītāju asociācijas (ALTE) autoru grupa (ALTE biedri nodrošināja publikācijas versijas šādās valodās: bulgāru, vācu, itāļu un norvēģu valodā).

Tailoring language provision and requirements to the needs and capacities of adult migrants, Krumm, Hans-Jürgen, un Plutzar, Verena, 2008.

Language requirements for adult migrants in Council of Europe member states, apsekojuma pārskats, Extramiana, Claire, van Avermaet, Piet, Eiropas Padomes Valodas politikas nodaļa, 2011.

Relating language examinations to the "Common European Framework of Reference for Languages" (CEFR) -

A manual, Eiropas Padomes Valodas politikas nodaļa, 2009.

Manual for language test development and examining - For use with the CEFR, ALTE un Eiropas Padomes Valodas politikas nodaļa, 2011.

2. nodaļa

Valodas mācību programmu izstrāde

Valodas politikas nostādnes, ko īsteno uz pieaugušajiem migrantiem: no vērtībām līdz izglītībai

Valodas politikas nostādnēm, ko dalībvalstis īsteno attiecībā uz pieaugušajiem migrantiem, vispirms ir jāatbilst šiem migrantiem piemēroto uzņemšanas principu mērķiem. Šos principus drīkst interpretēt vienīgi kā Eiropas Padomes vispārējos principus – cilvēktiesību aizsardzības veicināšanu, demokrātijas plurālismu, tiesiskumu un sociālās kohēzijas atbalsta pasākumus.

Pieaugušo migrantu mācību mērķi

Šie pamatprincipi jāskata saistībā ar konkrētajiem apstākļiem, kādos pieaugušajiem tiek mācīta valoda. Tomēr dalībvalstīm vispirms ir jāatzīst savi pienākumi attiecībā uz valodas apguves programmu nodrošināšanu šīm personām, paturot prātā faktu, ka ilgu laiku tika uzskatīts, ka vietējās sabiedrības valodas mācīšanās ir vienīgi pašu migrantu pienākums. Šim valodas atbalstam jānosaka mērķi, piemēram, nodrošināt noteiktu mutvārdu saziņas prasmes līmeni, kas ir būtiski svarīgs aspekts sabiedriskajā dzīvē, jo īpaši darbavietā. Tomēr šajā procesā jācenšas panākt, lai migranti justos piederīgi ne tikai sabiedrībai, kurai viņi ir lojāli, bet arī savai jaunajai sociālajai videi, lai gan jāpatur prātā, ka šī sajūta ir atkarīga arī no pašu migrantu plāniem (piemēram, no tā, vai migrants apmeties valstī pastāvīgi vai tikai uz kādu laiku). Visbeidzot, lai integrācijas politika būtu veiksmīga, valstīm ir jābūt atbilstoši gatavām mazināt bailes un novērst neskaidrības, ko jaunpienācēju klātbūtne var izraisīt vietējā sabiedrībā. Viens no visiem pieejamas starpkultūru izglītības iniciatīvu uzdevumiem (piemēram, obligātās izglītības ietvaros) ir vairogt izpratni par integrācijas jautājumiem. Šajā ziņā integrācija noteikti ir divpusējs process.

Pieaugušo migrantu valodas apguves programmu izstrāde

Šo principu praktiska īstenošana ir atkarīga no valodas apguves programmu izstrādes, respektīvi, no vispārējās pieejas migrantiem paredzēto valodas kursu izstrādei. Šī procesa laikā:

- * tiek noteiktas attiecīgo valodas apguvēju grupu pazīmes, piemēram, klasifikācija “valodas kursi migrantiem” nav pietiekama, jo migrantu valodas prasmes un zināšanas par vietējo sabiedrību var būtiski atšķirties;
- * tiek noteiktas valodas vajadzības, proti, tās komunikācijas situācijas, kurās migranti vēlas spēt rakstiski un mutiski sazināties, jo īpaši vietējās sabiedrības valodā, bet arī lietojot citas savas valodu prasmes;
- * tiek precizēti mācību programmas uzdevumi, pamatojoties uz identificētajām mērķa situācijām, kā arī norādot darbības un darbību deskriptorus saskaņā ar Eiropas kopīgajām pamatnostādnēm valodu apguvei (*CEFR*) atbilstoši saziņas situācijai (saziņa darbā, aktuālo notikumu apspriešana, uzstāšanās u. c.) un sfērai, piemēram, ģimenes dzīve, darbs,

sabiedriskā dzīve u. c. (piemēram, spēt izlasīt raidījumu nosaukumus televīzijas programmā);

* tiek lemts par runas un rakstīto tekstu struktūras, izmantotā vārdu krājuma, morfoloģijas un sintakses u. c. uzdevumiem, izmantojot *CEFR* valodas prasmes līmeņu aprakstus (ja tie ir pieejami) un pielāgojot tos, it īpaši vārdu krājumu, migrantu vajadzībām un vēlmēm;

* šie uzdevumi tiek sadalīti apakšuzdevumu kopās, īpaši ņemot vērā mācībām pieejamo laiku;

* tiek noteikta šo uzdevumu kopu izpildes kārtība;

* prioritāte tiek piešķirta uz patstāvīgu mācīšanos orientētam mācību procesam, pienācīgi ņemot vērā valodas apguvēja izglītības kultūru jeb, citiem vārdiem sakot, viņa mācīšanās ieradumus un vēlmes attiecībā uz mācīšanu;

* šīs uzdevumu kopas tiek pielāgotas pieejamajam mācību laikam, ņemot vērā mācību tempu;

* tiek veiktas pārbaudes un apgūto prasmju pašnovērtēšana.

Pieaugušo migrantu valodas apguves kursu kvalitāte

Būtiski ir ne tikai noteikt tehniskos parametrus, lai nodrošinātu piedāvāto kursu atbilstību pieaugušo migrantu vajadzībām, bet arī regulāri novērtēt kopējo mācību kursu kvalitāti, piemēram, pārbaudot pedagogiem noteiktās kvalifikācijas prasības vai mācību līdzekļu atbilstību, kā arī to, vai tiek veikta mācību programmu ārējā revīzija, uzklauti valodas apguvēju un citu ieinteresēto personu (piemēram, darbinieku) viedokļi un veikta mācību rezultātu vispārējā novērtēšana. Šie uzraudzības un kvalitātes nodrošināšanas mehānismi ir būtisks šādu mācību pārvaldīšanas un tās ietekmes novērtēšanas aspekts.

Mācību nodrošināšanā ir jāiekļauj arī šādi svarīgi integrācijas elementi:

grupu darbos jāuzsver migrantu izcelsmes valodas vērtība, lai cita starpā mudinātu viņus saglabāt savu valodu un nodot to nākamajām paaudzēm;

jāvairo izpratne par vietējās sabiedrības procesiem un sistēmu, kā arī kultūras un sociālo daudzveidību, lai mudinātu valodas apguvējus reaģēt uz šiem aspektiem un padziļināti tos izpētīt.

Šajā ziņā valodas integrācijas politika var būt vērtīgs kolektīvais “instruments”, jo tā veicina sociālo kohēziju. Tomēr tādi skaidri noteikti principi kā iepriekš minētie var tikt grauti vai nu tehnisko nepilnību dēļ (kuru novēršanai paredzēti LIAM tīmekļa vietnē (<http://www.coe.int/lang-migrants>) pieejamie līdzekļi) vai arī tādēļ, ka ar tiem tiek nomaskēta izslēgšanas politika, kurā vietējās sabiedrības valodas(-u) prasmes tiek lietotas, lai ierobežotu piekļuvi šai sabiedrībai. Tādā gadījumā tikai valodas apguves programma, kas izstrādāta, neņemot vērā sociālās ētikas principus, nespēs apturēt negatīvu ietekmi ilgtermiņā.

Saistītie resursi

The role of languages in policies for the integration of adult migrants, konceptdokuments, Beacco, Jean-Claude, 2008.

Adult migrant integration policies: principles and implemetation, Beacco, Jean-Claude, 2010.

The Common European Framework of Reference for Languages and the development of policies for the integration of adult migrants, Little, David, 2008.

The linguistic integration of adult migrants and the “Common European Framework of Reference for Languages”, Little, David, 2012.

Quality assurance in the provision of language education and training for adult migrants - Guidelines and options, Rossner, Richard, 2008.

Learning the language of the host country for professional purposes, Extramiana, Claire, 2012.

Providers of courses for adult migrants - Self-assessment handbook, Rossner, Richard, 2012.

Integration of adult migrants and education: Extracts from Council of Europe conventions and recommendations/ resolutions by the Committee of Ministers and Parliamentary Assembly, pārskatīts 2013. g. Apkopojumu sagatavojusi Eiropas Padomes Valodas politikas nodaļa.

Migrantu situācijas ietekmes vērā ņemšana

Uzsākot valsts valodas apguvi, migrantu valodas prasmes un iegūtā izglītība ir tikpat daudzveidīga kā migrantu dzīves mērķi “migrants” ir nevis viennozīmīga lingvistiskā kategorija, bet gan socioloģiska un juridiska kategorija. Izstrādājot integrācijas politiku saistībā ar valodām un pieaugušajiem migrantiem (gan tiem, kas nesen ieradusies, gan tiem, kas valstī jau iedzīvojušies), jāņem vērā atšķirīgie apstākļi, kādos šie migranti tiek uzņemti, un viņu atšķirīgā valodas lietošanas pieredze un zināšanas.

Tādējādi nevar pastāvēt tikai viens standarts vai vispārējs risinājums attiecībā uz valodas mācību programmas organizēšanu un izvērtēšanu, jo visas šīs programmas ir jāpielāgo valodas apguvējam, ciktāl tas ir iespējams, ņemot vērā pieejamos līdzekļus.

Pieaugušo migrantu valodas mācību programmu uzdevumi var būtiski atšķirties atkarībā no tā, kāda tipa migrantiem programma ir paredzēta – bēgļiem, ilgtermiņa/vidēja laika termiņa darba ņēmējiem vai pastāvīgajiem iedzīvotājiem, migrantu dzīvesbiedriem, jaunienācējiem u. c. Šīs atšķirības atspoguļojas jomās, kurās migranti izmanto uzņemšanās valsts valodu un kuras daļēji var būt kopīgas vairākiem migrantu tiptiem. Nosakot valodas programmu uzdevumus un tādējādi arī izstrādājot valodas kursus, iestādēm jāvadās pēc šīm migrantu tipu atšķirībām.

Citi faktori, kas ietekmē ar valodas apguvi saistīto vajadzību un vēlmju atšķirības, izriet no migrantu iepriekšējās pieredzes: viņu izglītības līmeņa (savā izcelsmes valstī ieguvuši augstāko izglītību vai nav ieguvuši nekādu izglītību), saņemtā profesionālās izglītības veida un valodas prasmēm (migrants var prast arī vairākas valodas) neatkarīgi no tā, vai šīs

prasmes apgūtas mācību ceļā, vai pārvaldītā valoda ir kādas Eiropas valsts valoda vai arī to māca kā svešvalodu (vācu, angļu, spāņu, franču u. c. valoda). Jāņem vērā līdzības starp izcelsmes valodu un uzņemošās valsts valodu (īpaši svarīgi tas ir gadījumā, ja vienā no šīm valodām lieto latīņu alfabētu, bet otrā – citu alfabētu vai arī rakstību, kuras pamatā nav alfabēts).

Jāņem arī vērā, kāda ir migrācijas fāze (migrants vēl tikai gatavojas migrēt vai jau ir ieradies uzņemošajā valstī (ja vajadzība ir steidzama)) un apmešanās veids (īstermiņa apmešanās, apmešanās ar regulāru atgriešanos izcelsmes valstī, ilgtermiņa apmešanās, apmešanās ar ieceri kādreiz atgriezties izcelsmes valstī, apmešanās uz pastāvīgu dzīvi u. c.).

Visbeidzot “labas” faktiskās zināšanas par vietējo sabiedrību un “labas” šīs sabiedrības valodas prasmes nedrīkst uzskatīt par integrācijas pazīmi. Šīs sabiedrības pamatvērtību pieņemšana ir process, kas saistīts ar identitāti un emocijām pret attiecīgo sabiedrību un kas jāraksturo ar vairāku parametru kopumu un jānovērtē, pamatojoties nevis tikai uz viņu valodu prasmēm, bet arī uz migrantu vispārējo uzvedību. Savukārt šķietami “vājas” mērķa valodas prasmes automātiski nenozīmē, ka attiecīgā persona nav pieņēmusi tās sabiedrības pamatvērtības, kurā tā apmetusies uz dzīvi.

Maz ticams, ka efektīvas būs tās valodas programmas, kurās nav ņemti vērā šie faktori vai šo situāciju dažādība. Dalībvalstīm būtu jāizvēlas elastīgi kursi ar tādiem novērtēšanas veidiem un pārbažu metodēm, ko iespējams maksimāli “individuāli pielāgot” attiecīgajām personām un personu grupām, pamatojoties uz ieguldījumiem, kas uzskatāmi par pieņemamiem, lai radītu un uzturētu sociālo kohēziju. Programmu pielāgojamība noteiktām migrantu grupām ir atkarīga no līdzekļiem un tālād no politiskajiem lēmumiem katrā dalībvalstī.

Saistītie resursi

Linguistic integration of adult migrants - Guide to policy development and implementation, Eiropas Padome, 2014.

The role of languages in policies for the integration of adult migrants, konceptdokuments, Beacco, Jean-Claude, 2008. *Adult migrant integration policies, principles and implementation*, Beacco, Jean-Claude, 2010.

Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei (CEFR) un valodas prasmes līmeņi

Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei (CEFR) ir standarts, kuram ir trīs galvenie nolūki:

- * sniegt valodu izglītības profesionāļiem visā Eiropā kopīgu pamatu valodu mācības programmu, ar mācību programmām saistītu norādījumu, eksāmenu, mācību grāmatu u. c. izstrādei;

- * palīdzēt viņiem pārvarēt saziņas barjeras, kas rodas starp dažādām izglītības sistēmām Eiropā;

- * definēt valodas prasmes līmeņus valodas apguvēja sekmju novērtēšanai gan katrā mācību posmā, gan visā viņa dzīves laikā.

2001. gadā pieņemtās *CEFR*, kas tagad ir pieejamas gandrīz 40 valodās, izmanto visā Eiropā, kā arī citās pasaules valstīs. *CEFR* aprakstošā shēma un valodas prasmes līmeņi, kas paredzēti svešvalodu mācību atbalstam, jāpiemēro pieaugušo migrantu valodas vajadzībām un komunikatīvajām prasmēm tikai pēc rūpīgas interpretēšanas un pielāgošanas.

Valodas prasmes līmeņi ir mākslīgs iedalījums, kas ir nepieciešams, ņemot vērā veidu, kā tiek organizētas izglītības sistēmas. Tie tika izstrādāti, jo bija nepieciešami skaidri mācību mērķi un līdzekļi rezultātu novērtēšanai. Ja pieaugušajiem migrantiem ir jāpilnveido savas vietējās sabiedrības valodas prasmes un šīs viņu prasmes ir nepieciešams novērtēt, ir jānosaka līmenis, kāds viņiem jāsasniedz. Eiropas Padomes dalībvalstis parasti šo līmeni norāda, atsaucoties uz *CEFR*, kurās ir definēti seši secīgi prasmes līmeņi, kas iedalīti trīs grupās (A1 un A2, B1 un B2, C1 un C2) atbilstoši trim valoddarbības veidiem – sapratnei (klausīšanās un lasīšana), valodas lietošanai (runāšana un rakstīšana) un saziņas veidam (mutvārdu saziņa, rakstveida saziņa).

Kā *CEFR* raksturo prasmes?

Lai aprakstītu komunikatīvo kompetenci, *CEFR* izmanto uz darbību orientētu pieeju – valodas apguvēji tiek uzskatīti par valodas lietotājiem ar reālajai dzīvei atbilstošām vajadzībām un ir aprakstīts, ko viņi spēj, sasniedzot katru no līmeņiem. Aprakstam ir divas savstarpēji atkarīgas dimensijas: darbības, ko veic valodas apguvēji, un prasmes (zināšanas, spējas un īpašības), kuras iegūstot, šīs darbības ir iespējamās. Piemēram, valodas apguvēji nevar sazināties, ja viņi nezina vārdus, to izrunu un to savstarpējās gramatiskās attiecības. No otras puses, šāda veida lingvistiskās prasmes parasti tiek apgūtas saziņas nolūkos.

***CEFR* līmeņi nenodrošina gatavus risinājumus**

CEFR ir izstrādātas tā, lai tās būtu elastīgas, atvērtas un dinamiskas. Attiecīgi tajās ir paredzēta nevis vienota valodas prasmju skala, bet gan rīku kopums, kurus izmantojot, iespējams izveidot bezgalīgu skaitu skalu atbilstoši konkrēto valodas apguvēju grupas īpašībām un vajadzībām. Tās var izmantot arī, lai izstrādātu bezgalīgu skaitu valodas kursu, no kuriem katrs atbilst kādām īpašām valodas apguvēju vajadzībām. Lai gan secīgie līmeņi atspoguļo Eiropas izglītības sistēmās pierasto svešvalodas apguves virzību, ikreiz, izmantojot *CEFR* tādas mācību programmas vai novērtēšanas instrumentu izstrādei, ko paredzēts lietot kādā šo sistēmu daļā, ir jāveic atlase un pielāgošana – atlase tāpēc, ka nevienā mācību programmā un pārbaudē nav iespējams ņemt vērā visas *CEFR* dimensijas, bet pielāgošana tāpēc, ka, lai gan *CEFR* nav atkarīga no valodas, mācību programmās un pārbaudēs uzmanība vienmēr tiek pievērsta kādai konkrētai valodai un tārad ir jāņem vērā konkrētas valodas apguvēju grupas īpašības un vajadzības.

Līmeņi un to raksturojums

Ikvienā valodā mēs saprotam vairāk nekā spējam pateikt vai uzrakstīt. Izmantojot *CEFR*, šo faktu ir iespējams ņemt vērā un valodas prasmes raksturot atsevišķi attiecībā uz sapratni, valodas lietošanu un saziņas veidu. Tas ir īpaši lietderīgi, nosakot mācību mērķus pieaugušajiem migrantiem. Piemēram, saskaņā ar *CEFR* A2 līmenim atbilstošas klausīšanās prasmes ir definētas šādi: “Saprot atsevišķas frāzes un izteikumus biežāk lietotos vārdus, saistītus ar aktuālām vajadzībām (piemēram, vienkāršu informāciju par sevi un ģimeni, iepirkšanos, dzīves vietu, darbu), ja runā skaidri un lēni.” Pieaugušajiem migrantiem, kas vēlas apmesties valstī pastāvīgi, tas var būt atbilstošs mācību mērķis, bet to ne vienmēr var

teikt par A2 līmeņa radošo rakstītprasmi: “Prot uzrakstīt īsas, vienkāršas biogrāfijas un vienkāršus dzejoļus par cilvēkiem”.

Ikdienā mēs visi dažus valoddarbības veidus izmantojam vairāk nekā citus. Lai ikdienā īstenotu sociālo mijiedarbību un darījumus, kurus mēs veicam veikalos, bankās u. c., lielākoties nepieciešamas A2 līmenim atbilstošas prasmes, un vairumā sabiedrību lielākajai daļai to cilvēku, kam attiecīgās sabiedrības valoda ir dzimtā valoda, nav jāveic darbības, kuru izpildei būtu nepieciešamas augstākos *CEFR* līmeņos norādītās prasmes attiecībā uz valodas lietojumu un komunikāciju. Šie ir svarīgi apsvērumi, kas jāņem vērā, nosakot, kādas vietējās sabiedrības valodas prasmes ir nepieciešamas pieaugušajiem migrantiem, lai tie saņemtu iebraukšanas atļauju, pastāvīgās uzturēšanās atļauju vai pilsonību.

Saistītie resursi

Sīkāku informāciju par *CEFR* saistībā ar pieaugušajiem migrantiem sk. šādos avotos:

Language policies for adult migrants: from values to education, Beacco, Jean-Claude.

The “Common European Framework of Reference for Languages” (CEFR) and the development of policies for the integration of adult migrants, Little, David, 2008.

The linguistic integration of adult migrants and the “Common European Framework of Reference for Languages”, Little, David, 2012.

Sk. arī Eiropas Padomes publikācijas saistībā ar *CEFR* (www.coe.int/lang-CEFR), jo īpaši šādas:

Report of the Intergovernmental Forum on “The Common European Framework of Reference for Languages

(CEFR) and the development of language policies: challenges and responsibilities”, 2007.

The CEFR Common Reference Levels: validated reference points and local strategies, North, Brian, 2007.

Contextualising uses of the CEFR, Coste, Daniel, 2007.

CEFR un pieaugušo migrantu mācību sistēmu izstrāde

2001. gada “Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācības, vērtēšana (*CERF*)” ir instruments, kas paredzēts, lai palīdzētu dalībvalstīm izstrādāt daudzvalodu izglītības atbalsta programmas. Tas atvieglo tādu valodas programmu izveidi, kas ir savstarpēji saderīgas, jo to pamatā ir noteikts kopīgu elementu kopums (spējas, darbības, līmeņi u. c.). Tomēr tajā pašā laikā tas atvieglo šādu programmu pielāgošanu konkrētām vajadzībām un mērķiem, jo “pamatelementus” ir iespējams apvienot vairākos veidos. Tāpēc *CEFR* nav standarta mācību programma tādu migrantiem paredzētu mācību sistēmu izstrādei, kurās jau iepriekš ir definēti sasniedzamie līmeņi.

CEFR – nevis mācību programma, bet instruments programmu izstrādei

CEFR ir īpaši piemērotas, lai atvieglotu daudzvalodu izglītības programmu īstenošanu (sk. CEFR 8. nodaļu), tāpēc tajās nav tiešā veidā definētas valodas zināšanas (labas, vājas, vājākas kādas valodas prasmes u. c.) un nav pat norādīti līmeņi (kas ir tikai abstrakti kritēriji), bet tā vietā ir lietota savstarpēji saistītu un pakārtotā deskriptoru kopa, kurā valodas zināšanu sīkākam aprakstam lietota rūpīgi uzraudzīta terminoloģija.

Tādējādi CEFR ir kopīgs analītiskais instruments, kas palīdz valodas profesionāļiem visiem saprotamā veidā norādīt konkrētus mērķus atbilstoši konkrētas valodas apguvēju grupas vajadzībām un vēlmēm.

Tāpēc gan attiecībā uz migrantiem, gan attiecībā uz citām mērķa grupām CEFR nevajadzētu lietot nepareizi, piemēram, nevajadzētu izvēlēties sasniedzamo līmeni, kas tiek uzskatīts par saprātīgu un atbilstošu, un noteikt to par mērķi. Šīs *a priori* un leļupvērstās pieejas vietā būtu jāņem vērā pieaugušo migrantu atšķirīgās valodas prasmes un viņu nodarbinātība uzņemtajā valstī, viņu personiskā, sociālā, profesionālā, kultūras un cita veida integrācija vietējā sabiedrībā, un tālād potenciāli atšķirīgie mācību mērķi.

Pieaugot CEFR popularitātei, tās sāk izmantot ierobežotā veidā un veidā, kas ir pretrunā to būtībai. Tiek izmantoti tikai seši līmeņi, lai gan lietotājs var izveidot un pielāgot vairāk līmeņus; turklāt galvenokārt tiek lietoti identiski prasmes līmeņi (piemēram, B1 līmeņa prasmes rakstīta teksta sapratnē, mutvārdu saziņā, rakstīšanā u. c.), lai gan vairāk atbilstoši būtu diferencēti prasmju apraksti.

Jebkurā gadījumā, lemjot, ka, piemēram, mērķis visiem pieaugušajiem migrantiem ir “A2 līmeņa pirmā pakāpe” un ka piemēroti ir jebkuri šā līmeņa kursi (kurus tie var apmeklēt kopā ar ārvalstu studentiem vai profesionālās izglītības iestādes audzēkņiem) vai jebkurš novērtēšanas veids, tiek lietota tāda CEFR koncepcija, kas ir ļoti tālu no tās pamatprincipiem.

Valodas programmu izstrāde, 27. lpp.

CEFR un mācību metodes

Tiek uzskatīts arī, ka CEFR aizsāka mācību metodoloģijas “revolūciju”, ņemot vērā jaunās mācību stratēģijas, kas ierosinātas šajās pamatnostādnēs, proti, uz darbību orientētu pieeju mācīšanai. Šis termins “uz darbību orientēta pieeja” tiek lietots bieži (15. lpp.), un tas ir minēts arī pašās CEFR. Tomēr pamatnostādnēs ir teikts:

“Viens no Eiropas Padomes metodoloģijas pamatprincipiem paredz, ka valodu apguvē, mācīšanā un izpētē jālieto tās metodes, ko uzskata par visefektīvākajām saskaņoto mērķu sasniegšanai, paturot prātā atsevišķu valodas apguvēju vajadzības viņu sociālajā vidē.”

Turklāt valodas apguve, pamatojoties uz uzdevumiem (“uz uzdevumiem balstīta valodu apguve vai mācības”), kas ir uz saskarsmi balstītas pieejas paveids, ir bijusi plaši izplatīta kopš 1980. gadiem. Šis svarīgais aspekts, kas jāņem vērā, mācot pieaugušos migrantus, kam ir savi mācību paradumi un izglītības kultūra, kura bez šaubām atšķiras no uzņemtajā valstī eksistējošajiem paradumiem un kultūras. Šādu mācību laikā sastopas dažādas izglītības kultūras, un uzņemotās valsts izglītības efektivitāte, iespējams, ir atkarīga no tā, vai izdodas

panākt līdzsvaru starp “aktīvajām” pieejām, kuru mērķis ir palielināt efektivitāti, un tradicionālajām pieejām (gramatika, iegaumēšana, prioritāšu noteikšana rakstot u. c.).

CEFR ir viens no instrumentiem, kas vajadzīgs pieaugušajiem migrantiem piemērotu mācību kursu izstrādei, bet valodu apguves programmas plānošanai (neatkarīgi no mērķa grupas) jāizmanto citi instrumenti (vajadzību analīze, valodas prasmes līmeņu apraksti, sarunas analīze, starpvalodu apraksts u. c.). Vajadzība ir radusies arī pēc lejupvērsta CEFR papildinājuma, kura pamatā būtu jauni deskriptori A.1.1. līmenim atbilstošajām saziņas prasmēm (sk. turpmāk A1 līmeni, kas tādā gadījumā kļūtu par A.1.2. līmeni). Šīs prasmes nav iekļautas A.1.1. līmeņa aprakstā, un ir pierādījušies, ka tās ir lietderīgas pirmo apgūto prasmju raksturošanai, kas ir ierobežotas, bet ne nederīgas. Tās ir iespējams apgūt patstāvīgi bez mācīšanas, un tika pieņemts lēmums tās aprakstīt ar mērķi gan mudināt migrantus apgūt valodu (atvieglējot to apstiprināšanu), gan noteikt pirmo mērķi valodas pamatu mācībās.

Saistītie avoti

Linguistic integration of adult migrants – Guide to policy development and implementation, Eiropas Padome, 2014.

The linguistic integration of adult migrants and the “Common European Framework of Reference for Languages”, Little, David, 2012.

“The CEFR Common Reference Levels: validated reference points and local strategies”, *The Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) and the development of language policies*, starpvaldību foruma ziņojums, North, Brian, 2007.

Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment (CEFR), Eiropas Padome, Kembridžas universitātes izdevniecība (pieejama 38 valodās), 2001 www.coe.int/lang-CEFR.

Niveau A 1.1 pour le français (publics adultes peu francophones, scolarisés, peu ou non scolarisés). Referentiel et certification (DILF) pour/es premiers acquis en français, J.-C. Beacco et al., Parīze, Didier, 2006.

CEFR vienoto prasmes līmeņu apraksts atsevišķām valodām (RDL)

Pamata apraksti katrai valodai

Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei (CEFR, 2001.) ir pirmais un visplašāk zināmais instruments, kas izveidots saistībā ar Valodas politikas nodaļas īstenotajiem projektiem, lai veicinātu daudzvalodu un starpkultūru izglītības attīstību. Tomēr tas nebūt nav vienīgais instruments.

Pamata instrumenti

Pēc tam “lejupvērsta” pieeja daudzvalodu izglītībai tika izstrādāta “Norādījumos valodu izglītības politikas izstrādei Eiropā” (2007. gads), kas attiecas uz visām mācītajām valodām (ne tikai uz svešvalodām), un ko tālāk attīstīja publikācijā “Resursu un norāžu platforma daudzvalodu un starpkultūru izglītībai” [*A Platform of resources and references for*

plurilingual and intercultural education] (dēvēta par “Platformu”), ar kuru kopš 2009. gada ir iespējams iepazīties Eiropas Padomes tīmekļa vietnē.

Tomēr arī *CEFR* ir attīstītas “lejuvērsta” virzienā, lai darbību un prasmju deskriptoriem (vispārīgiem, nevis attiecināmiem uz konkrētu valodu) būtību piešķirtu lingvistiskais materiāls un tādējādi būtu iespējams tos sasniegt katrā valodā un noteiktajā prasmes līmenī. Šis atsauces instrumentu klāsts ir nodēvēts par “valodas prasmes līmeņu aprakstiem” valsts un reģionālajām valodām un tika sagatavots vācu, angļu, franču, itāļu, spāņu u. c. valodā. Šīs atsauces sistēmas katrai valodai un līmenim ir dabiski izmantojamas kursu izstrādei, piemēram, pieaugušajiem migrantiem (sk. 4. nodaļu konceptdokumentā “Valodu loma pieaugušo migrantu integrācijas politikā” [*The role of languages in policies for the integration of adult migrants*], Jean-Claude Beacco, 2008.).

No deskriptoriem līdz vārdiem

Kursu organizatoriem un pedagogiem *CEFR* specififikācijas patiešām var šķist pārāk vispārīgas.

Izmantojot valodas prasmes līmeņu aprakstus, kuru funkcija ir līdzīga 1875. gada “sliedīņa līmeņu” funkcijai, mēs identificējam elementus noteiktā valodā (vārdus, gramatiku u. c.), kuru pārvaldīšana atbilst saziņas, sociolingvistikas, oficiālajām u. c. *CEFR* definētajām prasmēm. Šādi transponējot *CEFR*, ir iespējams pāriet no vispārīgu saziņas prasmju apraksta uz atbilstošajiem saziņas stiliem (*CEFR* tekstu veidi un stili) un šo stilu īpašībām, ko būtībā atspoguļo dažādi lingvistiskie elementi – vispārīgi jēdzieni, funkcijas, “gramatika” (to saprotot morfoloģiskā un sintaktiskā nozīmē) un konkrēti jēdzieni jeb vārdu krājums u. c. Tādējādi mēs pārejam no vispārīga pamata satvara, kas ir kopīgs dažādām valodām, uz katrai konkrētai valodai atbilstošu satvaru, no mācībām, kas orientētas uz “saziņu”, uz mācībām, kas orientētas uz “valodu”, ar kuru rezultātus iespējams panākt ātrāk. Deskriptoru transponēšana elementos ir teorētiski sarežģīts uzdevums, kura rezultāti rūpīgi jāapstrādā. To veic, pamatojoties uz stāstījuma analīzi (kuras mērķis ir raksturot stāstījuma stilus), zināšanām par dabisku valodu apguvi un pārbaužu vai novērtējumu izstrādātāju zināšanām.

Valodas prasmes līmeņu aprakstu izvēle

Šī katrai valodai atbilstošo *CEFR* specififikāciju atvērtība ir precīzi ietverta noteiktos valodas prasmes līmeņu aprakstos, kuros paredzēti dažādi valodas prasmju elementu lietojumi, piemēram, valodas kursu izstrādātāji var piedāvāt vārdu vai nu lietošanas, vai sapratnes režīmā, var piedāvāt orientējošus sarakstus, ko iespējams papildināt, tīši nenorādīt atšķirību starp vienkāršām mutvārdu formām un standarta rakstiskajām formām utt. Jebkurā gadījumā šie atsauču materiāli (tāpat kā *CEFR*) ir nevis mācību programmas, kas jāpiemēro, bet gan instrumenti, kas paredzēti individuāli pielāgotu kursu izstrādei. Tāpēc materiāli, jo īpaši leksiskie elementi, no tiem jāizvēlas atbilstoši valodas apguvēju vajadzībām. Lai gan mazākā mērā, tomēr konkrētā situācija ir jāņem vērā arī, nosakot gramatikas saturu, kas jebkurā gadījumā jāiekļauj ļoti pakāpeniski. Lai gan mazākā mērā, tomēr konkrētā situācija ir jāņem vērā arī, nosakot gramatikas saturu, kas jebkurā gadījumā jāiekļauj ļoti pakāpeniski. Viens no šiem valodas prasmes līmeņu aprakstiem bija īpaši paredzēts tiem valodas apguvējiem, kuru prasmes atbilst A.1.1. līmenim un kuri neprot rakstīt (*Niveau A.1.1 pour le français*, J.-C. Beacco, 2006.), un satur deskriptorus, kuri nodrošina piekļuvi rakstisko izteiksmes līdzekļu apguvei (161. lpp. *et seq.*), ko neparedz *CEFR*. Visi šie atsauču materiāli ir atbilstoši pieaugušajiem migrantiem paredzētajiem kursiem, jo šie kursi no pārējiem kursiem atšķiras tikai ar valodas vajadzībām, kas jāapmierina.

Saistītie resursi

The role of languages in policies for the integration of adult migrants, konceptdokuments (4. nodaļa), Beacco, Jean-Claude, 2008.

Niveau A 1.1 pour le français (publics adultes peu francophones, scolarisés, peu ou non scolarisés). Referentiel et certification (DILF) pour /es premiers acquis en français, J.-C. Beacco et al., Parīze, Didier, 2006.

A Platform of resources and references for plurilingual and intercultural education, Eiropas Padome, Valodas politikas nodaļa, www.coe.int/lang-platform.

Valodu prasmes

Personas valodu prasmes

Ar migrantiem saistīto jautājumu risināšana nenozīmē tikai nodrošināt, ka viņi apgūst uzņemšanās valsts oficiālo valodu. Jāizveido ir tādi mehānismi, kas nodrošinātu priekšnosacījumus veiksmīgai migrantu valodu prasmju pielāgošanai.

Daudzvalodība, valodu prasmes

Jēdziens “valodu prasmes” attiecas ne tikai uz migrantiem, bet arī uz faktu, ka visas personas ir vai var kļūt daudzvalodīgas. “Daudzvalodības kompetence” ir runas prasmju izpaušme, kas ir daļa no visiem cilvēkiem ģenētiski piemītošajām spējām un ko cilvēks savas dzīves laikā var izmantot vairākās valodās pēc kārtas. Eiropas Padome nošķir “plurilingvismu”, kas ir runātāju kompetence (spēja lietot vairāk nekā vienu valodu) un “multilingvismu”, kas nozīmē vairāku valodu klātbūtni noteiktā teritorijā. Katras personas valodu prasmes (“individuālās valodu prasmes”) ietver dažādos veidos apgūtās valodas (valodas, ko persona kopš bērnības apguvusi mājās, valodas, ko persona iemācījusies skolā vai vēlāk apguvusi patstāvīgi u. c.), kurās personām ir atšķirīgas prasmes (ikdienas sarunvaloda, lasīšana, klausīšanās u. c.) dažādos līmeņos (pamata līmenis, vidējais līmenis, augstākais līmenis u. c.). Šīm valodām var būt īpašas funkcijas (saziņa ģimenē, kontaktēšanās ar kaimiņiem, darbs, piederības paušana kādai grupai u. c.), bet šīs funkcijas var arī būt kopīgas vairākām valodām. Laika gaitā šīs valodu prasmju sadalījums var mainīties un var būt atkarīgs no situācijām, kurās notiek saziņa (vienas sarunas laikā var tikt pārmaiņus lietotas vairākas valodas – šo parādību dēvē par “koda maiņu”).

Valodu apguve un esošo valodu prasmju atzīšana

Apgūstot jaunu valodu, var mainīties esošo valodu prasmju jau tā nestabilais līdzsvars. Vairumā gadījumu, ja svešvaloda tiek apgūta skolā, valodu prasmju paplašināšana nerada citas sekas, vienīgi palielina izpratni par esošo valodu savstarpējo saistību. Migrantu gadījumā izmaiņas ir sarežģītākas, jo valsts valodas apguve ir nopietns jautājums (ļoti svarīgs, ja no tā ir atkarīgas pastāvīgās uzturēšanās tiesības), kas būtībā ir uz identitāti balstīts process un notiek pilnīgi atklāti uzņemtajā valstī, kā arī parasti tiek dēvēts par lingvistisko integrāciju (lai gan tādējādi šis process tiek pārāk vienkāršots). Faktiski šāda integrācija ir tikai viens no valodu prasmju maiņas veidiem, un to raksturo fakts, ka šī integrācija notiek piespiedu kārtā, jo ir nepieciešams efektīvi sazināties jaunajā sociālajā telpā un veidot (jaunu?) lingvistisko un kultūras identitāti šajā telpā.

Daudzvalodu izglītība visiem

Eiropas Padome uzskata, ka jebkāda veida valodas kursu mērķi ir tādi paši kā daudzvalodu izglītības mērķi (viens no to īstenošanas instrumentiem ir *CEFR*). Šādas izglītības nolūks ir uzlabot personas valodu zināšanas un jo īpaši jau esošās(-o) valodas(-u) prasmes, lai vismaz nepieļautu, ka to dēļ paši pieaugušie migranti vai viņu bērni tiek sociāli atstumti. Otrs daudzvalodu izglītības nolūks ir paplašināt valodu prasmes atbilstoši personas vajadzībām, cerībām, interesēm un vēlmēm, kā arī lomai, ko persona vēlas “savai(-ām)” valodai(-ām) piešķirt, veidojot savu piederību vairākām kultūrām, kura nosaka viņa vai viņas kultūras unikalitāti. Tādējādi vairāku valodu pārvaldīšana ir pamats kritiski svarīgai izglītošanai ar mērķi veicināt lingvistisko iecietību, respektīvi, starpkultūru izglītībai.

Saistītie avoti

The role of literacy in the acculturation process of migrants, Adami, Herve, 2008.

Education: tailor-made or one-size fits all?, Nīderlandes Valodas nodaļas pasūtīts projekts, Halewijn, Elwine (ITIA), Houben, Annelies (CTO), De Niel, Heidi (CTO), 2008.

Learning the language of the host country for professional purposes, Extramiana, Claire, 2012.

The linguistic integration of adult migrants and the Common European Framework of Reference for Languages, Little, David, 2012.

Valodas vajadzības

Valodas vajadzību jēdziens bija iekļauts Eiropas Padomes pirmajās publikācijās, jo īpaši tajās, kuru autors bija R. Rihterihš [R. Richterich] (“*A model for the definition of language needs of adults learning a modern language*”, 1972. gads) un pēc tam R. Rihterihš un Ž. L. Šanserels [J.-L. Chancerel] (“*Identifying the needs of adults learning a foreign language*”, 1980. gads).

Valodas vajadzību jēdziens

Šis termins nozīmē lingvistiskos līdzekļus, kas nepieciešami valodas apguvējiem, lai sekmīgi sazinātos tajās situācijās, kurās viņi nonāks īstermiņā vai vidējā termiņā. Šīs vajadzības (un tārad šīs saziņas situācijas) tiek identificētas īpaša procesa ietvaros, kura laikā tiek apkopota nepieciešamā informācija, lai novērtētu, kā praktiski tiks izmantota apgūtā valoda un kāda veida saturu būtu vissvarīgāk iekļaut šādās mācībās. Šim noteikti jābūt pirmajam procesam, izstrādājot valodas programmas tādiem valodas apguvējiem kā, piemēram, pieaugušajiem, kuri izglītību nav ieguvuši skolā. Tas īpaši attiecas uz pieaugušajiem migrantiem, kuri kopš ierašanās brīža ik dienu ir spiesti sazināties valodā, kuru viņi zina vāji vai nezina vispār. Rezultātā ir jāizstrādā individuāli pielāgoti kursi, jo tikai tādā veidā mācības atbildīs attiecīgo grupu vēlmēm. Tomēr šajā procesā nevajadzētu iesaistīt tikai speciālistus, jo vajadzības nav iespējams noteikt kādas personas vārdā vai bez šīs personas līdzdalības.

Valodas vajadzību analīze

Lai noteiktu valodas vajadzības kādai konkrētai grupai, kura, pamatojoties uz noteiktiem aspektiem, uzskatāma par viendabīgu, izglītojamie tiek lūgti aizpildīt aptaujas anketas, tiek organizētas pārrunas ar viņiem un ar tām personām, kurām attiecīgā valoda ir dzimtā valoda un kuras sastopas ar attiecīgajiem valodas apguvējiem, tiek apkopoti viņu runas un rakstisko darbu paraugi un tiek novērotas ar valodu saistītās darbības attiecīgajā(-ās) situācijā(-ās). Šī pieeja ir īpaši svarīga gadījumā, ja ir jānoskaidro ar profesionālo darbību saistītās vajadzības. Piemēram, lai noskaidrotu, kādas prasmes ir nepieciešamas noteikta amata pienākumu vai profesionālā uzdevuma veikšanai. Informācija tiek apkopota, izmantojot ārējus novērojumus (kurus var raksturot kā “objektīvus”) vai uzklaušot attiecīgo personu viedokli (“subjektīvā” analīze), vai arī apvienojot šīs abas metodes. Šādas pieejas var būt apgrūtināšas un dārgas, kā arī iegūtos rezultātus nepieciešams pienācīgi apstrādāt, lai iegūtu atbilstošos programmas elementus (piemēram, kategorijas saziņas veidu vai pašu izplatītāko “kļūdu” analizēšanai). Pāreja no vajadzību noteikšanas stadijas uz programmas stadiju nenotiek automātiski.

Vajadzības un vēlmes

Pieaugušajiem un pieaugušajiem migrantiem paredzētu kursu izstrādē piedalās vairāki dalībnieki, kuriem katrā ziņā nav jābūt vienisprātis par mācību mērķiem vai metodēm. Ja valodas kursu finansētāji ir uzņēmuma vadītāji, viņi var vēlēties tūlītējus un praktiskus rezultātus; savukārt pedagogi var dot priekšroku tādām mācību metodēm, kuras viņi uzskata par efektīvām (uz komunikāciju orientēta pieeja vai pieeja, kuras pamatā ir uzdevumi, u. c.), turpretī valodas apguvēji savas vajadzības bieži vien definē, pamatojoties uz iepriekš gūto izglītības/mācību pieredzi un savu izglītības kultūru. Tā kā šīs dažādās vēlmes ietver atšķirīgas interpretācijas par to, kādas valodas vajadzības ir jāapmierina, ir nepieciešamas sarunas, lai saskaņotu objektīvās un subjektīvās vajadzības. Pieaugušos migrantus nevajadzētu izslēgt no šīs viedokļu apmaiņas.

Saistītie resursi

Learning the language of the host country for professional purposes, Extramiana, Claire, 2012.

Language learning, teaching and assessment and the integration of adult immigrants. The importance of needs analysis, Piet van Avermaet, Sara Gysen, 2008.

Living together in diversity - Linguistic integration in Flanders, Pulinx, Reinhilde, 2008.

Lingvistisko prasmju apraksti un to veidošana

Tradicionāli valodas prasmes tiek saprastas holistiski kā nediferencētu spēju kopums. Šīs pieejas piemēri ir prasība skolēniem līdz skolas beigšanai savā pirmajā svešvalodā sasniegt CEFR B2 līmeni vai arī pieaugušajiem migrantiem sasniegt CEFR A2 līmeni uzņemoties sabiedrības valodā, lai tie varētu saņemt ilgtermiņa uzturēšanās atļauju. Abos gadījumos tiek pieņemts, ka tiks sasniegts vienāds klausīšanās, lasīšanas, runāšanas un rakstīšanas prasmes līmenis. Tomēr šis pieņēmums neatbilst reālajam valodas lietojumam. Pat savā pirmajā valodā mūsu prasmes atšķiras atkarībā no uzdevuma un personas. Vairumā gadījumu mēs saprotam vairāk nekā spējam pateikt, un arī personas, kam attiecīgā valoda ir dzimtā valoda, ir ieguvušas atšķirīgu izglītību un ikdienā saskaras ar atšķirīgām komunikācijas situācijām.

Visas personas savā dzimtajā valodā spēj spontāni iesaistīties neoficiālā saziņā, bet viņu klausīšanās un lasīšanas prasmes šajā valodā ir atkarīgas no iegūtās izglītības, personīgajām interesēm un profesijas. To pašu var teikt arī par valodas lietošanas prasmēm (runāšanu un rakstīšanu), jo īpaši oficiālās saziņas nolūkos. Noteikti ne visi cilvēki savā dzimtajā valodā spēj, piemēram, ilgi, mutiski uzstāties vai sagatavot ziņojumu. Katram no mums ir savas saziņas prasmes, kas aptver tās mūsu darbības un komunikācijas situācijas, kurās mēs regulāri iesaistāmies.

Attiecībā uz citu valodu mācīšanos Eiropas kopīgajās pamatnostādņēs valodu apguvei (*CEFR*) ir atzīts, ka daudzvalodu prasmes parasti nav vienlīdzīgas – valodas apguvēji parasti vienu valodu iemācās labāk nekā citas, un arī viņu prasmes dažādās valodās ir atšķirīgas. Tā kā *CEFR* valodas prasmes ir aprakstītas, norādot dažādus ar saziņu saistītus uzdevumus (klausīšanās, lasīšana, mutiska komunikācija, mutiska valodas lietošana, rakstīšana), uz to pamata var izstrādāt divus atšķirīgus, bet savstarpēji papildinošus veidus, kas abi ir piemēroti pieaugušajiem migrantiem.

Pirmkārt, *CEFR* deskriptorus var lietot vai pielāgot tām valodas prasmēm, kas pieaugušajiem migrantiem ir jāapgūst, lai tie varētu sākt integrēties savā jaunajā sabiedrībā. Dažas no šīm prasmēm, piemēram, uzrakstu un publisku paziņojumu saprašana vai spēja atbildēt uz amatpersonu uzdotajiem jautājumiem, ir nepieciešamas visiem valodas apguvējiem. Savukārt citas prasmes, piemēram, spēja saprast norādījumus saistībā ar konkrēta darba veikšanu vai rakstīt vienkāršas ziņas, var būt un var arī nebūt nepieciešamas atkarībā no konkrētā migranta situācijas. Tas liecina, ka viens valodu kurss nebūs piemērots visiem migrantiem, un par pieaugušajiem migrantiem paredzēto valodas mācību programmu izstrādi atbildīgajām personām, ja tas iespējams, ir jāizmanto moduļu pieeja, lai mācību programma atbilstu valodas apguvēju atšķirīgajām vajadzībām. Šis princips parasti tiek ievērots, izstrādājot individuāli pielāgotus kursus. Profilu pieejā arī tiek atzīts, ka pieaugušajiem migrantiem var būt nepieciešams sasniegt atšķirīgus prasmes līmeņus dažādās saziņas jomās. Tas ietekmē arī valodas prasmes pārbaudes. Ja pieaugušajiem migrantiem ir jākārt pārbaudes, dažādi *CEFR* uzdevumi viņiem jāveic dažādos līmeņos atbilstoši savam mērķa profilam, nevis jākārt ar vienu *CEFR* līmeni saistīta pārbaude.

Otrkārt, pieaugušajiem migrantiem uzlabojot savas uzņemošās valsts valodas prasmes, var mainīties arī viņu izpratne par to, kas viņiem jāapgūst. *CEFR* komunikatīvās kompetences aprakstīšanas pieeja atbalsta ne tikai valodas kursu izstrādi, pamatojoties uz objektīvi noteiktiem saziņas vajadzību aprakstiem, bet arī vienošanos par valodas apguvēja vajadzībām atbilstošiem mācību mērķiem. Šis ir viena no funkcijām, ko paredz Eiropas valodu portfeļa (EVP) modelis, kurš izstrādāts lietošanai pieaugušo migrantu izglītošanai. Valodas prasmju pašnovērtējuma tabula ir paredzēta, lai palīdzētu tiem valodas apguvējiem, kas ir migranti, identificēt mācīšanās mērķus, uzraudzīt mācīšanās progresu un novērtēt, kādus rezultātus viņiem mācīšanās ir devusi. Norādījumos pedagogiem ir sīkāk izskaidrots, kā šo EVP var izmantot, lai noskaidrotu to valodas apguvēju, kas ir migranti, esošās prasmes uzņemošās valsts valodā un identificētu prasmju apraksta elementus, kas viņiem jāattīsta (sk. norādījumu 7. nodaļu).

Saistītie resursi

The European Language Portfolio for adult migrants learning the language of the host country, Lazenby Simpson, Barbara, 2012.

The linguistic integration of adult migrants and the European Language Portfolio (ELP): an introduction, Little, David, 2012.

ELP for adult migrants learning the language of the host country: a guide for teachers, Lazenby Simpson, Barbara, 2012.

Goal-setting and self-assessment checklists, Little, David.

Workshop activities to introduce the CEFR and the ELP, Little, David.

Individuāli pielāgoti kursi

Individuāli pielāgoti kursi tiek izstrādāti, lai ņemtu vērā konkrēta valodas apguvēja īpašības vai prasības. Tie atbilst vienai no Eiropas Padomes galvenajām vēlmēm – nodrošināt, ka valodas kursi atbilstu valodas apguvēju vajadzībām. Ņemot vērā pašas Eiropas Padomes pirmos centienus izanalizēt valodas apguvēju vajadzības 1970. gados, ir lietderīgi nodalīt sabiedriskās vajadzības no individuālajām vajadzībām.

Sociālās vajadzības

Sociālās vajadzības (ko dažreiz dēvē par “objektīvajām vajadzībām”) parasti definē, norādot ar saziņu saistītos uzdevumus, kas valodas apguvējam būs jāveic noteiktā situācijā. Piemēram, personai, kas vēlas strādāt par viesmili ārvalstīs, (cita starpā) ir jāprot sasveicināties ar cilvēkiem, iepazīstināt viņus ar ēdienkarti un atbildēt uz jautājumiem par to, pieņemt pasūtījumus un reaģēt uz sūdzībām. Katru no šiem uzdevumiem var aprakstīt, norādot apgūstamo vārdu krājumu un pilnveidojamās darbības saistībā ar uztveri, valodas lietošanu un komunikāciju.

Individuālās vajadzības

Individuālās vajadzības (ko dažreiz dēvē par “subjektīvajām vajadzībām”) ir vajadzības, kas valodas apguvējam rodas ar valodas apguvi saistītās situācijās. Attiecīgi šīs vajadzības ir saistītas ar tādiem faktoriem kā attieksme un motivācija, mācīšanās stils, mācīšanās dotības un prasmes. Attieksmi un motivāciju iespējams stimulēt, ja attiecīgo kursu pamatā ir pietiekami sīka valodas apguvēju objektīvo vajadzību analīze, jo tādējādi ir iespējams nodrošināt skaidru valodas apguves mērķi. Šīs subjektīvās vajadzības saistībā ar valodas apguves procesu parādās tikai kursu laikā. Citiem vārdiem sakot, tā kā valodas apguvēju objektīvo vajadzību analīze ir programmas plānošanas pamats, subjektīvo vajadzību noskaidrošana un atbilstoša reaģēšana ir pedagogu pienākums. Tā kā mācību procesa laikā subjektīvās vajadzības mainās, reaģēšana uz tām ir bezgalīgs uzdevums.

Saistītie resursi

Individuāli pielāgotus kursus praktiski ilustrē šādi divi situācijas pētījumi:

** Education: tailor-made or one-size fits all, Halewijn, Elwine, Houben, Annelies, un De Niel, Heidi, ziņojumi par projektu, ko pasūtīja Nīderlandes Valodas nodaļa, kas izstrādā kursus pēc pasūtījuma, pamatojoties uz to valodas apguvēju sīku vajadzību analīzi, kas ir migranti;*

** Responding to the language needs of adult refugees in Ireland: an alternative approach to teaching and assessment*, Little, David, kurā ir aprakstīta uzņēmuma *Integrate Ireland Language and Training* izstrādātā pieeja, kas nodrošina sociālo un individuālo vajadzību savstarpējo mijiedarbību.

Language learning, teaching and assessment and the integration of adult immigrants. The importance of needs analysis, Piet van Avermaet, Sara Gysen, 2008.

Tailoring language provision and requirements to the needs and capacities of adult migrants, Krumm, Hans-Jürgen, Plutzar, Verena, 2008.

Living together in diversity - Linguistic integration in Flanders, Pulinx, Reinhilde, 2008.

The language needs of adult immigrants, Wilkins, D. A., 1973., kas ir daļa no projekta “Eiropas struktūrvienību/ kreditēšanas sistēma mūsdienīgai pieaugušo valodas apguvei [A European unit/credit system for modern language learning by adults]”, Eiropas Padome.

3. nodaļa

Valodas programmu īstenošana

Pieaugušo migrantu mācību un kursu programmu izstrāde

Nepieciešamība pēc mācību programmas

Tāpat kā jebkurš cits izglītības veids, arī pieaugušajiem migrantiem paredzētie kursi ir jāorganizē saskaņā ar pamata noteikumiem, kuros norādīti vispārējie principi un mērķi un aprakstīta izmantotā pieeja un kurus var dēvēt par “mācību programmu” vai (saskaņā ar Norādījumiem daudzvalodu un starpkultūru izglītības programmas izstrādei un īstenošanai) par “mācību plānu”.

“Mācību programma” ir grūti definējams termins, un joprojām nav pieņemta tā kopīga definīcija. Šajā darbā mēs to lietojam ļoti vispārīgā nozīmē kā “mācību plānu”. Eiropas kopīgajās pamatnostādņēs valodu apguvei (CEFR) ir norādīts, ka skolas programma ir daļa no plašākas mācību programmas, “valodas apguvēja virzība secīgas izglītības iegūšanā (neatkarīgi no tā, vai mācību iestāde to kontrolē vai nē)” (CEFR, 8.4. nodaļa). Attiecīgi “izglītības programma” tajās tiek uzskatīta par daļu no “eksperimentālas” un “eksistenciālas” mācību programmas, kas sākas pirms skolas, attīstītās tās laikā un turpinās pēc tās beigšanas.

Tomēr pieaugušajiem migrantiem paredzēto kursu programma nav līdzīga skolas programmai, kas ir izstrādāta ar mērķi rūpēties par bērniem laikā, kamēr tie izglītojas skolu sistēmā. Šīs universālās pieejas vietā mācību programmu izstrādātājiem ir jāņem vērā pieaugušo migrantu ļoti atšķirīgās vajadzības, iepriekš iegūtā izglītība un daudzvalodu prasmes, lai radītu pamatu tādu kursu izstrādei, kas atbalstītu valodas apguvi integrācijas procesu veicinošā veidā.

Kursu izstrāde un kursu mērķi

Atbilstoši Eiropas Padomes principiem izstrādātu un pieaugušajiem migrantiem paredzētu valodas kursu programmas centrā ir migrantu vajadzības, vēlmes un valodas prasmju apraksts. Par atsevišķu vai vairāku pieaugušajiem migrantiem paredzētu kursu izstrādi atbildīgās personas ņem vērā to valodas apguvēju īpašās vajadzības, kuriem attiecīgie kursi paredzēti, tostarp viņu izglītības līmeni un kultūru, rakstpratību savā valodā un citās valodās, viņu situāciju uzņemtajā valstī, viņu darba, profesionālās un sociālās vajadzības utt. Kursu mērķi un vēlamais rezultāts ir atkarīgs no šīm vajadzībām, kā arī no pamatelementiem, kas ietekmē kursu organizēšanu, piemēram, no pieejamajām stundām, nodarbību biežuma un apmeklētāju skaita. Tomēr pieaugušie migranti nevēlas, lai pret viņiem attiektos kā pret bērniem, un tā pret viņiem arī nedrīkst attiekties. Viņus ir jāiesaista lēmumu pieņemšanā par to kursu mērķiem un rezultātiem, kuros viņi būs galvenie dalībnieki, un šie mērķi un vēlamie rezultāti katrai personai var būt atšķirīgi.

Atkarībā no iestādes nodrošinātā elastīguma kursu izstrāde var ietvert šādu elementu saskaņošanu ar valodas apguvējiem, kas ir migranti:

- * to prasmju līmeni vai aprakstu, ko izglītojamiem būtu vēlams sasniegt kursu beigās, kā arī vispiemērotākās metodes un mācību materiālus;
- * valodas apguvēju dzimtās valodas un iepriekšējās valodu apgušanas pieredzes izmantošanu;
- * cik daudz no kursiem paredzētā laika būtu jāatvēl nodarbībām ar pedagogu, patstāvīgai valodas apguvei, izmantojot elektroniskos un citus mācību līdzekļus, un citiem valodas apguves pasākumiem;
- * procedūras, kas tiks izmantotas sekmju un mācību rezultātu novērtēšanai.

Kursu programmu izstrāde

Programma vai rakstisks plāns katram kursam un katram kursa modulim ir veids, kādā dot praktiskus norādījumus pedagogiem, kam pašiem var būt dažāda izglītība un atšķirīga pieredze migrantu izglītošanā. Noteikti mērķi un saturs attiecīgiem laikposmiem (mēnešiem, nedēļām u. c.) konkrētam kursam var būt nenovērtējams atbalsts. Tomēr, paturot prātā, ka pieaugušajiem migrantiem ir atšķirīgas īpašās valodas vajadzības, nevienu mācību programmu nevajadzētu uzskatīt par nemaināmu vai izstrādāt stingrā veidā. Pedagogiem arī jāļauj novirzīties no paredzētās mācību programmas un papildināt to, lai varētu labāk reaģēt uz valodas apguvēju vajadzībām attiecīgajā laikā. Patiešām individuāli pielāgotājās mācību programmās, kas paredzētas pieaugušo migrantu izglītošanai, var tikt piedāvātas vairākas izvēles iespējas, nevis stingri noteikta viena konkrēta pieeja.

CEFR – resurss valodas mācību programmas un plāna izstrādei un kursu sagatavošanai

Būtiski, lai mācību programmā un plānā aprakstītās mācību metodes un sekmju novērtēšanas procesi veicinātu migrantu integrācijas procesu, kā arī aizsargātu viņu cilvēktiesības un daudz kultūru un daudzvalodu identitāti saskaņā ar Eiropas Padomes pamatnostādnēm un ieteikumiem. Paturot to prātā, Eiropā valodu kursu, tostarp pieaugušajiem migrantiem paredzēto kursu, programmas un mācību plānus parasti izstrādā,

pamatojoties uz *CEFR* principiem un **tajā noteiktajiem** “valodas prasmes līmeņiem”. **Tomēr pašas *CEFR* nav ne mācību programma, ne plāns, un tajās iekļautie deskriptori vai ieteikumi** neattiecas konkrēti uz pieaugušo migrantu izglītošanu – tās ir resurss, ko var izmantot ikviens, kas izstrādā mācību programmu valodu izglītībai. Pieaugušajiem migrantiem paredzēto mācību programmu un plānu izstrādātāji var ņemt vērā uz darbību orientēto skatījumu attiecībā uz *CEFR* aprakstītajām valodas prasmēm, kā arī norādi, ka valodas mācību programmām un plāniem ir jābūt “daudzdimensionāliem”. **Tas** nozīmē, ka atkarībā no valodas apguvēju vajadzībām ir vērts noteikt kursu mērķus, norādot “darbības” jeb komunikācijas uzdevumus, kas kursu dalībniekiem var būt jāveic, un valodas prasmes, kas viņiem būs nepieciešamas, lai tos paveiktu.

Rūpīgi pārdomāta un vienkārši uzrakstīta mācību programma kopā ar skaidru un elastīgu mācību plānu, kas radīti pienācīgi pārvaldīta kursu izstrādes procesa rezultātā, ir pamatelementi pieaugušajiem migrantiem paredzēto valodas kursu kvalitātes un efektivitātes nodrošināšanai.

Saistītie resursi

Linguistic integration of adult migrants – Guide to policy development and implementation, Eiropas Padome, 2014. *The role of languages in policies for the integration of adult migrants*, konceptdokuments, Beacco, Jean-Claude, 2008. *Providers of courses for adult migrants – Self-assessment handbook*, Rossner, Richard, 2012.

Quality assurance in the provision of language education and training for adult migrants – Guidelines and options, Rossner, Richard, 2008.

Education: tailor-made or one-size fits all? A project commissioned by the Nederlandse Taalunie, Halewijn, Elwine (ITIA), Houben, Annelies (CTO), De Niel, Heidi (CTO), 2008.

The linguistic integration of adult migrants: evaluating policy and practice (atsauces dokuments 2010. gada konferencei), Little, David, 2010.

Guide for the development and implementation of curricula for plurilingual and intercultural education, Valodas politikas nodaļa, Eiropas Padome, 2010.

Pieaugušajiem migrantiem paredzēti valodas kursi jāizstrādā tā, lai palīdzētu viņiem

* uzlabot savas saziņas prasmes uztverot valsts valodā atbilstoši savām konstatētajām vajadzībām;

* identificēt un formulēt savas valodas vajadzības, kas saistītas ar savu personisko darbību, nodarbinātību un konkrēto situāciju (bērni, kas iet skolā, amats u. c.);

* pārvarēt iespējamās šaubas par savu spēju apgūt vietējās sabiedrības valodu nepieciešamajā līmenī.

Pieaugušo migrantu motivēšana valodas mācībās

Migrantiem bieži ir spēcīga vēlme būt veiksmīgiem, tādēļ viņi savu jauno valodu mācās apņēmīgi un enerģiski. Tāpēc ir lietderīgi izstrādāt un īstenot uz pozitīviem stimuliem balstītas politikas nostādnes attiecībā uz tiem migrantiem, kas patstāvīgi var neveikt

nepieciešamos pasākumus, piemēram, var neatļauties privāto izglītību vai nepieteikties piemērotos valodu kursos.

Uzspiesti noteikumi salīdzinājumā ar veicinošiem apstākļiem

Tomēr šī pozitīvā pieeja nav universāls migrantu valodas izglītības risinājums. Neseni Eiropas Padomes apsekojumi apstiprina faktu, ka daudzas valstis uzspiež noteikumus un tajās var tikt piemēroti sodi vai sankcijas, ja uzskata, ka migrants nav izpildījis noteiktās prasības. Piemēram, ja persona neregulāri apmeklē obligātos valodas kursus, tai var tikt samazināti finanšu vai sociālie pabalsti, bet ja veiksmīgi nenokārto pārbaudi – šī persona var zaudēt pastāvīgās uzturēšanās atļauju vai arī tai var atteikt pilsonību vai atļauju ieceļot valstī ģimenes apvienošanās nolūkos.

Dažus nosacījumus saistībā ar sankcijām migranti var uzskatīt par nereālām prasībām vai nepārvaramiem šķēršļiem. Šāda situācija var radīt sarūgtinājumu vai raizes un rezultātā var samazināties veiksmīgai valodas apguvei nepieciešamā motivācija.

Motivācijas palielināšana

Lai gan pastāv pamatoti iemesli, kāpēc migranti būtu jāmudina apgūt valodu, viņus piespiežot apmeklēt kursus, apgūt valodu vai kārtot pārbaudi, var samazināties ārējā motivācija un rezultāti var būt sliktāki, nekā tos varētu panākt ar stimuliem, kas palielina personisko motivāciju. Tāpat kā jebkuri citi valodas apguvēji, arī migranti var gūt labākas sekmes, ja valodas programmas nodrošina viņiem tādu reālu mērķu veiksmīgu sasniegšanu, kas ir saistīti ar viņu vajadzībām un vairo viņu pārliecību par nepieciešamību turpināt valodas apguvi, vajadzībām pieaugot un kļūstot viņiem skaidrākām. Daudz ticamāk, ka viņu motivācija labi apgūt valodu palielināsies, ja viņi redzēs rezultātus savā ikdienas dzīvē un oficiālās prasības būs cieši saistītas ar reāliem stimuliem vai atalgojumiem, piemēram, daļēju izmaksu atlīdzināšanu, drīzāku pilsonības saņemšanu vai lielākām iespējām darba tirgū. Šādi stimuli ne tikai mudina migrantus vairāk identificēties ar savas uzņemošās valsts valodu, bet arī veicina sociālo kohēziju.

Personiskās iesaistīšanās stimulēšana

Eiropas Padomes Ģenerālā asambleja atgādina, ka migrācija vienādā mērā attiecas gan uz procesiem, gan cilvēkiem. Jāizvērtē ir noteikumu atbilstība un sekas, jo īpaši tas, vai šie noteikumi ir nepieciešami un vai tiem ir samērīga ietekme uz cilvēkiem. Pārmērīgas sankcijas migranti uzskatīs par diskriminējošām un par ārēji uzspiestu administratīvu līdzekli. Tas savukārt mazinās personu nepieciešamo iesaistīšanos valodas apguves procesā un būs neizmantota iespēja viņiem veicināt savu turpmāko personisko izaugsmi.

Veiksmīga valodas apguve, kas ir svarīga integrācijas nolūkos, ir atkarīga ne tikai no administratīvajiem pasākumiem, kuru mērķis ir piespiest migrantus apgūt valodu, bet arī no regulāras personu vajadzību noskaidrošanas, radot stimulus, kas pastiprina viņu motivāciju uzlabot savas uzņemošās valsts valodas prasmes.

Saistītie resursi

The role of languages in policies for the integration of adult migrants, konceptdokuments, Beacco, Jean-Claude, 2008.

Tailoring language provision and requirements to the needs and capacities of adult migrants, Krumm, Hans-Jürgen, Plutzar, Verena, 2008.

Education: tailor-made or one-size fits all? A project commissioned by the Nederlandse Taalunie, Elwine Halewijn (ITIA), Annelies Houben (CTO), Heidi De Niel (CTO), 2008.

Language requirements for adult migrants in Council of Europe member states, apsekojuma pārskats, Extramiana, Claire, un van Avermaet, Piet, 2011.

Integration of adult migrants and education: Extracts from Council of Europe conventions and recommendations! resolutions by the Committee of Ministers and Parliamentary Assembly, pārskatīts 2013. g. Apkopojumu sagatavoja Eiropas Padomes Valodas politikas nodaļa.

Mācību metodes

1970. gados Eiropas Padome apsolīja izstrādāt pieeju, kuras pamatā būtu valodas apguvēju saziņas vajadzības un viņu īpašībām atbilstošu mācību materiālu un metožu izmantošana. Tā kā valodas apguvēju vajadzības un īpašības ir atšķirīgas, ir nepieciešami arī atšķirīgi mērķi, metodes un materiāli. Attiecīgi organizācija nedod priekšroku kādai konkrētai mācību metodoloģijai. 1970. gados Eiropas Padomes veiktajā pirmajā vajadzību analīzē tika nodalītas objektīvās un subjektīvās vajadzības. Objektīvās vajadzības ir definētas kā ar saziņu saistīti uzdevumi, kas valodas apguvējam būs jāveic noteiktā situācijā, turpretī subjektīvās vajadzības ir saistītas ar tādiem faktoriem kā attieksme, motivācija un mācīšanās stils, dotības un prasmes. Pastāv lielāka iespējamība, ka pieaugušajiem migrantiem paredzētie valodas kursi būs veiksmīgi un paši valodas apguvēji pozitīvāk motivēti, ja kursu pamatā būs rūpīga viņu objektīvo (jeb sociālo) vajadzību analīze un ja tie tiks pasniegti viņu pieaugošajām subjektīvajām (jeb individuālajām) vajadzībām atbilstošā veidā, ņemot vērā viņu izglītību un pieredzi.

Kopš 1970. gadiem Eiropas Padome popularizē mūžizglītības ideju. Tā noteikti attiecas uz pieaugušajiem migrantiem, jo uzņemošās valsts valodas prasmes viņiem jāturpina uzlabot visu dzīvi. Mūžizglītība nozīmē nevis nepārtrauktu valodas kursu apmeklēšanu, bet gan tādu valodas prasmju apgušanu, kas ir izmantojamas ārpus nodarbību telpas, viņu ikdienas dzīvē. Viens no Eiropas valodu portfeļa mērķiem ir atbalstīt šādu prasmju attīstīšanu, kas var palīdzēt izskaidrot, kāpēc tas ir bijis īpaši veiksmīgs tieši pieaugušo migrantu izglītošanā.

Lai gan *Eiropas kopīgajās pamatnostādnēs valodu apguvei* nav dota priekšroka kādai konkrētai mācību metodoloģijai, tās uz darbību orientētā pieeja valodas prasmju aprakstam centrālo lomu mācību/valodas apguves procesā paredz saziņas uzdevumiem.

Eiropas Moderno valodu centra (EMVC) tīmekļa vietnē (<http://www.ecml.at/>) ir pieejami dažādi materiāli, palīgīdzekļi un situācijas pētījumi saistībā ar Eiropas Padomes valodas izglītības politiku.

Saistītie resursi

Education: tailor -made or one-size-fits-all? A project commissioned by the Nederlandse Taalunie, Elwine Halewijn (ITIA), Annelies Houben (CTO), Heidi De Niel (CTO), 2008.

Responding to the language needs of adult refugees in Ireland: an alternative approach to teaching and assessment, Little, David, 2008.

The European Language Portfolio for adult migrants learning the language of the host country, Lazenby Simpson, Barbara, 2012 (papildināts ar ievadu un pedagogiem paredzētiem norādījumiem).

Rakstpratība

Vispārīgas piezīmes un precizējumi

Saskaņā ar Cilvēktiesību deklarāciju tiesību uz izglītību rakstpratību var uzskatīt par cilvēka pamattiesībām, kuru mērķis ir “pilnīga personības attīstība” (26. panta 2. punkts). Vairākos starptautiskos nolīgumos, piemēram, ANO Ģenerālās asamblejas 1996. gadā pieņemtajā Starptautiskajā paktā par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, ir uzsvērtā šo cilvēktiesību nozīme, kas nemazinās, cilvēkam kļūstot vecākam (sk. 13. panta d) punktu). Starptautiskajā Konvencijā par visu migrējošo darba ņēmēju un viņu ģimenes locekļu tiesību aizsardzību, ko ANO Ģenerālā asambleja pieņēma 1990. gadā, ir skaidri apstiprinātas šīs tiesības uz izglītību migrantu gadījumā (43. un 45. pants).

Rakstpratība ir būtiska izdzīvošanai mūsdienu pasaulē, un pastāv cieša saistība starp analfabētismu, nabadzību un sociālo atstumtību. Spēja pienācīgi lietot rakstītu valodu, lai veiktu ikdienišķus uzdevumus un lietotu sabiedrības resursus, ir nepieciešama prasme. Tas izskaidro, kāpēc izglītības pieejamība ir uzsvērtā arī Eiropas Sociālajā hartā (pārskatīta 1996. gadā) kā tiesības “uz aizsardzību pret trūkumu un sociālo nevienlīdzību” (II sadaļa, 30. pants).

Pieaugušo analfabētisma nenovēršana var tikt uzskatīta par tiesību uz izglītību smagu pārkāpumu; pamatizglītības jomā migrantiem ir tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi.

Migrantu vidū eksistē dažādu veidu analfabēti:

- * analfabēti, kas nekad nav mācījušies lasīt vai rakstīt, iespējams, tāpēc, ka savā izcelsmes valstī viņi nav ieguvuši pienācīgu izglītību;

- * funkcionāli analfabēti, kas ir mācījušies lasīt un rakstīt, bet nespēj izmantot šīs prasmes atbilstoši ikdienas prasībām. Šī analfabētu kategorija ir raksturīga dažām kultūrām, jo rakstpratības prasības valstīs ir atšķirīgas, ko pierāda debates par veselības izglītotību vai prasmi lietot plašsaziņas līdzekļus. Pie šīs grupas piederošajām personām izglītības līmenis parasti ir ļoti zems;

- * personas, kas ir mācījušās lasīt un rakstīt savā izcelsmes valodā, bet ir zaudējušas šīs prasmes, jo nav tās lietojušas un turpinājušas izglītošanos, ir īpaša apakšgrupa, ko dēvē par “sekundārajiem analfabētiem”.

Dažreiz migrantus, kas var lasīt un rakstīt savā izcelsmes valodā, uzskata par analfabētiem, jo uzņemtajā valstī lieto atšķirīgu rakstību. Bet, protams, viņi nebūt nav analfabēti. Praktisku iemeslu dēļ viņi var apmeklēt analfabētiem paredzētos kursus, jo viņiem ir jāiemācās jaunā rakstība no pašiem pamatiem, bet viņiem jau ir zināma saistība starp skaņām un rakstītiem simboliem un viņi ir attīstījuši spēju meklēt teksta jēgu. Terminoloģija ir niansēta, jo tādi termini kā “analfabēts” un “ierobežota valodas prasme” ir diskriminējoši,

jo netiek ņemts vērā fakts, ka attiecīgie cilvēki bieži vien pilnībā spēj piedalīties sabiedriskajā dzīvē.

Šie termini precīzi neraksturo cilvēka saziņas prasmes, lai gan tās nesasniedz rakstpratības līmeni. Tāpēc ir vēlams runāt par “rakstpratības mācīšanu”, nevis koncentrēties uz analfabētismu. Šie termini precīzi neraksturo cilvēka saziņas prasmes, lai gan tās nesasniedz rakstpratības līmeni. Tāpēc ir vēlams runāt par “rakstpratības mācīšanu”, nevis koncentrēties uz analfabētismu.

Risks, ka migranti, kuri ir analfabēti, varētu tikt izslēgti no izglītības programmām

Pastāv trīs galvenie iemesli, kāpēc migrantus, kas ir analfabēti, bieži izslēdz no izglītības programmām (sīkāku informāciju sk. “Rakstpratība noteiktām mērķa grupām. Migranti” [*Literacy for special target groups: migrants*], L. M. Rinta, 2005., UNESCO Izglītības institūts):

- * valodas programmas migrantiem parasti ir paredzētas tiem migrantiem, kas prot lasīt un rakstīt savā dzimtajā valodā un var izmantot šīs prasmes pašā valodas apgūšanas sākumā. Tikai nedaudzas valstis piedāvā īpašas programmas migrantiem, kuri ir analfabēti un par kuru īpašajām vajadzībām ir maz zināms;

- * migrantiem, kuri ir analfabēti, bieži ir ļoti smagi darba apstākļi – ilgs darba laiks, īpaši nogurdinošs darbs, vairāk nekā viena darbavieta;

- * tā kā šie migranti nemāk lasīt, viņi negūst labumu no rakstītās informācijas par programmām, kas izstrādātas atbilstoši viņu vajadzībām. Dažreiz viņiem ir kauns par savu analfabētismu un tāpēc nevēlas atzīt, ka nemāk lasīt un rakstīt, un dažreiz viņi neapzinās rakstpratības nozīmi, tāpēc uz jautājumu, vai viņi prot kādu valodu, viņi atbild apstiprinoši, jo runā tajā.

Valodas mācību sekas

Migrantiem, kas ir analfabēti, steidzami ir jāsaņem pamatzglītība un jāapgūst pamata rakstītprasme (sk. arī “Pamatjēdzieni un galvenās prasmes izglītības nodrošināšanai demokrātiskā sabiedrībai” [*Basic concepts and core competencies for education for democratic citizenship*], Francois Audigier, Kultūras sadarbības padomes projekts izglītības un demokrātiskas pilsonības jomā, Eiropas Padome, 2000.). Tāpēc integrācijas programmā obligāti jāiekļauj programmas rakstpratības apgūšanai.

Pētījumi liecina, ka rakstpratību savā dzimtajā valodā ir vieglāk apgūt nekā svešvalodā, jo pati valoda cilvēkam jau ir zināma. Daudz grūtāk un ilgāk ir vienlaicīgi apgūt jaunu valodu un rakstpratību. Rakstītprasmes apgūšana jaunajā valodā ir vieglāka tiem cilvēkiem, kas jau ir mācījušies lasīt un rakstīt savā izcelsmes valodā. Praktisku apsvērumu dēļ (piemēram, tādu valodas apguvēju grupa, kuriem visiem ir viena izcelsmes valoda, vai arī tādu pedagogu trūkums, kas prot migrantu valodu) bieži vien rakstītprasme tiek mācīta, izmantojot jauno valodu. Šajos apstākļos būtu nepieciešams speciālists, kas mācītu pedagogus, kā arī grupu mācības, ko veic migranta valsts pedagogs, un īpašu materiālu izstrāde.

Migrantiem, kas ir analfabēti, nevar piemērot tās pašas lingvistiskās prasības, kas attiecas uz pārējiem migrantiem. Viņiem ir vajadzīgi īpaši kursi un vairāk laika nepieciešamā prasmes

līmeņa sasniegšanai. Visu prasmju pārbaude vienādā līmenī ir neefektīva, jo viņu mutiskās prasmes noteikti ir labākas un ir grūti vienlaicīgi apgūt jaunu valodu un rakstītprasmi. Novērtēšana ir īpaši sarežģīta, jo pat klausīšanās uzdevumu veikšanai pārbaudes kārtotājiem ir jāprot lasīt un rakstīt. Paredzot, ka ģimenes apvienošana ir atkarīga no valodas pārbaudes rezultātiem, tiem migrantiem, kas ir analfabēti, tiek liegtas pamata cilvēktiesības dzīvot kopā ar savu ģimeni.

Saistītie resursi

Language learning in the context of migration and integration - Challenges and options for adult learners, gadījuma analīze, Plutzar, Verena, un Ritter, Monika, Eiropas Padome, 2008.

The role of literacy in the acculturation process of migrants, Adami, Herve, 2008.

Tailoring language provision and requirements to the needs and capacities of adult migrants, Krumm, Hans-Jürgen, Plutzar, Verena, 2008.

Valoda darbam

Uzņemšanās valsts valodas apgūšana profesionālos nolūkos

Runājot par migrantu integrāciju, uzņemšanās valsts valodas pārvaldīšanu parasti uzskata par nepieciešamu, lai piekļūtu nodarbinātībai vai strādātu jebkādā amatā – no zemākā atbildības līmeņa līdz pašam augstākajam. Tāpēc, ja darba vidē ir nepieciešams sazināties, tiek ieteikts apmeklēt ar darbu saistītos valodu apguves kursus. Tomēr grūtības sākas pēc tam, kad valodas apguvēji ir parakstījušies par šāda veida mācību saņemšanu, jo ir nepieciešams izstrādāt īpašus kursus, kas būtībā ir līdzīgi individuāli pielāgotiem kursiem. Vēl citas grūtības rodas tādēļ, ka ar darbu saistīto valodas apguves kursu kvalitāte pazeminās, jo šādi kursi tiek sajaukti ar nekvalificētu darba ņēmēju izglītošanu (pamatzināšanas un pamatprasmes) vai vispārējām valodas apguves programmām ārvalstniekiem. Lai gan kursi pamatzināšanu un pamatprasmju apguvei var būt piemēroti nekvalificēta darba veicējiem no citām valstīm, kam uzņemšanās valsts valoda nav dzimtā valoda, to pašu nevar teikt par kvalificētiem darbiniekiem, kam uzņemšanās valsts valoda nav dzimtā valoda. Tāpat darbinieki, kam uzņemšanās valsts valoda nav dzimtā valoda un kam darba veikšanai ir nepieciešamas saziņas prasmes, iespējams, gūs maz labuma no vispārējām valodu apguves programmām, kas nav piemērota viņu īpašajām vajadzībām.

Saziņa darbavietā un darbam nepieciešamās prasmes

Izstrādājot kursu programmas konkrētu profesiju pārstāvjiem, eksistē divas pretējas pieejas – sākt ar valodas mācības un pēc tam pāriet pie uzdevumiem saistībā ar attiecīgo profesionālo darbību vai, tieši pretēji, sākt ar holistisku darba vides analīzi un pāriet pie mācībām. Neatkarīgi no izvēlētas pieejas ir būtiski noskaidrot vajadzības: saziņas vajadzības, valodas vajadzības un no tām izrietošās mācību vajadzības. Lai noteiktu valodas vajadzības, kas jāņem vērā mācību procesā, *TRIM* projektā (“Migrējošo un mazākumtautībām piederīgo darba ņēmēju mācības integrācijai” [*Training for the Integration of Migrant and Ethnic Workers*]) ir norādīts, ka ir jāveic darbavietas iekšējās saziņas analīze (sistēmiskā analīze), nevis tradicionālā mācību vajadzību analīze. Tradicionālajā modelī uzmanība tiek vērsta uz personas iztrūkstošajām, bet darbavietā nepieciešamajām valodas zināšanām, kas jānovērš, īstenojot mācības. Turpretī *TRIM*

projekts paredz valodas apguves procesu kā profesionālās izglītības sastāvdaļu, ko iekļauj, piemēram, darbiniekiem nodrošinātajā veselības aprūpes un drošības mācību modulī.

Valodas prasmes darba vietā

Eiropas Padome ir izstrādājusi Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei, uz kuru deskriptoru pamata ir izstrādāti katrai valodai atbilstoši valodas prasmes līmeņi (noteiktam valodu skaitam). Vispārīgās kompetences ir uzskaitītas izglītības, profesionālo/nodarbinātības, sabiedrisko un personīgo prasmju laukos. Ja mēs tagad ņemam vērā neierobežotu daudzumu valodas prasmju, kas nepieciešamas dažādu darbu veikšanai, kas paši ir bezgalīgi atšķirīgi, prasmes ir jāiedala vairākās grupās: vispārīgās, specifiskās, vairākām nozarēm kopīgās, prasmes, kas saistītas ar saziņu profesionālos nolūkos, u. c. Pastāv arī pamatprasmes, kas Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada Ieteikumā 2006/962/EK tiek dēvētas par *competence bases*, *basic competences* un *key competences*, bet Kanādas avotos – par *essential competences*.

Kuras no valodas prasmēm ir nepieciešamas katra konkrēta amata pienākumu veikšanai? Papildus pieejai, kuras pamatā ir princips “vispirms valoda un pēc tam vai citur profesionālās lietas”, mēs atzīstam tās pieejas mācībām, kas sasaista lingvistisko dimensiju ar profesionālo dimensiju, sākot ar pirmajiem valodas prasmes līmeņiem. Īsumā sakot, profesionāliem un/vai ar nodarbinātību saistītiem mērķiem paredzētajās valodas mācībās profesiju var aplūkot vai nu ļoti vispārīgi, vai tieši otrādi – pielāgot mācību kursu konkrētām profesijām (medikiem, tīrīšanas sektorā strādājošajiem u. c.) vai pat konkrētiem attiecīgās profesijas amatiem. Turklāt situācijas mācību jomā ir atšķirīgas atkarībā no tā, vai mācības notiek pirms darba atrašanās, tiešā saistībā ar darba pienākumiem vai pašā darbavietā. Tāpēc var nodalīt valodas kursus, kas nodrošina piekļuvi nodarbinātībai (darba meklētājiem), valodas kursus, kas paredzēti darba saglabāšanai (personām, kam nepieciešams pielāgoties darbavietas maiņai), un valodas kursus, kas paredzēti augstāka amata iegūšanai.

Valodas prasmju standarti

Dažos standartos, kas attiecas uz darbavietā nepieciešamajām valodas prasmēm un ir sagatavoti kā pamats mācību sistēmas izstrādei, ir aprakstītas konkrētas prasmes, nevis tikai vispārīgas prasmes, kas tiek nodrošinātas vispārīgajā valodas mācību procesā. Piemēram, Francijā šādi standarti eksistē attiecībā uz vietējā un reģionālajā civildienesta amatiem un amatiem būvniecības un civilās inženierbūves sektorā.

Vācijā (Ziemeļreinas–Vestfālenes federālajā zemē) profesionālās kvalifikācijas sistēmas apvieno rūpes par vecāka gadagājuma cilvēkiem un valodas apguves programmu nodrošināšanu. Apvienotajā Karalistē, novērtējot īpašās saziņas prasmes, kas darbiniekiem nepieciešamas veselības aprūpes sektorā, īpaša uzmanība tiek pievērsta valodas prasmēm. Visbeidzot Kanādā valodas prasmes ir vienas no vispārējām (un tāpat daudzām nozarēm kopīgajām) prasmēm, kas nepieciešamas dažādās profesionālās darbības jomās.

Papildu informāciju par šiem jautājumiem un jo īpaši sīkākas ziņas par iepriekšminētajiem piemēriem ir atrodamas pētījumā “Uzņemotās valsts valodas apguve profesionālos nolūkos” [*Learning the language of the host country for professional purposes*].

Saistītie resursi

Learning the language of the host country for professional purposes – Outline of issues and educational approaches, Extramiana, Claire, 2012.

The linguistic integration of adult migrants and the Common European Framework of Reference for Languages, Little, David, 2012.

Tailoring language provision and requirements to the needs and capacities of adult migrants, Krumm, Hans-Jürgen, Plutzer, Verena, 2008.

Integration of adult migrants and education: Extracts from Council of Europe conventions and recommendations/ resolutions by the Committee of Ministers and Parliamentary Unit, Eiropas Padomes Valodas politikas nodaļa, pārskatīts 2013. gadā.

TRIM project (Training for the Integration of Migrant and Ethnic Workers into the Labour Market and Local Community) Grunhage-Monetti, M., et al., (red.), 2005.

To pedagogu sagatavošana, kas strādā ar pieaugušajiem migrantiem

Tāpat kā jebkura cita mācību priekšmeta pedagogiem, arī valodas pasniedzējiem ir jāsaņem īpaša sākotnējā izglītība, pirms viņi tiek iesaistīti mācību procesā. Tas vienādi attiecas gan uz pedagogiem, kam attiecīgā valoda ir dzimtā valoda, gan uz pedagogiem, kam tā ir svešvaloda. Pamatnostādnes attiecībā formālo izglītību topošajiem pedagogiem valodu mācīšanā Eiropas vispārējās izglītības skolās ir atrodamas “Eiropas profilā valodu pedagogu izglītībai” [*European Profile for Language Teaching Education*], kas ir ES finansēta projekta rezultāts, un “Eiropas portfeli topošajiem valodu skolotājiem” [*European Portfolio for Student Teachers of Languages*], kas ir Eiropas Padomes EMVC projekta rezultāts un ir paredzēts, lai palīdzētu topošajiem pedagogiem novērtēt pašiem savu progresu. Šie dokumenti var būt īpaši derīgi standarti mācību programmu izstrādei tām personām, kas strādā par pedagogiem, bet vēl nav saņēmušas formālu izglītību valodu mācīšanā.

Tomēr parasti šāda sākotnējā izglītošana neaptver īpašas prasības, kas tiek izvirzītas tiem pedagogiem, kas pasniedz valodu kursus pieaugušajiem migrantiem. Turklāt daži skolotāji, kas strādā kopienu biedrībās un labdarības organizācijās vai brīvprātīgā kārtā, var nebūt saņēmuši nekādu sagatavošanu valodas skolotāja darbam. Šādos gadījumos ir nepieciešamas papildu mācības, lai valodu skolotāji varētu efektīvi mācīt migrantus. Paturot prātā Eiropas Padomes principus, pedagogu tālākizglītošanā var būt cita starpā jāiekļauj šādas tēmas:

* tipisko migrantu sociālais statuss, psiholoģiskais stāvoklis, izglītības līmenis un valodu prasmes; viņu iespējamā situācija un reālās vajadzības vietējā sabiedrībā;

* starpkultūru jautājumi, tostarp daudzveidība un rasisms; daudzvalodība, daudzkulturālisms;

* CEFR deskriptoru un principu nozīme pieaugušo migrantu izglītošanā un viņu sekmju novērtēšanā; pieaugušajiem migrantiem piemēroti mācību materiāli un mācību pieejas.

To pedagogu specializētas tālākizglītības veidi, kas strādā ar pieaugušajiem migrantiem

Pieaugušo migrantu pedagogu tālākizglītība var notikt jebkurā vai vairākos no šiem veidiem:

* tas var būt ievadkurss, sākot pedagoga darbu saistībā ar migrantiem; kas parasti ir īss, un galvenā uzmanībā tajā ir koncentrēta uz tādiem praktiskiem aspektiem kā migrantu tipiskais izglītības līmenis un izcelsmes valoda attiecīgajā reģionā, kā arī tas, kā novērtēt šo migrantu vajadzības, kāda veida mācību materiālus izmantot un kā motivēt valodas apguvējus, kuriem ir praktiskas, sociālas un psiholoģiskas problēmas ārpus nodarbību telpas;

* tas var būt arī, iespējams, nepilna laika mācību kurss darba vietā tieši saistībā ar valodu mācīšanu migrantiem paralēli praktiskai “darba” pieredzei, ko varētu lietderīgi izmantot uzdevumu veikšanai un praktiskai novērtēšanai. Kursos darba vietā skolotājiem, kas strādā ar migrantiem, īpaša uzmanība jāpievērš tādiem jautājumiem kā kultūras aspekti to personu valodas mācību procesā, kas nāk no valstīm ar atšķirīgām izglītības tradīcijām, darba metodes gadījumā, ja valodas apguvējiem ir zems rakstpratības līmenis, valodas mācību programmas sasaiste ar valodas apguvēju praktiskajām ikdienas vajadzībām un to valodas apguvēju sekmju novērtēšana, kas ir migranti. Dažās dalībvalstīs ir izstrādātas īpašas programmas valodas pedagogu “pārkvalificēšanai”, lai viņiem oficiāli būtu migrantu mācīšanai atbilstoša kvalifikācija;

* pedagogi, kam ir pieredze darbā ar migrantiem, var vadīt darbseminārus, un šīs jomas speciālisti un daudzi darba devēji atzīst, cik vērtīgi ir nodrošināt skolotājiem iespēju regulāri apmainīties ar pieredzi un sadarboties, izpētīt problemātiskās jomas darbavietā vai (ne tik regulāri) attiecīgos sabiedriskos pasākumos un konferencēs;

* vairāk pieredzējuša kolēģa konsultācijas un padomi var ietvert grupu mācības, kurās abi šie pedagogi plāno un kopīgi vada noteiktas nodarbības, un kolēģu savstarpējo novērošanu, kuras laikā tie vēro cits citu un komentē vai lūdz izskaidrot savus novērojumus.

Nepārtrauktas profesionālās izaugsmes nozīme

Visus šos variantus var uzskatīt par daļu no profesionālās izaugsmes – procesa, kurā atsevišķi pedagogi neatkarīgi no tā, cik pieredzējuši viņi ir, turpina paplašināt un padziļināt savu pieredzi un zināšanas tieši tādu valodu mācības jomā, kāda ir nepieciešama pieaugušajiem migrantiem. Profesionālā izaugsme var ietvert arī tādas uzdevumus profesionālajā jomā, kādi tiek uzskatīti par nepieciešamiem un svarīgiem attiecīgajai personai, piemēram, jaunu, ar mācīšanu saistītu un nesaistītu pienākumu uzņemšanos, vienas vai vairāku migrantu valodu apgušanu, kopīgo lasīšanu, studentu konsultēšanu un viņu viedokļu noskaidrošanu, un pētījumus nodarbību laikā. Lai gan vislabāk ir, ja šāda profesionālā attīstība notiek pašmācības ceļā, tai tomēr ir nepieciešama darba devēja virzība un finansiālais atbalsts, kā arī atzinības izteikšana.

Saistītie resursi

Quality assurance in the provision of language education and training for adult migrants – Guidelines and options, Rossner, Richard, 2008.

The linguistic integration of adult migrants and the Common European Framework of Reference for Languages, Little, David, 2012.

Providers of courses for adult migrants – Self-assessment handbook, Rossner, Richard, 2012.

The “Common European Framework of Reference for Languages” (CEFR) and the development of policies for the integration of adult migrants, Little, David, 2008.

The role of literacy in the acculturation process of migrants, Adami, Herve, 2008.

4. nodaļa

Valodas prasmju un valodas kursu novērtēšana

Valodas apguves novērtēšana

Novērtēšanas funkcijas

Valodas apguves novērtēšanai ir divas funkcijas: novērtēt valodas apguvēju prasmes nesaistīti ar kādiem konkrētiem valodas kursiem, vai novērtēt to, cik lielā mērā viņi ir sasnieguši konkrētas mācību programmas mērķus. Ja novērtēšanai ir otrā minētā funkcija, tad parasti izšķir formatīvo un summatīvo vērtēšanu. Formatīvā vērtēšana tiek veikta mācību kursa laikā, lai informētu valodas apguvējus par viņu progresu un pievērstu pedagogu uzmanību visiem tiem kursa aspektiem, kas jākorrigē. Dažreiz to dēvē par “novērtējumu mācīšanās nolūkos”. Summatīvā vērtēšana tiek veikta kursa beigās, un tās nolūks ir novērtēt kopējos mācīšanās rezultātus. Dažkārt to dēvē par “mācīšanās novērtējumu”.

Novērtēšanas veidi

Novērtēšana parasti notiek vienā no diviem veidiem – vai nu tiek veikta pārbaude, kuras rezultātus iespējams pārtulkot atzinumā par valodas apguvēja valodas prasmēm/sasniegto rezultātu, vai tiek apkopoti pierādījumi, kas parāda, ko valodas apguvējs spēj veikt mērķa valodā. Šie pierādījumi var būt rakstīta teksta veidā (esejas, vēstules un citi dokumenti, kas attiecas uz valodas apguvēja mērķa prasmēm), vai audio un video ieraksti, kas pierāda valodas apguvēja mutiskās spējas. Bieži vien šos pierādījumus iesniedz portfeļa veidā.

Alternatīviem novērtēšanas veidiem, piemēram, portfeļa veidošanai, ir trīs priekšrocības salīdzinājumā ar pārbaudēm: pierādījumus iespējams iegūt apstākļos, kuros valodas apguvēji nejūtas apdraudēti, un tādēļ pastāv lielāka ticamība, ka tie parāda valodas apguvēju patiesās spējas, pierādījumus var iegūt, valodas apguvējiem simulējot tādas reālās dzīves situācijas, kas identificētas kā īpaši svarīgas attiecīgajiem valodas apguvējiem, un pastāv lielākas iespējas holistiski novērtēt valodas apguvēju sasniegtos rezultātus un tādējādi pievērst uzmanību viņu spējai sekmīgi veikt uzdevumus.

Pārbaudes dažreiz ir saistītas ar sankcijām, turpretī alternatīvie novērtēšanas veidi bieži ir paredzēti valodas apguvēju motivācijas palielināšanai.

Eiropas valodu portfelis kā novērtēšanas instruments

Eiropas Padomes Eiropas valodu portfelis (EVP) ietver valodas prasmju pašnovērtējuma tabulu, kurā vērtēšanas kritēriji sakārtoti atbilstoši Eiropas kopīgajās pamatnostādņēs valodu apguvei (*CEFR*) noteiktajiem uzdevumiem un prasmes līmeņiem. Šo pašnovērtējuma tabulu izmanto valodas apguvējs, lai identificētu mācību mērķus un novērtētu sasniegtos rezultātus. Ja pierādījumus par prasmēm sistemātiski sasaista ar tabulā iekļautajiem vērtēšanas kritērijiem, EVP var papildināt vai aizstāt ar *CEFR* saistīto pārbaudi. Lai EVP lietotu kā novērtēšanas līdzekli, nepieciešams pastāvīgs pedagoga atbalsts, jo īpaši tāpēc, ka pašnovērtējums nav bijis būtisks daudzu pieaugušo migrantu iepriekšējā izglītības pieredzē.

Saistītie resursi

Responding to the language needs of adult refugees in Ireland: an alternative approach to teaching and assessment, Little, David, 2008.

Language tests for social cohesion and citizenship -An outline for policy makers, Eiropas valodas prasmes pārbaudītāju asociācijas (ALTE) autoru grupa, 2008.

The European Language Portfolio for adult migrants learning the language of the host country, Lazenby Simpson, Barbara, 2012, ko papildina:

The linguistic integration of adult migrants and the European Language Portfolio (ELP): an introduction, Little, David, 2012.

The European Language Portfolio for adult migrants learning the language of the host country, Lazenby Simpson, Barbara, 2012, ko papildina:

** The linguistic integration of adult migrants and the European Language Portfolio (ELP): goal setting and self-assessment checklists, Little, David;*

** Workshop activities to introduce the CEFR and the ELP, Little, David.*

Eiropas valodu portfelis

Eiropas valodu portfelis (EVP) ir izstrādāts, lai atbalstītu valodas apguvēju autonomijas, starpkultūru izpratnes un daudzvalodības attīstību. Eiropas Padome to iecerēja un izplānoja paralēli Eiropas kopīgajām pamatnostādnēm valodu apguvei (*CEFR*), lai nodrošinātu iespēju lietotājiem dokumentēt savu pieredzi, apgūstot valodu(-as), kas nav viņu dzimtā(-ās) valoda(-as), un novērtēt savus valodas apguves rezultātus atbilstoši *CEFR* prasmes līmeņiem. Tādējādi EVP var papildināt sertifikātus un diplomus.

Trīs daļas

EVP veido šādas trīs obligātās daļas:

** valodu pase, kurā regulāri tiek atjaunināts portfeļa īpašnieka lingvistisko kompetenču apraksts;*

** valodu biogrāfija, kurā tiek atspoguļots portfeļa īpašnieka valodu apguves un valodas lietošanas process, galveno uzmanību pievēršot mērķu noteikšanai un pašnovērtējumam, valodas apguves stratēģijām, valodas apguves starpkultūru dimensijai un daudzvalodībai (spējai jebkurā prasmes līmenī sazināties divās vai vairāk valodās);*

** dosjē, kurā portfeļa īpašnieks ievieto savu darbu paraugus, kas atspoguļo viņa sasniegto prasmes līmeni un viņa starpkultūru pieredzi (dosjē var izmantot arī, lai organizētu nepabeigtos darbus).*

Saistība ar *CEFR*

EVP ir saistīts ar *CEFR* trīs veidos:

* tā kā valodu apguve ir process mūža garumā, *CEFR* atzīst, ka ir svarīgi attīstīt valodas apguvēja autonomiju, jo “īkviens mācību kurss kādreiz beidzas, tādēļ turpmākām mācībām jāklūst autonomām” (*CEFR*, 141. lpp.). EVP ir izstrādāts tā, lai atbalstītu valodas apguves prasmju attīstību;

* EVP ir izstrādāts arī ar mērķi veicināt starpkultūru izpratni un daudzvalodību, kas abi ir *CEFR* pamatelementi un kam ir centrālā loma arī Eiropas Padomes valodas izglītības politikā. Tiem ir būtiska nozīme integrācijas procesā;

* EVP palīdz valodas apguvējiem saistīt savus gūtos rezultātus valodas apguvē ar atbilstošajiem *CEFR* prasmes līmeņiem. Valodas biogrāfija ietver valodas prasmju pašnovērtējuma tabulu, kurā vērtēšanas kritēriji sakārtoti atbilstoši *CEFR* prasmes līmeņiem un saziņas uzdevumiem. Tabulu var izmantot, lai identificētu mācību mērķus un novērtētu savus sasniegtos rezultātus, ko periodiski ieraksta valodas pasē saskaņā ar *CEFR* pašnovērtējuma tabulu. EVP var izmantot arī kā vienīgo novērtēšanas instrumentu vai arī papildus oficiālajām pārbaudēm ar nosacījumu, ka valodas apguvējiem ir jāpierāda savs pašnovērtējums ar pierādījumiem par sasniegto līmeni. Ir svarīgi atzīt, ka daudzās izglītības kultūrās pašnovērtējumam nav nozīmes un tāpēc tas rūpīgi jāizskaidro pieaugušajiem migrantiem.

EVP un pieaugušie migranti

EVP var atbalstīt pieaugušo migrantu lingvistisko integrāciju trīs veidos:

* tā kā EVP ir veidots, lai palīdzētu valodas apguvējiem vadīt savu mācīšanos, tas ir īpaši piemērots lietošanaiursos, kas izstrādāti atbilstoši katra valodas apguvēja vajadzībām. Tādējādi tas ir ļoti nozīmīgs instruments individuāli pielāgotiem kursiem;

* tā kā EVP ir paredzēts daudzvalodības atbalstam, tas nodrošina pieaugušajiem migrantiem iespēju papildus uzņemošās valsts valodai norādīt arī citas valodas, kuras viņi pārvalda un lieto, un attiecīgos šo valodu prasmes līmeņus. Izpratne par savu lingvistisko kapitālu un lomu, kāda tam var būt integrācijā, var būt spēcīgs motivējošais faktors;

* tā kā EVP attiecas uz starpkultūru izpratnes vairošanu, tas var palīdzēt pieaugušajiem migrantiem panākt dziļāku izpratni par līdzībām un atšķirībām starp viņu uzņemošo valsti un izcelsmes valsti.

EVP tīmekļa vietne

Eiropas Padomes EVP tīmekļa vietnē ir sniegta plaša un sīka informācija par EVP vēsturi, tā modeļu izstrādi un reģistrēšanu un EVP lietošanu dažādās ar izglītību saistītās situācijās. Šajā tīmekļa vietnē ir pieejamas arī veidnes un sīki norādījumi jaunu modeļu izstrādei (www.coe.int/portfolio).

EVP rīku kopums

Eiropas Padome ir izstrādājusi EVP pieaugušajiem migrantiem, ko var pielāgot atbilstoši dažādu situāciju vajadzībām (sk. sadaļu “Instruments” [Instrumenti]: www.coe.int/lang-migrants). To papildina:

* vispārīgs ievads;

* norādījumi pedagogiem, kuros izskaidrots, kā lietot katru modeļa lappusi;

* mērķu noteikšanas un pašnovērtējuma kontrolesaraksti, kas izstrādāti tieši pieaugušajiem migrantiem.

Saistītie resursi

The linguistic integration of adult migrants and the Common European Framework of Reference for Languages, Little, David, 2012.

The European Language Portfolio for adult migrants learning the language of the host country, Lazenby Simpson, Barbara, 2012, ko papildina:

* *The linguistic integration of adult migrants and the European Language Portfolio (ELP): an introduction, Little, David, 2012;*

* *European Language Portfolio for adult migrants learning the language of the host country. A guide for teachers, Lazenby Simpson, Barbara, 2012;*

* *The linguistic integration of adult migrants and the European Language Portfolio (ELP): goal setting and self-assessment checklists, Little, David, 2012;*

* *Workshop activities to introduce the CEFR and the ELP, Little, David.*

Migrantu izglītības un mācību kvalitāte

Izglītības un mācību kvalitāte ir atkarīga no tā, cik atbilstoša tā ir attiecīgo valodas apguvēju vajadzībām un gaidām, kā arī citu ieinteresēto personu, jo īpaši šīs izglītības un mācību organizētāju un finansētāju, vajadzībām. Eiropas Padomes politikas pamatnostādņēs un ieteikumos ir norādīts, ka pieaugušajiem migrantiem paredzēto valodas kursu un valodas pārbaužu kvalitāte jāvērtē arī atbilstoši tam, kādu ieguldījumu šie kursi dod starpkultūru dialoga veicināšanā, iecietības vairošanā un imigrantu integrācijai uzņemošajās valstīs. Šie principi ir izklāstīti Eiropas Padomes deklarācijā un rīcības plānā, kas tika pieņemts tās trešās galotņu tikšanās laikā Varšavā.

Kvalitātes nodrošināšana

Kvalitātes nodrošināšana nozīmē “vēlamā pakalpojuma vai produkta kvalitātes līmeņa uzturēšanu, jo īpaši pievēršot uzmanību ikvienam nodrošināšanas un ražošanas posmam” (*Oxford Dictionary*). Pieaugušajiem migrantiem piemērotu valodas kursu gadījumā kvalitātes nodrošināšana ietver arī šādu aspektu regulāru izvērtēšanu:

vai, izstrādājot valodu programmas, ir ņemtas vērā atsevišķu migrantu reālās vajadzības;

vai ir uzlabojusies viņu spēja piedalīties darījumu un ikdienas sarunās ar vietējās sabiedrības locekļiem un vai viņiem pakāpeniski samazinās grūtības, kuru iemesls ir valodas nezināšana;

vai tiek cienīta pieaugušo migrantu kultūra un valoda(-as) un vai attiecīgā gadījumā viņi saņem atbalstu, apgūstot vietējās sabiedrības valodu un paražas;

kā viņus motivē mācīšana un valodas apguves uzdevumi un materiāli, kā viņi iesaistās šo uzdevumu veikšanā un kā strādā pedagogi.

Šajā saistībā kvalitātes nodrošināšanas mērķis ir regulāri pārbaudīt mācību, novērtēšanas un pārvaldīšanas kvalitāti un vajadzības gadījumā veikt korekcijas, lai nodrošinātu kursu atbilstību to personu vajadzībām, kas saņem izglītību un kas finansē to. Eiropas Padome ir sagatavojusi pašnovērtēšanas rokasgrāmatu, kurā ir iekļauts kontrolesaraksts vadītāju un personāla atbalstam, lai tie varētu paši veikt iekšējo kvalitātes nodrošināšanu. Anketu var izmantot arī kā kontrolesarakstu, izstrādājot un veidojot jaunus valodas kursus pieaugušajiem migrantiem.

Kvalitātes kontrole

Izglītībā kvalitātes nodrošināšanu vislabāk var veikt tās personas, kas tiešā veidā piedalās kursu organizēšanā un vadīšanā, proti, iestādes vai struktūras, kas tos īsteno. Turpretī kvalitātes kontrole ir svarīgs to personu pienākums, kas pārrauga kursu nodrošināšanu, un parasti tās ir valsts aģentūras. Ja imigrantiem paredzētos kursus finansē no valsts līdzekļiem, pastāv konkrēts pienākums ar kvalitatīviem līdzekļiem pierādīt, ka kursi ir efektīvi un to vērtība ir atbilstoša iztērētajai naudai. Attiecībā uz pieaugušajiem migrantiem paredzētajiem valodas un citiem kursiem kvalitātes kontrole ir īpaši svarīga, jo kursus nodrošina dažādas personas, tostarp kopienu biedrības un brīvprātīgo organizācijas, kā arī tālākizglītības koledžas plašā teritorijā ar *ad hoc* vietējo vadību.

Kvalitātes kontrole jāīsteno speciālistiem, kas ir kompetenti pieaugušo migrantu izglītības jomā. Procedūras var ietvert dažādu migrantiem paredzētu nodarbību nepieteiktu novērošanu vai nejauši izvēlētu valodas apguvēju iztaujāšanu par noteiktiem aspektiem saistībā ar kursiem, kuros šīs personas mācās, kā arī valodas apguvēju rakstisko darbu un rezultātu novērtējumu pārbaudi. Dažās valstīs kvalitātes kontrole notiek akreditācijas veidā saskaņā ar obligātu sistēmu, kura paredz veikt oficiālākas periodiskās revīzijas. Tās nolūks ir nodrošināt, lai visas iestādes, ar kurām valsts iestādes slēgušas līgumus par kursu nodrošināšanu migrantiem, panāktu un uzturētu kursu atbilstību vienādiem standartiem saskaņā ar valsts politiku.

Kvalitātes pārvaldība

To personu darbs, kas nodrošina kursus pieaugušajiem migrantiem, ir sarežģīts un atbildīgs, jo kursiem ir jāatbilst ļoti daudzām valodas prasībām. Kvalitātes pārvaldība ir nepieciešama, lai nodrošinātu, ka organizācijā pastāvīgi tiek īstenota sistemātiska pieeja kvalitātes nodrošināšanai un galvenā uzmanība tiek koncentrēta uz **uzlabojamo aspektu identificēšanu. Tomēr vadītāji un valodas kursu koordinētāji ne vienmēr** ir atbilstoši sagatavoti šāda darba veikšanai. Kvalitātes pārvaldības principi un procedūras pieaugušo migrantu valodas mācību programmās ir sniegti tematiskajā pētījumā “Kvalitātes nodrošināšana pieaugušo migrantu valodu izglītības nodrošināšanā un mācību programmās. Pamatnostādnes un izvēles iespējas” [*Quality assurance in the provision of language education and training for adult migrants - Guidelines and options*], ar ko Ričards Rosners iepazīstināja Eiropas Padomes 2008. gada seminārā par pieaugušo migrantu lingvistisko integrāciju.

Dažās dalībvalstīs pieaugušajiem migrantiem ir obligāti jākārto valodas pārbaudes un eksāmeni. Šīs pārbaudes parasti nav saistītas ar pieejamajiem valodas kursiem. Protams, attiecībā uz šīm pārbaudēm kvalitātespārvaldība ir tikpat svarīga kā attiecībā uz pārbaudēm, kas saistītas ar konkrētiem kursiem. Lietderīgi valodas pārbaudžu standarti ir noteikti ALTE publikācijā “Obligātie standarti” [*Minimum standards*].

Saistītie resursi

Providers of courses for adult migrants - Self-assessment handbook, Rossner, Richard, 2012.

The role of languages in policies for the integration of adult migrants, konceptdokuments, Beacco, Jean-Claude, 2008.

Quality assurance in the provision of language education and training for adult migrants – Guidelines and options, Rossner, Richard, 2008.

Language requirements for adult migrants in Council of Europe member states, apsekojuma pārskats, Extramiana, Claire, van Avermaet, Piet, 2011.

ALTE (Eiropas valodas prasmes pārbaudītāju asociācija): <http://www.alte.org>.

Valodas kursi, valodas prasmju novērtēšana un kvalitātes nodrošināšana

Valodas kursi un valodas prasmju novērtēšana ir vieni no galvenajiem atbalsta veidiem, kas tiek sniegti tiem migrantiem, kuri cenšas uzlabot savas valodas prasmes valstī, uz kuru tie ir emigrējuši. Kursu un pārbaudžu izstrāde un kvalitāte ir būtiski svarīga gan pašiem migrantiem, gan tām valsts vai reģionālajām iestādēm, kas nosaka mērķus un bieži vien nodrošina finansējumu šo kursu un pārbaudžu īstenošanai. Šajā nodaļā apskatītas trīs savstarpēji saistītas jomas – migrantiem paredzētu kursu īstenošana, pārbaudes un citus novērtēšanas veidus un ar šiem kursiem un pārbaudēm saistītie kvalitātes nodrošināšanas jautājumi. Attiecībā uz katru no šīm jomām ir pieejami dažādi Eiropas Padomes pārziņā sagatavoti resursi, tostarp šādi:

- * vispārēji dokumenti, to analīze un pamatnostādnes,
- * gadījumu analīzes, kurās aprakstītas konkrētas pieejas kursu nodrošināšanai un vērtēšanai,
- * rīki pedagogiem un vadītājiem.

Katrā no turpmākajiem punktiem ir sniegts īss šo resursu apraksts (teksti ir pieejami tiešsaistē, LIAM tīmekļa vietnē www.coe.int/lang-migrants).

Valodas kursu nodrošināšana studentiem, kas ir pieauguši migranti

Arvien vairāk Eiropas Padomes dalībvalstu pieprasa, lai pieaugušie migranti sasniegtu noteiktu šīs valsts valodas prasmes līmeni, pirms viņiem tiek izsniegta ilgtermiņa uzturēšanās atļauja vai piešķirta pilsonība. Atbalstot šādu politiku, daudzas dalībvalstis tiešā veidā organizē valodas kursus tiem pieaugušajiem migrantiem, kam vēl nav nepieciešamo valodas prasmju, vai finansē citu struktūru īstenotos kursus. To darot, pilnīgi noteikti ir rūpīgi jāpārdomā dažādi kursu izstrādes un vadīšanas aspekti, piemēram, veids, kā novērtēt

pieaugušo migrantu individuālās vajadzības un ņemt tās vērā, nosakot viņiem piedāvāto valodas kursu mērķus, struktūru un saturu.

Resursi, kas saistīti ar vajadzību analīzi un kursu izstrādi

** Learning the language of the host country for professional purposes - Outline of issues and educational approaches* [Uzņemošās valsts valodas apgūšana profesionālos nolūkos. Problēmu un izglītojošo pieeju apskats] – šajā publikācijā uzmanība ir vērsta uz pieaugušo migrantu vajadzību pēc atbalsta, kad tie apgūst valodu, lai spētu ienākt darba tirgū. Tajā ir iztirzātas vairākas pieejas valodu apguves programmu īstenošanai šajos nolūkos;

** Language learning, teaching and assessment and the integration of adult immigrants - The importance of needs analysis* [Valodas apguve, mācīšana un prasmju novērtēšana un pieaugušo migrantu integrācija. Vajadzību analīzes nozīme] — šajā publikācijā ir ierosināts modelis migrantu individuālo vajadzību analīzei un uz uzdevumiem balstīta pieeja viņu valodas apguves un prasmju novērtēšanai;

** European Language Portfolio for adult migrants learning the language of the host country - A guide for teachers* [Eiropas valodu portfelis pieaugušajiem migrantiem, kas apgūst uzņemošās valsts valodu. Norādījumi pedagogiem], 7. nodaļa – šajā norādījumu nodaļā ir aprakstīts, kā iespējams izstrādāt individualizētus valodu prasmju aprakstus studentiem, kas piesakās kursiem, un kā šos aprakstus var izmantot kursu plānošanā;

** Tailoring language provision and requirements to the needs and capacities of adult migrants* [Valodas mācību un prasību pielāgošana pieaugušo migrantu vajadzībām un spējām] — šajā darbā ir aplūkotas pieaugušo migrantu vajadzības saistībā ar valodas apguvi, kas izriet no viņu konkrētajām sociālajām vajadzībām un viņu situācijas pirms migrācijas.

Gadījumu analīzes, kurās pieaugušajiem migrantiem paredzētie valodas mācību kursi apskatīti dažādās situācijās un no dažādām perspektīvām;

** Responding to the language needs of adult refugees in Ireland: an alternative approach to teaching and assessment* [Reaģēšana uz pieaugušo bēgļu valodas vajadzībām Īrijā. Alternatīva mācīšanas un novērtēšanas pieeja] [Responding to the language needs of adult refugees in Ireland: an alternative approach to teaching and assessment] — šajā gadījuma analīzē ir aplūkots inovatīvs valodas mācību risinājums dažādām migrantu un bēgļu grupām Īrijā;

** The role of literacy in the acculturation process of migrants* [Rakstpratības loma migrantu akulturācijas procesā] — šajā gadījuma analīzē ir aplūkots, kā Francijā tos pieaugušos migrantus, kas apmeklē kursus, ietekmē zems rakstpratības līmenis un atšķirīgs izglītības līmenis, un aprakstītas dažas no grūtībām, kas rodas valodas apguvējiem, kā arī tas, ko šajā saistībā vajadzētu darīt politikas veidotājiem un mācību programmu īstenošanai;

** Language learning in the context of migration and integration - Challenges and options for adult learners* [Valodas mācīšanās saistībā ar migrāciju un integrāciju. Pieaugušo migrantu izaicinājumi un izvēles iespējas] — šajā situācijas pētījumā ir aplūkota to migrantu situācija Austrijā, kas ir analfabēti, un pieejas, ko izmanto, lai valodas kursu ietvaros viņiem palīdzētu apgūt pamata rakstpratību;

** Education: tailor-made or one-size-fits-all? A project commissioned by the Nederlandse Taalunie [Izglītība individuāli pielāgojama vai visiem vienāda? Projekts, ko pasūtīja Nīderlandes Valodas nodaļa]* — šajā darbā ir aprakstīts projekts, kurā bija veiksmīgi izstrādāti un izmantoti paņēmieni individualizētu valodu prasmju aprakstu izstrādei pieaugušajiem migrantiem Nīderlandē, kā arī norādījumu sniegšanai un motivēšanai viņu valodas kursos.

Pieaugušo migrantu valodas prasmju novērtēšana pirms kursiem, kursu laikā un pēc tiem, un pārbaužu veikšana pieaugušajiem migrantiem valstīs, kurās tās ir obligātas, lai saņemtu uzturēšanās un citas atļaujas vai pilsonību

Pieaugušo migrantu valodas prasmju novērtēšanu veic vairākos nolūkos un vairākos veidos.

i) Pieaugušajiem migrantiem paredzēto valodas kursu īstenotājiem ir šādas galvenās funkcijas novērtēšanas jomā:

* novērtēt valodas apguvēju valodas prasmes līmeni un vajadzības, pirms viņi sāk mācības, lai attiecīgie kursi būtu viņiem atbilstoši;

* novērtēt valodas apguvēju sekmes kursu laikā un identificēt grūtības, kas var būt radušās atsevišķiem valodas apguvējiem, lai mācīšanu pielāgotu viņu vajadzībām. Šo novērtēšanu var veikt ļoti dažādos veidos, tostarp pedagogam pastāvīgi izvērtējot izglītojamo progresu, novērtējot valodas apguvēju prasmes, kad tie veic kādu ar valodas apguvi saistītu uzdevumu, u. c.;

* daudzu kursu beigās novērtēt valodas apguvēju sasniegtos rezultātus, lai viņiem varētu izsniegt apliecību.

Iestādēm, kas pārbaudes izmanto šādos veidos, ir jānodrošina pārbaužu likumīgums un ticamība.

ii) Valodas apguvējiem lietderīgi un motivējoši var būt arī pašiem novērtēt savas valodas prasmes. Šim nolūkam der Eiropas valodu portfeļa versija, kas izstrādāta tieši pieaugušajiem migrantiem un ko papildina norādījumi pedagogiem un pašnovērtējuma tabula. Tas ļauj pieaugušajiem migrantiem regulāri novērtēt un reģistrēt savu progresu jebkurā no viņu pārvaldītajām valodām, tostarp tās valsts valodā, uz kuru tie ir emigrējuši.

iii) Dažās valstīs migrantiem lūdz kārtot oficiālas pārbaudes, lai viņi pierādītu, ka ir sasnieguši nepieciešamo prasmes līmeni pastāvīgās uzturēšanās vai pilsonības saņemšanai vai pat ģimenes apvienošanai. Arvien biežāk viņiem šīs pārbaudes lūdz kārtot vēl pirms aizbraukšanas no savas mītnes valsts. Protams, pastāv iespējamība, ka šīs pārbaudes ir nesamērīgas un diskriminējošas. Turklāt eksaminēšanas iestādes piedāvā publiskus eksāmenus, kurus pieaugušie migranti un citi valodas apguvēji var nokārtot vai kurus viņiem iesaka nokārtot, lai pierādītu, ka viņi ir sasnieguši noteiktu valodas prasmes līmeni. Tāpat kā citu valodas pārbaužu un eksāmenu gadījumā ir jārūpējas, lai nodrošinātu, ka tie ir likumīgi, taisnīgi un uzticami un ka migrantiem ir pieejama attiecīga mācību programma, kas viņiem palīdzētu sagatavoties eksāmenam.

Ar oficiālajām pārbaudēm saistītie resursi

* *Language tests for social cohesion and citizenship - An outline for policymakers [Valodas pārbaudes sociālajai kohēzijai un pilsonības iegūšanai. Izklāsts politikas veidotājiem]* — šajā publikācijā, ko sagatavojusi Eiropas valodas prasmes pārbaudītāju asociācija (ALTE), ir sniegts lietderīgs apskats par apsvērumiem, kas saistīti ar politiku un jāņem vērā, lai nodrošinātu, ka pārbaudes ir likumīgas, taisnīgas un uzticamas.

* *Language learning, teaching and assessment and the integration of adult immigrants. The importance of needs analysis [Valodas apguve, mācīšana un prasmju novērtēšana un pieaugušo migrantu integrācija. Vajadzību analīzes nozīme]* — šajā darbā ir ierosināts modelis migrantu individuālo vajadzību analīzei un uz uzdevumiem balstīta pieeja viņu valodas apguvei un prasmju novērtēšanai (sk. arī nodaļu par valodas kursu organizēšanu).

Resursi, kas saistīti ar pieaugušo migrantu valodas prasmju uzlabošanās pašnovērtēšanu

* *The European Language Portfolio for adult migrants learning the language of the host country [Eiropas valodu portfelis pieaugušajiem migrantiem, kas apgūst uzņemošās valsts valodu]* — šī ELP versija ir izveidota, ņemot vērā tieši pieaugušo migrantu vajadzības un situāciju, lai viņi varētu apsvērt savas esošās dažādu valodu prasmes un sekot līdzi savam progresam uzņemošās valsts valodas apgūvē un reģistrēt to; tas ir vispārīgs, jo ir izstrādāts tā, lai to varētu pielāgot konkrētās situācijas vajadzībām

* *The European Language Portfolio for adult migrants learning the language of the host country A guide for teachers [Eiropas valodu portfelis pieaugušajiem migrantiem, kas apgūst uzņemošās valsts valodu. Norādījumi pedagogiem]* — šajā publikācijā ir iekļauta arī nodaļa par aprakstiem un līmeņiem (sk. arī nodaļu par valodas kursu organizēšanu) un to, kā izveidot EVP tiem valodas apguvējiem, kuru prasmes līmenis ir zems.

* Eiropas valodu portfeli pieaugušajiem migrantiem papildina šādi divi dokumenti:

An introduction the ELP [Ievads EVP] un

ii. *Goal setting and self-assessment checklists [Mērķu noteikšanai un pašnovērtēšanas kontrolesaraksti].*

Valodas kursu un pārbaudžu kvalitātes nodrošināšana

Pieaugušo migrantu valodas kursu daudzums, cenas un mērķi dažādās valstīs ir atšķirīgi, un to pašu var teikt arī par pārbaudēm un cita veida novērtēšanu, kas tiek veikta pieaugušajiem migrantiem. Valodas apguves programmas pieaugušajiem migrantiem ir kritiski svarīgas, raugoties no sociālās un ekonomiskās integrācijas viedokļa, un tajās ieguldītās pūles un nauda pamatoti ir ievērojama. Tāpēc ir jānodrošina, lai šādi valodas apguves un valodas prasmju novērtēšanas pakalpojumi būtu atbilstoši un efektīvi palīdzētu sasniegt gaidītos rezultātus un lai tos atbalstītu sistēma, kas paredzēta izglītības pieredzes un rezultātu kvalitātes uzturēšanai nemainīgi augstā līmenī, kā arī pastāvīgu modernizēšanas un uzlabošanas iespēju identificēšanai un atbilstošai rīcībai. Skolas līmenī valsts izglītības iestādes organizē “pārbaudes” vai cita veida ārējos novērtējumus, bet tālākizglītības un pieaugušo izglītības līmenī gan valsts, gan privātajā sektorā pieeja kvalitātes nodrošināšanai parasti nav tik sistemātiska. Tomēr pieaugušajiem migrantiem paredzēto valodas kursu un pārbaudžu kvalitātes izvērtēšana un vadība ir būtiska, un no tās labumu gūst gan personas,

kas piedalāsursos un pārbaudēs, gan iestādes, kuras ir atbildīgas par šo kursu organizēšanu un finansēšanu, kas daudzās dalībvalstīs pilnībā vai daļēji tiek darīts no nodokļu ieņēmumiem.

Ar valodas kursu nodrošinājuma kvalitāti saistītie resursi

* *Providers of courses for adult migrants - Self-assessment handbook [Pieaugušo migrantu kursu rīkotāji. Pašnovērtēšanas rokasgrāmata]* — šī detalizētā aptaujas anketa ir izstrādāta, lai palīdzētu vadītājiem un personālam, kas strādā centros, kuri nodrošina kursus pieaugušajiem migrantiem, padziļināti izpētīt un apsvērt visas sava darba jomas, lai novērtētu, vai kvalitātes uzlabojumi ir vēlamai un patiešām nepieciešami; tā var būt lietderīga arī tām valsts amatpersonām, kas ir atbildīgas par valodas kursu nodrošinājuma pārraudzīšanu;

* *Quality assurance in the provision of language education and training for adult migrants - Guidelines and options [Kvalitātes nodrošināšana pieaugušo migrantu valodu izglītībā un mācību programmās. Norādes un iespējas]* — šajā darbā ir apskatīti kvalitātes nodrošināšanas pieejas iemesli un galvenās jomas, kam jāpievērš uzmanība valodas kursu novērtēšanā un īstenošanā.

Ar pārbaūžu un citu novērtēšanas veidu kvalitāti saistītie resursi

* *Language tests for social cohesion and citizenship - An outline for policy makers [Valodas pārbaudes sociālajai kohēzijai un pilsonības iegūšanai. Izklāsts politikas veidotājiem]* — šajā publikācijā, ko sagatavojuši Eiropas valodas prasmes pārbaudītāju asociācija (ALTE), ir sniegts lietderīgs apskats par apsvērumiem, kas saistīti ar politiku un jāņem vērā, lai nodrošinātu, ka pārbaudes ir likumīgas, taisnīgas un uzticamas.

Valodas prasmju novērtēšana un valodas kursi • 49. lpp.

* *Relating language examinations to the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR) - A manual [Valodas eksāmenu sasaiste ar Eiropas kopīgajām pamatnostādēm valodu apguvei. Mācīšanās, mācīšana, vērtēšana (CEFR)Rokasgrāmata]* — šī publikācija ir atrodama īpašā Eiropas Padomes tīmekļa vietnes sadaļā, un tajā ir noteiktas procedūras valodas prasmju pārbaūžu sasaistīšanai ar Eiropas kopīgajām pamatnostādēm valodu apguvei, un to papildina publikācijas *The CEFR and language examinations: a toolkit [CEFR un valodas eksāmeni. Rīki]*, *Manual for language test development and examining [Valodas prasmju pārbaūžu izstrādes un pārskatīšanas rokasgrāmata]* un vairāki citi dokumenti, kas attiecas uz valodas prasmju pārbaudēm.

5. nodaļa

Starpkultūru perspektīvas ievērošana

Labvēlīga attieksme pret citām valodām

Dzirdot mums svešu valodu, redzot uzrakstus valodā, kas atšķiras no mūsu valodas, vai esot spiesti paši nedaudz lietot kādu citu valodu (dažus vārdus), mūsos rodas atšķirīga reakcija – no pārsteiguma vai uzjautrinājuma līdz pat noliegumam. Ar frāzi “labvēlīga attieksme pret citām valodām” mēs domājam attieksmi, kas izpaužas kā intereses izrādīšana par nezināmām valodām, to apbrīnošana, uzskatot tās par cilvēka radošuma izpausmes rezultātu, to nevērtēšana un neklasificēšana un gatavība komunicēt ar cilvēkiem, kas runā šajās valodās, neatkarīgi no tā, kas šie cilvēki varētu būt.

Etnocentrisms

Etnocentrisma dēļ šīs nezināmās valodas bieži tiek uzskatītas par eksotiskām vai neloģiskām un to skanējums par kaitinošu vai pat neglītu, bet šajās valodās runājošās personas par trokšņainām vai skaļām, jo īpaši, ja šīs valodas tiek lietotas mūsu mītnes teritorijā, kur tās var uzskatīt par traucēkli. Šāda veida reakcija ir bieža, ja šajās valodās runājošās personas ir trūcīgas, un tādā gadījumā tiek atgrūstas gan pašas personas, gan to valodas. Šāda reakcija ir īpaši izplatīta attiecībā uz pieaugušajiem migrantiem, kas rezultātā var nepietiekami novērtēt savu valodu, slēpt to un nenodot nākamajām paaudzēm.

Šāda reakcija ir banāls etnocentrisma veids, kas attiecas arī uz daudzām citām “citāduma” izpausmēm, piemēram, apģērbu, manierēm pie galda un pieklājības likumiem, u. c. Tāpēc uz šāda pamata var rasties rasisms un diskriminācija.

Labvēlīga attieksme pret citām valodām

Jebkura veida starpkultūru izglītības iestādēm ir pienākums, pamatojoties uz pašiem objektīvākajiem iespējamajiem datiem, kas sniedzas tālāk par galvenajām sociālās pārstāvības formām un automātiskiem stereotipiem par mazākumtautībām, pievērst uzmanību šādai reakcijai un mudināt personas to ierobežot. Šādai pieejai, kas saistīta ar uzskatu kritisku pārvērtēšanu, būtu jārada labvēlīga attieksme pret citām valodām un tātad arī pozitīva ziņkāre par nezināmo un prieks par tā atklāšanu. Daudzveidības ziņā valodas ir viens no pašiem lieliskākajiem *Homo sapiens* radītajiem fenomeniem un ir pelnījušas apbrīnu vai vismaz interesi. Valoda ir ne tikai identitātes pazīme, bet atspoguļo arī cilvēku spēju neierobežoti attīstīt dažādus saziņas veidus, izmantojot vienu un to pašu “izejvielu” – cilvēka balss radītas skaņas.

Izglītošana, radot labvēlīgu attieksmi pret citām valodām

Pati daudzvalodu izglītības pieeja ietver mācību resursus tādu nodarbību laikā veicamo darbību organizēšanai, kas rada labvēlīgu attieksmi pret citām valodām. Šo darbību pamatā ir izpratnes veidošana par valodu daudzveidību, atklājot jaunu valodu vai valodas. Šādi praktiski veidi, kā apgūt lingvistikas pamatus, galvenokārt ir paredzēti jaunajiem valodas apguvējiem. Tomēr tie varētu būt lietderīgi arī tiem valodas apguvējiem, kas jau sasnieguši

augstāku prasmes līmeni. Šīm darbībām, kas saistītas ar dažādu lingvistisko formu novērošanu un izmantošanu, būtu jāpalīdz personām apzināties valodu vienoto funkcionēšanu un sazināties ar citās valodās runājošajiem ar mazāku mulsumu.

Attieksmes un uzvedības ziņā tas, piemēram, ietver: * mācīšanos nebūt šokētam, dzirdot nepazīstamas skaņas;

* ne vienmēr uzskatīt, ka svešvalodā runājošie runā pārāk skaļi un neartikulēti;

* censties runāt skaidrāk un lēnāk, lai veicinātu mijiedarbību ar personām, kam attiecīgā valoda nav dzimtā valoda;

* diskrētā veidā un bez aizspriedumiem pārtulkot vai izlabot citas personas teikto.

Tas var attiekties arī uz valodas prasmēm, un var tikt uzsvērtā nepieciešamība, piemēram:

* neizrādīt pārmērīgu pārsteigumu, uzzinot, ka persona prot kādu konkrētu valodu, valodas prasmes uzskatīt par “inteliģenci”;

* valodas prasmes novērtēt salīdzinošā veidā;

* pieņemt citu runātāju praktizēto koda maiņu (kas tas iespējams);

* nevajadzīgi nelielīties ar savām valodas zināšanām, bet sarunā ar citu runātāju to lietot rotaļīgi, lai iesaistītu šo personu sarunā;

* [..]

Šī lingvistiskā pieklājība ir daļa no daudzvalodu un starpkultūru izglītības mērķiem.

Saistītie resursi

The role of languages in policies for the integration of adult migrants, konceptdokuments, Beacco, Jean-Claude, 2008.

Languages and language repertoires: plurilingualism as a way of life in Europe, Beacco, Jean-Claude, 2004.

Linguistic diversity and new minorities in Europe, Gogolin, Ingrid, 2004.

Living together in diversity - Linguistic integration in Flanders, Pulinx, Reinhilde, 2008.

The linguistic integration of adult migrants, ziņojums par semināru, Valodas politikas nodaļa, 2008.

Living together as equals in dignity, Baltā grāmata par starpkultūru dialogu, Eiropas Padome, 2008.

Guide for the development of language education policies in Europe (4. nodaļa), Beacco, Jean-Claude, Byram, Michael, Eiropas Padome, 2007.

Izcelsmes valoda

Valodu kategoriju nosaukumi vienmēr ir problemātiski. Pat termina “valoda” lietojums attiecībā uz valodas paveidiem nav pašsaprotams, jo daži paveidi tiek apzīmēti ar tādiem terminiem kā “izloksne” vai “dialekts”, norādot, ka to leģitimitāte nav tāda pati kā “īstajām” valodām.

Ārējā definīcija

Migrantu gadījumā bieži tiek minēts termins “izcelsmes valoda”, kas 2007. gada “Norādījumos valodu izglītības politikas izstrādei Eiropā” [*Guide for the development of language education policies in Europe*] ir definēts kā “to personu vai personu grupas valodas paveids (bieži vien pirmā valoda), kas ir pārcēlušies uz dzīvi citās valstīs. Šīm personām ir lingvistiski jāpiemērojas jaunajai videi un vismaz daļēji jāapgūst uzņemošās valsts valoda (vai valodas)” (sk. terminu skaidrojumu).

Tomēr tas ir ārējs apraksts – attiecīgajām personām tā ir dzimtā valoda. Viņi paši to var dēvēt par savu “izcelsmes” valodu tikai tad, ja to vairs daudz nelieto vai vispār nelieto, tad tā kļūst par viņu vecāku vai vecvecāku, vai to personu valodas paveidu, kuras palika viņu izcelsmes valstī. Tā ir “turienes” valoda, kuru viņi vēlas:

* vai nu slēpt, jo tā uzskatāmi pierāda viņu atšķirību un svešvalodas netiek viegli pieņemtas viņu uzņemošajā valstī;

* vai arī lietot sarunās ar savas izcelsmes cilvēkiem vai nu praktisku iemeslu dēļ, vai nolūkā demonstrēt piederību, šajās situācijās izcelsmes valodai var būt identitātes valodas loma.

To iespējams raksturot nevis izolēti, bet gan atbilstoši tās nozīmei runātāja valodas prasmju vidū.

Faktiski šis termins ir paredzēts noteiktām pirmajām valodām, kas netiek lietotas vai nav autohtonas uzņemošajā valstī. Iespējams, mēs instinktīvi neteiktu, ka angļu valoda ir izcelsmes valoda angļiski runājošam ierēdnim, kurš strādā Briselē. Vērojama tendence terminu “izcelsmes valoda” lietot attiecībā uz tām valodām, kuras uzskata par ļoti “eksotiskām”, starptautiskā mērogā “neprestīžām” vai valodām, ko lieto nabadzīgie migranti no nabadzīgajām valstīm.

Vakardienas valoda un rītdienas valoda

Migrantiem tā nav valoda no citurienes, bet gan “agrāk” lietotā valoda, proti, valoda, kurā viņi runāja pirms aizceļošanas no savas valsts. Tā ir “lingvistiskās nostalgijas” avots, piemēram, viņu bērniem, kā arī pašiem pieaugušajiem, kas tās nelietošanas dēļ var sākt to aizmirst, un tā parādās patīkamā, dzīvīgā veidā, kad tiek lietots kāds konkrēts vārds vai izteiciens.

Tāpēc izcelsmes valoda parasti ir migrantu pirmā valoda – tā valoda, kurā viņi runā ar savām ģimenēm, radniekiem un tautiešiem. Izplatītā lingvistiskā neiecietība, kas var skart noteiktas “nepopulāras” valodas, nozīmē, ka var rasties tendence tās nenodot nākamajām paaudzēm. Īstenojot valodu mācības uzņemošajā valstī, ir jāņem vērā šīs valodas, paredzot tām simbolisku vietu un mudinot valodas apguvējus nodot tās tālāk, jo šīs valodas ir vērtīgs

līdzeklis viņu bērnu nākotnei. Turklāt šis migrantu ieguldījums ir izdevīgs uzņēmējai valstij, un būtu ekonomiski neizdevīgi to pazaudēt.

Saistītie avoti

Tailoring language provision and requirements to the needs and capacities of adult migrants, Hans-Jurgen Krumm, Verena Plutzar, 2008.

Education: tailor-made or one-size-fits-all? A project commissioned by the Nederlandse Taalunie, Elwine Halewijn (ITIA), Annelies Houben (CTO) Heidi De Niel (CTO), 2008.

Izglītības kultūra

Pieaugušie migranti neierodas no nekuriens. Viņi nāk no citas sabiedrības, kur valda noteikta izglītības filozofija, un atnes sev līdzi noteiktus priekšstatus par izglītību un mācībām, ko viņi ir ieguvuši savā personīgajā pieredzē skolā vai ikdienā sociālās mijiedarbības laikā, kas viņus parasti raksturo un palīdz labāk saprast. Tāpat kā visi izglītojamie, kas maina izglītības vidi (vai nu vienā un tajā pašā valstī, piemēram, pārejot no skolas uz universitāti, vai citā valstī), viņiem ir jāsaprot un patiesi jāpielāgojas jaunajiem veidiem, kādos darbojas izglītības iestāde. Šo procesu un tā interpretācijas var dēvēt par “izglītības kultūru”. Lai gan parasti šī joma ietilpst salīdzināmās izglītības jomā, patiesībā tā būtu jāuzskata vairāk par starpkultūru saskarsmi starp dažādām izglītības/mācību pieejām un izglītības vērtībām, ciktāl visās sabiedrībās ir pieņemtas sistēmas uzkrāto zināšanu nodošanai tālāk.

Izglītības kultūru būtība

Izglītības kultūra ir satvars, kurā notiek izglītības pasākumi. Tomēr šajā gadījumā pedagogi, kuriem valsts valoda ir dzimtā valoda, un attiecīgās valodas apguvēji principā neizmanto vienu un to pašu pieeju. Atšķirīgas tradīcijas ir radījušas īpašas mācību prakses, kas, piemēram, ietver tādus skaidri norādītus uzdevumu veidus kā mutisku atbildēšanu uz jautājumiem, rakstiskus vingrinājumus vai noteiktu tekstu veidu sacerēšanu. Tomēr tās netiek izmantotas visā pasaulē, un ne visur pedagogam atļauts uzdot jautājumus. Šos tradicionālos mācību veidus papildina sagaidāmā valodas apguvēju uzvedība, ko uzskata par vienīgo pieļaujamo (piemēram, ierašanās uz nodarbību laicīgi, pieklājīga citu valodas apguvēju uzrunāšana, lūgto uzdevumu izpilde, piecelšanās, lai atbildētu, u. c.). Šie mācību veidi nosaka verbālo saziņu ar pedagogu, noteikumus attiecībā uz runāšanu (lūgšanu atļaut izteikties), novērtēšanas metodes (kas ir taisnīgi), fizisko uzvedību (pedagogs sēž uz izglītojamā sola) un pieļaujamās ģērbšanās veidus. Ir pienācīgi jāidentificē visi šie elementi, ko abas puses uzskata par normāliem, ja saistībā ar tiem rodas patiesi pārpratumi. Tāpēc gan ar pieaugušo migrantu grupām, gan citām grupām ir jāvienojas par grupas izglītības kultūru.

Praktiski mācību veidi

Šajā saistībā rodas jautājums par pasniegšanas metožu izvēli un tātad arī par vēlamo mācību veidu. Priekšroka var tikt dota pieejām, kas uzskatāmas par aktīvām (un efektīvākām) un saskaņā ar kurām valodas apguvēji piedalās tādu vienkāršu vai sarežģītu, atkārtotu vai brīvi izvēlētu uzdevumu izpildē, kas var rasties sociālās situācijās, kā arī individuālajās vai grupu darbībās vai izglītības rezultātu pašnovērtēšanā. Tomēr valodas mācību profesionāļiem šajā ziņā jāņem vērā arī tādas plaši izplatītas prakses kā iegaumēšana, vārdu krājuma paplašināšana, izmantojot divvalodu vārdnīcas, izklāstījuma maksimāla izmantošana

(“gramatika”), visu vārdu pārtulkošana un visa teiktā pierakstīšana, u. c. Katrā ziņā nav noteikts, ka attiecībā uz visām grupām vislabākā stratēģija ir iepriekšminēto prakšu aizliegšana vai valodas apguvēju piespiešana lietot “mūsdienīgas” prakses. Tāpēc nav iespējams ieteikt vienu vienīgu standarta risinājumu – atbilstoša izglītība kultūra jāveido, katru gadījumu izvērtējot atsevišķi, bet tomēr ņemot vērā, kādas problēmas rada valodas prasmju pārbaudes un atestācija, kam var būt pakļauti pieaugušie migranti.

Saistītie resursi

Responding to the language needs of adult refugees in Ireland: an alternative approach to teaching and assessment, Little, David, 2008.

Adult migrant integration policies: principles and implementation, Beacco, Jean-Claude, 2010.

Quality assurance in the provision of language education and training for adult migrants - Guidelines and options, Rossner, Richard, 2008.

Zināšanas par sabiedrību

Mācības pilsonības saņemšanai

Migrantiem piedāvātajās mācībās (vai mācībās, kas tiem jāpabeidz, lai iegūtu pilsonību) parasti ir iekļauts “nelingvistiskais” komponents. Tā parasti ir iepazīstināšana ar uzņemšo sabiedrību, kas var notikt vairākos veidos, piemēram, noskatoties filmu, sarunājoties ar skolotājiem vai iegūstot atbilstošu izglītību. Parasti tiek aptvertas tādas jomas kā valsts vēsture un tās vispārējā, ekonomiskā un politiskā situācija. Mācībās bieži tiek uzsvērtas pilsoņu tiesības un pienākumi, jo īpaši saistībā ar dzīvi sabiedrībā (veselības aprūpi, izglītību, dzīvesbiedru juridisko statusu, nodokļiem, militāro dienestu u. c.) un standarta administratīvajām procedūrām. Migrantu iegūtās zināšanas tiek novērtētas pēc mācību kursa pabeigšanas vai arī viņiem jākārtā pārbaudes, no kuru rezultātiem var būt atkarīga vēlāmā statusa (pastāvīgais iedzīvotājs, pilsonis) iegūšana.

Informācija

Svarīgi ir pareizi saprast, kādi ir šāda veida mācību gaidāmie rezultāti, un rūpīgi izpētīt mācību saturu. Šādu mācību vienīgajam mērķim faktiski jābūt izglītojamiem sniegt sākotnējo vai papildu informāciju vai mainīt pieredzi, ko pieaugušie migranti jau ir guvuši, ilgu laiku dzīvojot citā sabiedrībā. Pirmkārt, visai svarīgajai informācijai ir jābūt saprotamai (un tāād migrantu valodā). Kursus, iespējams, jāuzskata vairāk par iespēju identificēt atbalstu un līdzekļus, kas pieejami migrantiem viņu ikdienas dzīvē, nekā par līdzekli sniegtās tehniskās informācijas faktiskai asimilēšanai.

Iepazīstinot ar valsti, var pastāvēt tendence slavēt uzņemšo valsti un radīt par to iespējami pozitīvāku iespaidu. Nav garantēts, ka, neminot valstī pastāvošās sociālās problēmas (vai arī neatspoguļojot šo problēmu nopietnību), palielinās par valsti sniegtās informācijas ticamība. Pastāvot tendencei radīt priekšstatu, ka tauta ir vienots veselums, lai vēl vairāk diferencētu to no nesen ieceļojušajiem migrantiem, diezgan bieži tiek ignorētas šajā tautā pastāvošās atšķirības (paaudžu, ienākumu, reģionālās, reliģiskās, politiskās un antropoloģiskās, u. c.) un priekšroka tiek dota sarunai par nacionālo identitāti, lai gan ir labi zināms, ka identitāte

veidojas laika gaitā un vienā politiskajā vidē paralēli eksistē vairāki pretrunīgi identitātes skaidrojumi.

Mācības

Tāpēc būtu diezgan veltīgi novērtēt apņemšanos ievērot uzņemšanās sabiedrības pamatvērtības, balstoties tikai uz iegūtajām faktiskajām vai funkcionālajām zināšanām. Būtu naivi arī ticēt, ka, noklausoties “nacionālu” stāstījumu, cilvēki pieņems sabiedrības vērtības, kas viņiem dažkārt ir svešas. Turklāt ir jāuzsver, ka nevar vēlēties ar atbilstošām mācībām aizstāt pastiprinātu izpratni par starpkultūru jautājumiem, kas rodas izglītības vai pieredzes rezultātā. Protams, šāda izpratne ir svarīga migrantiem, bet tā ir vienlīdz svarīga arī visai sabiedrībai, kam (no jauna) jāiemācās atvērti un kritiski pieņemt arī citas atšķirības, kuras nav mantotas, bet kuras veido sabiedrības kopīgo nākotnes identitāti. Starpkultūru izglītībai ir šādi izglītības mērķi, un tāpēc tā sniedzas daudz tālāk par migrantiem paredzēto mācību kursu ierobežoto jomu, kurā tā tomēr ir būtiska un neaizstājama.

Saistītie avoti

Living together as equals in dignity, Baltā grāmata par starpkultūru dialogu, Eiropas Padome, 2008.

The role of languages in policies for the integration of adult migrants, konceptdokuments, Beacco, Jean-Claude, 2008.

Language requirements for adult migrants in Council of Europe member states, apsekojuma pārskats, Extramiana, Claire, van Avermaet, Piet, Eiropas Padomes Valodas politikas nodaļa, 2011.

Pilsonība

Pilsonības statusa juridiskās priekšrocības garantē vienādas tiesības un pienākumus gan migrantiem, gan citiem pilsoņiem. Tāpēc ir svarīgi, lai informācija par pieejamajiem ceļiem un konkrētām prasībām attiecībā uz ilgtermiņa uzturēšanās atļaujas un pilsonības iegūšanu tiktu sniegta migrantiem, kas vēlas, cik drīz vien iespējams, izmantot šīs iespējas, un lai šie ceļi un prasības būtu caurredzamas. Dažādās valstīs ir noteikti atšķirīgi nosacījumi, piemēram, attiecībā uz likumīgās uzturēšanās ilgumu, līdzdalības apmēru sabiedriskajā dzīvē, valodas prasmju līmeni un zināšanām par uzņemamo sabiedrību. Pārmērīgas prasības un ilgstoša kavēšanās var mazināt to migrantu motivāciju, kas varētu vēlēties pieteikties pilsonības iegūšanai.

Pašlaik notiekošās debates par integrāciju un arvien pieaugošā tendence daudzās valstīs ieviest īpašus pasākumus vai prasības ir vērtīga iespēja izvērst publisku dialogu un vairo izpratni par “pilsonības” būtību un lomu integrācijas veicināšanā, kas ir divvirzienu process, kā arī paredz tiesības un pienākumus gan uzņemošās valsts pilsoņiem, gan migrantiem. Tas ietver ne tikai juridisko aspektu, bet arī citu ar pilsonību saistītu jautājumu (kas ir noteikti īpašos starptautiskajos instrumentos, tostarp Eiropas Padomes instrumentos) aplūkošanu un paplašināta “līdzdalības” jēdziena saistībā ar pilsonības statusa aktīvu un demokrātisku izmantošanu.

Pamatojoties uz savu pieredzi, kas gūta Eiropas Pilsonības caur izglītību gadā (2005. gads), un savu intensīvo darbu, veidojot uz vērtībām balstītu pieeju līdzdalībai pilsoniskajā dzīvē,

Eiropas Padome izstrādāja Hartu par izglītību demokrātiskai pilsonībai un cilvēktiesību izglītību, ko papildina Ministru Komitejas ieteikums (CM/Rec(2010)7) par hartā noteikto pasākumu īstenošanu. Šie (nesaistošie) instrumenti atbalsta pieeju izglītības demokrātiskai pilsonībai nodrošināšanai visiem sabiedrības locekļiem (gan pilsoņiem, gan nepilsoņiem), kā rezultātā tiek iegūtas vajadzīgās zināšanas, prasmes, izpratne un attieksme, lai cilvēki varētu īstenot un vajadzības gadījumā aizstāvēt savas demokrātiskās tiesības un pienākumus sabiedrībā. Minētajos instrumentos ir izklāstīta iekļaujoša pieeja demokrātiskai pilsonībai, kas veicina sociālo kohēziju, izpratni par starpkultūru jautājumiem, cilvēka cieņas ievērošanu un atšķirīgo vērtību cienīšanu.

Pastāvīgā iedzīvotāja vai pilsoņa statusa iegūšanai nepieciešamo zināšanu, attieksmes un prasmju iegūšana ir mūžizglītības process visiem sabiedrības locekļiem neatkarīgi no viņu oficiālā statusa. Migrantu gadījumā integrācijas kursos, sniedzot atbilstošu informāciju, vairojot izpratni, īstenojot praksi un darbības, kuru nolūks ir veicināt aktīvu līdzdalību un neatkarību, viņi var tikt sagatavoti būtiskai zināšanu apguvei ārpus kursiem. Šis pilsonības (iegūšanai nepieciešamās izglītības) jēdziens neparedz standarta izvērtēšanas veidus.

Raugoties no šādas paplašinātas perspektīvas uz pilsonību kā uz līdzdalību un paturot prātā pieaugošo tendenci dažās valstīs ieviest dubultpilsonību (un atzīt vairākas identitātes), naturalizācija nevar būt galīgais mērķis. Tā ir svarīga izvēle tiem, kas to pieprasa notiekošā integrācijas procesa plašākā kontekstā, kam raksturīga arvien aktīvāka līdzdalība sabiedrības dzīvē un spēcīgāka piederības sajūta neatkarīgi no tā, vai personas vēlas vai nevēlas iegūt pilsonību. Jānodrošina, ka migranti pēc iespējas agrāk varētu iesaistīties pilsoniskajā, politiskajā, ekonomiskajā, sociālajā un kultūras dzīvē, pamatojoties uz savām esošajām pilsonības pazīmēm un pieredzi un bagātinot to – tā ir daļa no attīstības procesa, kurš var ietvert “juridisko” pilsonību, bet būtībā izraisa aktīvu līdzdalību sabiedrības dzīvē, kas ir nepieciešama integrācijai.

Šo līdzdalības procesu veicina valodas kursi, kas ir pietiekami mērķtiecīgi un elastīgi, lai atbilstu dažādu migrantu spējām un vajadzībām. Ja valodas prasmju pārbaude ir saistīta ar pilsonības piešķiršanu, jāpatur prātā, ka nav pierādīta cieša saistība starp noteiktu valodas prasmes līmeni un pilsoņa pienākumu īstenošanu. Integrācijas process var notikt pat tad, ja migrantiem ir ļoti ierobežotas valodas prasmes, jo attiecīgo personu prasmes laika gaitā var uzlaboties, izmantojot valodu reālajā dzīvē. Tāpēc naturalizācijas kārtībai ir nevis jānosaka prasības attiecībā uz valodas prasmī kā nosacījumu pilsonības iegūšanai, bet jāatspoguļo reālā situācija, kurā saziņas prasmju iegūšana un pilnveidošana ir tiešs rezultāts aktīvai līdzdalībai sabiedrības dzīvē.

Saistītie resursi

Harta par izglītību demokrātiskai pilsonībai un cilvēktiesību izglītību (Ieteikums CM/Rec(2010)7, ko pieņēma Eiropas Padomes Ministru komiteja, un paskaidrojuma raksts).

Adult migrant integration policies: principles and implemetation, Beacco, Jean-Claude, 2010.

Eiropas Padomes publikāciju tirdzniecības aģenti

BEĻĢIJA <i>La Librairie Européenne - The European Bookshop Rue de l'Orme, 1 BE-1040 BRUXELLES</i> Tel.: +32 (0)2 231 04 35 Fakss: +32 (0) 2 735 08 60 E-pasts: info@libeurop.eu http://www.libeurop.be	SOMIJA <i>Akateeminen Kirjakauppa PO Box 128 Keskuskatu 1 FIN-00100 HELSINKI</i> Tel.: +358 (0)9 121 4430 Fakss: +358 (0)9 121 4242 E-pasts: akatilaus@akateeminen.com http://www.akateeminen.com	POLIJA <i>Ars Polona JSC 25 Obroncow Street PL-03-933 WARSZAWA</i> Tel.: +48 (0)22 509 86 00 Fakss: +48 (0)22 509 86 10 E-pasts: arspolona@arspolona.com.pl http://www.arspolona.com.pl
<i>Jean De Lannoy/DL Services Avenue du Roi 202 Koningslaan BE-1190 BRUXELLES</i> Tel.: +32 (0)2 538 43 08 Fakss: +32 (0)2 538 08 41 E-pasts: jean.de.lannoy@dl-servi.com http://www.jean-de-lannoy.be	FRANCIJA <i>Lūdzu, sazinieties tiešā veidā ar:/ Merci de contacter directement</i> <i>Council of Europe Publishing Editions du Conseil de l'Europe FR-67075 STRASBOURG Cedex</i> Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81 Fakss: +33 (0)3 88 41 39 10 E-pasts: publishing@coe.int http://book.coe.int	PORTUGĀLE <i>Marka Lda Rua dos Correeiros 61-3 PT-1100-162 LISBOA</i> Tālr.: 351 21 3224040 Fakss: 351 21 3224044 Tīmekļa vietne: www.marka.pt E-pasts: apoio.clientes@marka.pt
BOSNIJA UN HERCEGOVINA <i>Robert's Plus d.o.o. Marka Marulića 2/V BA-71000 SARAJEVO</i> Tel.: + 387 33 640 818 Fakss: + 387 33 640 818 E-pasts: robertsplus@bih.net.ba	<i>Librairie Kléber 1 rue des Francs-Bourgeois FR- 67000 STRASBOURG</i> Tel.: +33 (0)3 88 15 78 88 Fakss: +33 (0)3 88 15 78 80 E-pasts: librairie- kleber@coe.int http://www.librairie- kleber.com	KRIEVIJAS FEDERĀCIJA <i>Ves Mir 17b, Butlerova ul. - Office 338 RU-117342 MOSCOW</i> Tel.: +7 495 739 0971 Fakss: +7 495 739 0971 E-pasts: orders@vesmirbooks.ru http://www.vesmirbooks.ru
KANĀDA <i>Renouf Publishing Co. Ltd. 22-1010 Polytek Street CDN-OTTAWA, ONT K1J 9J1</i> Tel.: +1 613 745 2665	GRIEĶIJA <i>Librairie Kauffmann s.a. Stadiou 28 GR-105 64 ATHINAI</i> Tel.: +30 210 32 55 321 Fakss: +30 210 32 30 320	ŠVEICE <i>Planetis Sqr1 16 chemin des Pins CH-1273 ARZIER</i> Tel.: +41 22 366 51 77 Fakss: +41 22 366 51 78 E-pasts: info@planetis.ch

Fakss: +1 613 745 7660 Bezmaksas tel.: (866) 767-6766 E-pasts: order.dept@renoufbooks.com http://www.renoufbooks.com	E-pasts: ord@otenet.gr http://www.kauffmann.gr	
HORVĀTIJA <i>Robert's Plus d.o.o.</i> <i>Marasovičeva 67 HR-21000 SPLIT</i> Tel.: + 385 21 315 800, 801, 802, 803 Fakss: + 385 21 315 804 E-pasts: robertsplus@robertsplus.hr	UNGĀRIJA <i>Euro Info Service</i> <i>Pannónia u. 58. PF. 1039 HU-1136 BUDAPEST</i> Tel.: +36 1 329 2170 Fakss: +36 1 349 2053 E-pasts: euroinfo@euroinfo.hu http://www.euroinfo.hu	TAIVĀNA <i>Tycoon Information Inc.</i> <i>5th Floor, No. 500, Chang-Chun Roac</i> <i>Taipei, Taiwan</i> Tel.: 886-2-8712 8886 Fakss: 886-2-8712 4747, 8712 4777 E-pasts: info@tycoon-info.com.tw orders@tycoon-info.com.tw
ČEHIJAS REPUBLIKA <i>Suweco CZ, s.r.o.</i> <i>Klecakova 347 CZ-180 21 PRAHA 9</i> Tel.: +420 2 424 59 204 Fakss: +420 2 848 21 646 E-pasts: import@suweco.cz http://www.suweco.cz	ITĀLIJA <i>Licosa SpA</i> <i>Via Duca di Calabria, 1/1 IT-50125 FIRENZE</i> Tel.: +39 0556 483215 Fakss: +39 0556 41257 E-pasts: licosa@licosa.com http://www.licosa.com	APVIENOTĀ KARALISTE <i>The Stationery Office Ltd PO Box 29</i> <i>GB-NORWICH NR3 1GN</i> Tel.: +44 (0)870 600 5522 Fakss: +44 (0)870 600 5533 E-pasts: book.enquiries@tso.co.uk http://www.tsoshop.co.uk
DĀNIJA GAD <i>Vimmelskafte 32 DK-1161 KØBENHAVN K</i> Tel.: +45 77 66 60 00. Fakss: +457766 60 01 E-pasts: http://www.gad.dk	NORVĒGIJA <i>Akademika</i> <i>Postboks 84 Blindern NO-0314 OSLO</i> Tel.: +47 2 218 8100 Fakss: +47 2 218 8103 E-pasts: support@akademika.no http://www.akademika.no	AMERIKAS SAVIENOTĀS VALSTIS un KANĀDA <i>Manhattan Publishing Co</i> <i>670 White Plains Road</i> <i>USA-10583 SCARSDALE, NY</i> Tel.: + 1 914 472 4650 Fakss: +1 914 472 4316 E-pasts: coe@manhattanpublishing.com http://www.manhattanpublishing.com

Tel.: +33 (0)3 88
 41 25 81

Council of Europe Publishing/Editions du Conseil de l'Europe
 FR-67075 STRASBOURG Cedex – Fakss: +33 (0)3 88 41 39 10 –
 E-pasts: publishing@coe.int – Tīmekļa vietne: http://book.coe.int

Migrantu lingvistiskā integrācija skar ikvienu aspektu saistībā ar apmešanos uz dzīvi jaunā valstī (nodarbinātība, veselības aprūpe u. c.). Šā tekstu apkopojuma mērķis ir ierosināt vairākus konkrētus pasākumus, ko var veikt dalībvalstis, lai palīdzētu pieaugušajiem migrantiem apgūt savas uzņemšanās valsts valodu. Galvenā uzmanība ir vērsta uz tādu valodas kursu organizēšanu, kas atbilst migrantu faktiskajām saziņas vajadzībām. Nav pietiekami, ja iestādes ņem vērā tikai šo kursu tehniskos aspektus; tām kursi ir arī jāizstrādā un jāīsteno saskaņā ar Eiropas Padomes pamatvērtībām.

Šajā publikācijā ir aplūkoti vairāki jautājumi saistībā ar pieaugušo migrantu lingvistisko integrāciju, sākot ar pašu lingvistiskās integrācijas jēdzienu. Tāpat no valodas un tās lietojuma perspektīvas ir aplūkoti cita starpā tādi jautājumi kā ģimeņu apvienošanās, pilsonības būtība un valodas prasmju pārbaužu funkcijas. Lasītāji tiek aicināti apsvērt, kādas valodas prasmes ir nepieciešamas, kā arī kā pareizi izmantot Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei. Šajā kopsavilkumā ir izklāstītas arī pieejas un instrumenti, kuru nolūks ir palīdzēt īstenot efektīvas politikas nostādnes.

www.coe.int

Eiropas Padome ir kontinenta vadošā cilvēktiesību aizsardzības organizācija. Tā apvieno 47 dalībvalstis, no kurām 28 ir Eiropas Savienības dalībvalstis. Visas Eiropas Padomes dalībvalstis ir parakstījušas Eiropas Cilvēktiesību konvenciju – nolīgumu, kura nolūks ir aizsargāt cilvēktiesības, demokrātiju un tiesiskumu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzrauga Konvencijas īstenošanu dalībvalstīs.

9 789287 178718

<http://book.coe.int>
ISBN 978-92-871-7871-8
€18/US\$36

